د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو
د روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

تفسیر شریف

دولسم ټولګی

تفسیر شریف- دولسم ټولګی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ . ش

ketabton.com - The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مو دی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب د پراختيا او د
ښوونکو د روزنې معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

تفسیر شریف

دولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ. ش.

ketabton.com - The Digital Library

ليکوالان

- دکتور فضل الهادی وزين
- فضل الله نيازی

علمي او مسلکي ايډيټ

- محمد عارف لودين
- محمدآصف کوچي

د ژبې ايډيټ

- محمد قاسم هيله من

ديني، سياسي او کلتوري کميټه

- مولوی قيام الدين کشاف
- دکتور عبدالصبور فخري

د څارنې کميټه

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا او د ښوونکو د روزنې معين
- دکتور شېر علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې رئيس
- دکتور محمد يوسف نيازی د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رياست سرپرست

طرح او ډيزاين

عنايت الله غفاري

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام

د لوی خدایﷻ ډیر شکر دی چې انسان یې په احسن تقویم کې پیدا او هغه ته یې د خبرو کولو توان ورکړ او د علم او فکر پر ګانه یې سمبال کړ. ډیر درود دې وي د اسلام پر ګران پیغمبر حضرت محمد مصطفیﷺ چې د انسانیت ستر ښوونکی دی او د رحمت، لارښوونې او روښنایۍ پیغام راوړونکی.

ښوونه او روزنه په هره ټولنه کې د بدلون او پراختیا بنسټ دی. د ښوونې او روزنې اصلي موخه د انسان د بالقوه ځواکونو فعالول او د هغه د پټو استعدادونو غوړول دي.

درسي کتاب د ښوونې او روزنې په بهیر کې یو مهم رکن بلل کیږي چې له نوو علمي بدلونونو او پرمختګونو سره اوږه په اوږه د ټولنې له ارتیاوو سره سم تالیف کیږي. درسي کتابونه باید د منځپانګې له مخې خورا بډای وي چې وکړای شي د علومو له نوو لاسته راوړنو سره مل دیني او اخلاقي زده کړې د نوو میتودونو له لارې زده کوونکو ته ولیږدوي.

دغه کتاب چې اوس ستاسو په واک کې دی، د همدغو پورته ځانګړنو پر بنسټ چمتو او تالیف شوی دی. د پوهنې وزارت تل زیار باسي چې په هیواد کې تعلیمي نصاب او درسي کتابونه د اسلامي ښوونې او روزنې او د ملي هویت د ساتلو پر بنسټ جوړ او له علمي معیارونو، نوو روزنیزو میتودونو او د نړۍ له علمي پرمختګونو سره سم چمتو کړي.

د زده کوونکو استعدادونه په ټولو اخلاقي او علمي خواوو کې وغوړیږي او په هغوی کې د تفکر او نوښت توان او د پلټنې حس پیاوړی کړي. د خبرو اترو او پیرزوینې د فرهنګ دودول، د هیواد پالنې او د مینې او محبت د حس پیاوړی کول، ښېنه او پیوستون د پوهنې د وزارت نورې غوښتنې دی چې ښایي د لوست په کتابونو کې ورته پام وشي.

درسي کتابونه د ښه او مسلکي ښوونکي له درلودو پرته نشي کولای ټاکل شوي موخې ترلاسه کړي. ښوونکی د ښوونې او روزنې یو مهم جزء او د ښوونې او روزنې د پروګرامونو پلي کوونکی دی. د هیواد له ژمنو او زړه سواندو ښوونکو څخه، چې د تورتم او ناپوهۍ په وړاندې یې جګړه خپله دنده ګرځولې، دوستانه هیله لرم د تعلیمي نصاب په دقیق او مخلصانه تطبیق کې د هیواد ماشومان، نجونې او تنکي ځوانان د پوهې، اخلاقو او معنویت لوړو څوکو ته ورسوي.

د هیواد د زده کړې د نظام بری د خلکو له جدي مرستو پرته امکان نه لري. له دې امله له ټولو قشرونو او د ملت له شریفو خلکو، په تیره بیا له کورنیو او د زده کوونکو له درنو اولیاوو څخه هیله لرم چې د معارف د موخو د لاسته راوړو په برخه کې له هیڅ ډول مرستې څخه ډډه ونه کړي. دغه راز له ټولو لیکوالو، پوهانو، د ښوونې او روزنې له ماهرینو او د زده کوونکو له محترمو اولیاوو څخه هیله کیږي چې په خپلو رغنده نظرونو، وړاندیزونو او نیوکو د درسي کتابونو په لاښه والي کې د پوهنې له وزارت سره مرسته وکړي.

لازمه بولم له ټولو ښاغلو مؤلفانو، د پوهنې وزارت له اداري او فني کارکوونکو او له ملي او نړیوالو بنسټونو څخه، چې د دغه کتاب په چمتو کولو، چاپولو او ویش کې یې زیار ایستلی او مرسته یې کړې، مننه وکړم.

په پای کې له لوی خدایﷻ څخه غواړم چې په خپله بې پایه مهربانۍ له موږ سره د پوهنې د سپیڅلو ارمانونو په لاسته راوړلو کې مرسته وکړي. انه سمیع قریب مجیب.

د پوهنې وزیر

دوکتور اسدالله حنیف بلخي

ketabton.com - The Digital Library

سرلیکونه

لومړی لوست: قرآن کریم د رڼا په لور هدایت ۱
دویم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۷
دریم لوست: د شورا ارزښت..... ۱۱
څلورم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۱۵
پنځم لوست: د انبیاوو مقام..... ۱۹
شپږم لوست: د تېر لوست پاتې برخه..... ۲۲
اووم لوست: اسلام غوره دین دی..... ۲۸
اتم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۳۲
نهم لوست: په آخرت ایمان او پر ژوند یې اغیز..... ۳۸
لسم لوست: د تېر لوست پاتې برخه..... ٤۱
یوولسم لوست: په دین کې اعتدال (منځلاریتوب) ٤٦
دولسم لوست: د تېر لوست پاتې برخه ۵۰
دیارلسم لوست: ګټوره سوداګري..... ۵۸
څوارلسم لوست: د دیني زده کړې ارزښت ٦٤
پنځلسم لوست: د دیني شعائرو تعظیم او درناوی..... ٦۹
شپاړسم لوست: دتېر لوست پاتې برخه..... ۷۳
اوولسم لوست: ټولنیز عدالت د قرآن په رڼا کې..... ۷۷
اته لسم لوست: د تېر لوست پاتې برخه..... ۸۲
نولسم لوست: د انسان د وینو تویولو حرمت ۸۸
شلم لوست: د تېر لوست پاتې برخه..... ۹۲
یو ویشتم لوست: د خلکو په شتمنیو د تیري حرمت ۹٦
دوه ویشتم لوست: ګډ ژوندون او خواخوږي..... ۱۰۲
درویشتم لوست: په قرآن کریم کې نمونه ځوانان ۱۰۸

ketabton.com - The Digital Library

لومړی لوست

قرآن کریم د رڼا په لور هدایت

قال الله تعالى: ﴿الر كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ۞ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ۞﴾ [ابراهيم:١-٢]

د کلمو معنا

الر: الف، لام، را- په دې آیت کې د مقطعه تورو له جملې څخه دي چې په معنا او تفسیر یې پرته له الله تعالی او د هغه له پیغمبرﷺ څخه بل هیڅوک نه پو هیږي.

كِتَابٌ: قرآن.

لِتُخْرِجَ: چې وباسې ته.

الظُّلُمَاتِ: د ظلمه جمع ده، تیاري.

النُّورِ: رڼا.

الْعَزِيزِ: غالب، د الله له مبارکو نومونو څخه یو نوم دی.

الْحَمِيدِ: ستایل شوی،د الله له مبارکو نومونو څخه یو نوم دی.

وَيْلٌ: هلاکت، افسوس، د دوزخ په بېخ کې یوه کنده ده.

ژباړه

(الـ ل ـ ر) ای پیغمبره! دا یو کتاب دی چې موږ ستا لورې ته نازل کړی دی چې ته پرې خلک د هغوی د رب په مرسته له تیارو څخه د رڼا په لور چې د برلاسي او ستایل شوي رب لیار ده راوباسي.

الله هغه ذات دی چې د آسمانونو او ځمکې د ټولو هستیو څښتن دی. او سخت عذاب او هلاکت د کافرانو په برخه دی.

تفسیر

د آیتونو شرح او څیړنه

د دې لوست مبارک آیتونه د (ابراهیم) سورت لومړني آیتونه دي چې مدینې منورې ته له هجرت د مخه په مکه معظمه کې نازل شوي دي. د دې سورت لومړنی آیت په (الر)

ketabton.com - The Digital Library

يعني درې تورو (الف، لام، را) پېل شوی دی. دا ډول توري په قرآن عظیم الشان کې د مقطعه، یعنې له یو بل نه بیل او جلا تورو په نامه یادیږي. د قرآن عظیم الشان نهه ویشت سورتونه په دغو تورو پیل شوي دي.

مفسرین د دغو تورو د معنا په هکله بیل، بیل او متفاوت نظرونه لري،[1] خو د دغو تورو حقیقي معنا او په دغو تورو د قرآن عظیم الشان د ځینو سورتونو د پېلېدو اسرار یوازې الله تعالی او د هغه رسول علیه السلام ته معلوم دي او مونږ نشو کولای په یقین سره د دې تورو د معنا او مفهوم په اړه څه ووایو.

په مبارک آیت کې له کتاب څخه مراد قرآن مجید دی. (کتاب) د قرآن عظیم الشان له نومونو څخه دی چې په ګن شمیرآیتونو کې په دې معنا یاد شوی دی. په نکره صیغې سره د (کتاب) لفظ کارول د دې مبارک کتاب په اوچت مقام او لوړې مرتبې دلالت کوي.

د کتاب د نازلېدو معنا دا ده چې قرآن عظیم الشان د الله له لوري د جبرایل علیه السلام په واسطه د دنیا د اسمان له (بیت العزة) نه په پېغمبرﷺ باندې نازل شو.

له تیارو نه د رڼا په لور د خلکو را ایستل د پېغمبرﷺ د رسالت او بعثت ستر هدف دی . د تیارې لفظ له کفر، جهل، شرک، بدعت او نورو ټولو اعتقادي او عملي مفاسدو او انحرافاتو څخه استعاره ده. د **(ناس)**: کلمه په عربي ژبه کې د خلکو په معنا ده. د (ال) راتلل د دغې کلمې په سر کې د انسان په مطلق جنس دلالت کوي، د هرې زمانې او هر ځای انسانانو ته شاملیږي چې د خدایﷻ د وروستني پېغمبر په حېث د رسول اللهﷺ په عالمیت، او د هغه مبارک د رسالت په تل پاتې کېدو او د وروستني کتاب په حیث د قرآن عظیم الشان په عالمیت، عمومیت او همېشه والي دلالت کوي.

د (نور) کلمه له ایمان، توحید، اسلام، د پېغمبرﷺ له سنتو او ټولو اعتقادي او عملي فضایلو او ښېګڼو څخه استعاره ده. دلته د تیارو او ظلمونو لپاره د جمعې لفظ (الظلمات) تیارې، او د رڼا لپاره مفرد لفظ (النور) کارول شوی دی؛ ځکه کفر ډېر انواع او طریقې لري، خو د ایمان لاره یعنې د الله تعالی او اسلام لاره یوه ده.

---

[1] – د امام بیضاوي انوار التنزیل تفسیر

ketabton.com - The Digital Library

د ﴿بِإِذْنِ رَبِّهِمْ﴾ عبارت په دې دلالت کوي چې له تيارو، شرک او اعتقادي او عملي مفاسدو څخه د خلکو را ايستل د قرآن او د پېغمبرﷺ د لارښوونو په وسيله، د الله تعالى په امر او ارادې سره ترسره کيږي. لکه څرنګه چې د ﴿إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ له مبارکې جملې څخه څرګندیږي. د الله ﷻ له لارې نه مقصد د الله تعالى دين، شريعت او الهي سنن دي. د آيت پای په دوو صفتونو(العزيز) يعنې غالب، او(الحميد) يعنې د ټولو مخلوقاتو په ژبه ستايل شوي، سره شوې ده، چې په دې کې د کفارو لپاره يو ډول ډار (انذار) او يادونه (تذکير) ده ترڅو کفار پرکفر او عملي مفاسدو باندې له اصرار څخه لاس واخلي.

د لوست د دويم آيت لومړنۍ برخه پر ټوله هستۍ او کاينناتو يعنې اسمانونو او ځمکې باندې د الله تعالى د مالکيت او مطلق قدرت څرګندونه کوي. د آيت په دويمه برخه کې د کافرانو لپاره تهديد او سخت وعيد دی، چې پر کفر باندې د استمرار په حالت کې به سخت عذاب د دوی په انتظار کې وي. د نکرې صيغې کارول د (ويل)، (عذاب) او (شديد) په کلماتو کې د عربي ژبې د اسلوب او دستور له نظره د عذاب په شدت او سختۍ دلالت کوي چې د کفارو لپاره تيار شوی دی.

دآيتونو لنډ مفهوم

د پورتنيو مبارکو آيتونو اجمالي مفهوم دا دی چې الله تعالى په دغو دوو مبارکو آيتونوکې د قرآن عظمت ته په اشارې سره په روان او څرګند اسلوب سره د قرآن کريم د نازلېدو او د پېغمبرعليه السلام د بعثت موخه، د کفرله تيارو نه د خلکو را ايستل او له اعتقادي انحرافاتو او عملي مفاسدو نه د ايمان او اسلام د رڼا په لور راتلل ښودلي دي او پر هستۍ اوکاينناتو باندې د عزيز او حميد ذات بشپړې غلبې ته په اشارې سره يې کافران پرکفر د اصرار اوسرغړونې له خطرناکو پايلو څخه ويرولي دي.

د قرآنکريم ځانګړتياوې

۱ – قرآن د هدايت او لارښوونې کتاب

څرنګه چې په پورتنيو آيتونو کې يادونه وشوه چې الله تعالى قرآن نازل کړ، ترڅو پېغمبرعليه السلام خلک له تورو تيارو نه راوباسي او د رڼا په لور ورته لارښوونه وکړي. دا د دې څرګندونه کوي چې قرآن د هدايت او لارښوونې کتاب دی. په قرآن عظيم الشان

ketabton.com - The Digital Library

کې داسې ډېر آیتونه شته چې په هغو کې قرآن ته هدایت ویل شوی دی. نومورې آیتونه د پورتني آیت شرح او تفسیرکوي؛ ځکه چې د قرآن ښه او غوره تفسیرونکی پخپله قرآن دی. مثلاً: په لاندینیو مبارکو آیتونو کې غور او دقت وکړئ:

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ﴾ [البقرة:٢] **ژباړه:** دا د الله کتاب دی، هیڅ شک پکې نشته، پرهیزګارانو ته لارښوونکی دی. ﴿هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ﴾ [آل عمران:١٣٨] **ژباړه:** دا قرآن د عامو خلکو لپاره بیان او د پرهیزګارانو لپاره هدایت او پند دی. ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل:٨٩] **ژباړه:** او مونږ داسې کتاب پرتا نازل کړی دی چې هر څه یې پوره بیان کړي او د مسلمانانو لپاره هدایت، رحمت او د خوښۍ زیری دی.

د پام وړ ده چې د هدایت لفظ په قرآن کریم کې کله د ارشاد او لارښوونې په معنا او کله هم د توفیق په معنا کارول کیږي.

٢ - قرآن نړیوال او تلپاتې کتاب

قرآن کریم کې د (هدایت) د کلمې معنا کارولو ته په پام او په مختلفو مواضعوکې د قرآن مجید د آیتونو سیاق او مفهوم ته په کتلو سره، پرته له شکه دا څرګندیږي چې قرآن کریم د هغو کسانو لپاره د هدایت او لارښوونې کتاب دی چې ایمان یې پرې راوړی دی او د هغه د تعلیماتو او ژغورونکو قوانینو له خوږې سرچینې څخه یې ګټه پورته کړې ده، خو په دې کې هم شک نشته چې د قرآن دعوت او خطاب عام او نړیوال دی؛ ټول بشریت ته په هرځای او هروخت کې متوجه دی او په یوې ځانګړې ډلې او یا خاصو خلکو پورې اړه نه لري.

د مثال په توګه: په لاندینیو آیتونو کې قرآن کریم د ټولو خلکو لپاره هدایت بلل شوی دی:

الف: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ﴾ [البقرة: ١٨٥].

ژباړه: روژه هغه میاشت ده چې په دې کې هغه قرآن نازل شوی دی چې د خلکو لپاره له سره تر پایه هدایت دی او داسې څرګندې لارښوونې په کې دي چې د سمې لارې ښوونکې او د حق او باطل یوله بله په ډاګه بیلوونکي دي.

ketabton.com - The Digital Library

ب: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ [الفرقان:١] **ژباړه:** ډېر لوړ او برکتناک دی هغه ذات چې پرېکړه کوونکی قرآن یې پر خپل بنده (محمد) نازل کړی تر څو د ټولو خلکو لپاره ډاروونکی وي.

ج: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾[ص:٨٧] **ژباړه:** قرآن پرته له دې، چې د ټول عالم لپاره پند وي، بل څه نه دی.

د قرآن عظیم الشان د عالمیت بل دلیل د خاتم الانبیا حضرت محمدﷺ نړیوال او تلپاتې رسالت دی چې دا کتاب پرې نازل شوی دی، ځکه نبوت اوقرآن دوه نه بیلیدونکي شیان دي او یو له بل څخه نه جدا کیږي. الله تعالی فرمایي:﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ﴾ [الأنبیا: ١٠٧]. **ژباړه:** موږ ته نه یې رالیږلی، مګر رحمت د ټولو عالمیانو لپاره.

د قرآن عظیم الشان آیتونه پردې ناطق او ګواه دي چې قرآن یو نړیوال، عالمي او تلپاتې کتاب دی. دا کتاب په خپلو تعلیماتو، احکامو او ارزښتونوسره د تل لپاره نوی دی، هیڅکله هم نه زړیږي او په هر وخت او زمان کې د بشر د هدایت او لارښوونې لپاره واضح او څرګند پیغام لري.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته د قرآن کریم د نړېوالتوب، عالمیت او همیشه والي په هکله په خپلوکې سره مباحثه وکړي.

۳ - قرآن کریم له لاس وهنې (تحریف او تبدیل) نه ساتل شوی کتاب

د بشر د هدایت لپاره د الله تعالی د وروستني کتاب په حېث د قرآن د عالمیت او همېشه والي غوښتنه دا ده چې دا کتاب له تحریف او لاس وهنو څخه پاک وي؛ ځکه که چېرې په قرآن کې هم د پخوانیو کتابونو، لکه د تورات او انجیل په څیر تحریف او بدلون راغلی وای، نو په دې صورت کې قرآن نه شوای کولی د هرځای او هرې زمانې د خلکو لپاره د هدایت کتاب وای. له دې امله الله تعالی په ډېر ټینګار سره د قرآنکریم د ساتنې په اړه داسې فرمایي:﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ [الحجر:٩] **ژباړه:** بېشکه چې موږ ذِکر (قرآن) رالیږلی دی او موږ یې خامخا ساتونکي یو.

ketabton.com - The Digital Library

د الله تعالی د دغې ژمنې تحقق موندل او ترسره کیدل د قرآن عظیم الشان له معجزو څخه یوه څرګنده معجزه ده. قرآن کریم د مسلمانانو په اجماع او د مخالفینو په ګواهۍ سره د تورات او انجیل پر خلاف، چې د یوې ځانګړې زمانې او خلکو لپاره نازل شوي وو، له تحریف او تبدیل څخه محفوظ او مصئون پاتې دی، په دې معنا چې د قرآن په نصوصو یعنې آیتونو، سورتونو او الفاظو کې په لږه اندازه کمی، زیاتی او یا تغیر او تبدیل هم نه دی رامنځته شوی. کوم قرآن چې دا مهال زمونږ سره دی، په بشپړه توګه هماغه الهي وحي ده چې جبرئیل علیه السلام د الله له لوري پر محمد ﷺ باندې نازله کړې ده. بیا قرآن کریم د رسول علیه السلام په واسطه په لیکلې بڼه په صحیفو او د اصحابوکرامو په سینو کې وساتل شو. وروسته بیا دغه قرآن پرته له دې چې یوه کلمه او یا توری له هغه نه کم او یا پرې ورزیات شي، له یوه نسل نه بل نسل ته په نقلیدو ترمونږ راورسید. دا لړۍ به تر قیامته پورې دوام ولري او قرآن به د الهي ژمنې پر اساس له لاس وهنې څخه خوندي پاتې وي. قرآن د انسانانو د هدایت او لارښوونې لپاره د الله تعالی وروستنی کتاب دی چې هیڅ ډول نسخ، تحریف او تبدیل هغه ته لاره نشي موندلی. د قرآن کریم له نزول وروسته د وحي لړۍ بنده شوې ده. د الله تعالی له لوري بل کتاب نه راځي. همدارنګه بل پیغمبرهم نه رالیږل کیږي. لکه څرنګه چې دا مطلب په لاندینې آیت کې په څرګند ډول بیان شوی دی، الله تعالی فرمایي: ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ [فصلت:٤٢] **ژباړه:** نه ورته د مخ له لوري باطل راتلای شي او نه د شا له لوري، دا د حکیم او ستایلي شوي ذات رالیږل شوی کتاب دی.

ketabton.com - The Digital Library

قرآن کريم د رڼا په لور هدايت

۴ - قرآن کريم شامل او کامل کتاب دی

خرنگه چې قرآن د بشر د هدايت لپاره په هرعصر او زمان کې تلپاتې کتاب دی، نو په کار ده چې دغه کتاب شامل او کامل کتاب وي او د ژوند ټولو برخو ته شامل وي. له دې امله د قرآن سپيڅلي تعليمات، احکام او ارزښتونه داسې هراړخيز دي چې د ژوند ټولې خواوې رانغاړي.

قرآن عظيم الشان د قضايا‌و په مطرحولو او څيړلو کې داسي بليغ او څرگند اسلوب لري چې په هر وخت اوځای کې د تطبيق قابليت او وړتيا لري. د مثال په ډول لاندينی آيت تر غور لاندې نيسو. الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَى عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الأعراف:۵۲] **ژباړه:** مورږ هغوی ته د علم په رڼا کې پوره او بشپړ کتاب راوړی و چې د ايمان راوړونکي قوم لپاره هدايت او رحمت و. همدارنگه فرمايي: ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾ [النحل: ۸۹] **ژباړه:** او مورږ پر تا داسې کتاب (قرآن) نازل کړی دی چې هر څه يې پوره بيان کړي دي او د مسلمانانو لپاره هدايت، رحمت او د خوښۍ زيری دی.

۵ - قرآنکريم او پخواني آسماني کتابونه

قرآن کريم د بشريت د لارښوونې لپاره د الله تعالی وروستنی او تر ټولو بشپړ کتاب دی. د قرآن کريم په نزول سره ټول پخواني اسماني کتابونه منسوخ شوي دي، ځکه قرآن د بشر د لارښوونې لپاره د الله تعالی د وروستني کتاب په حيث د پخوانيو کتابونو ټول هغه احکام چې د بقا وړتيا يې درلودله په خپل ځان کې لري او د دغو کتابونو تصديق کوونکی دی. الله تعالی فرمايي: ﴿نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزَلَ التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ﴾ [آل عمران: ۳] **ژباړه:** (الله تعالی) په حقه پر تا هغه کتاب (قرآن) نازل کړی چې پخواني آسماني کتابونه ريښتيني ګڼي او هم يې تورات او انجيل نازل کړی دی.

له دې امله پر ټول بشريت فرض دي چې پر قرآن اوخاتم النبيين حضرت محمدﷺ باندې ايمان راوړي. رسول اللهﷺ په دې اړه داسې فرمايلي دي: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ أَوْ نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَا يُؤْمِنُ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ

ketabton.com - The Digital Library

أَصْحَابِ النَّارِ» [1] **ژباړه:** قسم په هغه ذات چې د محمد نفس د هغه په لاس کې دی هرڅوک له دې امت څخه که هغه یهودي وي یا نصراني او زما له بعثت څخه خبر شي، بیا په داسې حال وفات شي چې ایمان رانه وړي پر هغه څه چې زه پرې رالیږلی شوی یم، مګر دا چې هغه به د دوزخیانو له جملې څخه وي.

څرنګه چې په پخوانیو کتابونو کې ډېر زیات تحریف او بدلون راغلی دی او نسخې یې یو تر بله ډېر توپیر لري نو مونږ نشو کولای چې پر دغو نسخو د الهي کتاب په حیث اعتماد وکړو. الله تعالی فرمایلي دي: ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا...﴾ [البقرة: ۷۹] **ژباړه:** هغه خلک دې هلاک وي چې یوشی په خپل لاس ولیکي او بیا وایي دا د الله ﷻ رالیږلې لیکنه ده، ترڅو ډېرې لږې پیسې پرې ترلاسه کړي.

قرآن د تورات او انجیل د هغو کتابونو (کوم چې اوس مهال اهل کتاب ورته لاس رسي لري) د محتویاتو د حقیقت او بطلان تشخیصوونکی او څیړونکی دی. له دې امله قرآن عظیم الشان ته د نورو اسماني کتابونو ساتونکی(مهیمن) او ناظر ویل شوی دی. الله تعالی فرمایي:﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ..﴾ [المائده: ٤٨] **ژباړه:** ای محمده، مونږ تا ته دا کتاب (قرآن) په حقه درلیږلی دی چې له ده وړاندې کتابونه ریښتیني ګڼي او ساتونکی یې دی.

- د قرآن په وړاندې د مسلمان مسؤولیت

پر قرآن باندې د ایمان لرلو او د الله تعالی د وروستني کتاب په حیث د هغه د تعظیم او درناوي برسیره، مسلمان د قرآن په وړاندې نور وجایب او مکلفیتونه هم لري چې د قرآن د نصوصو په رڼا کې به له دغو مسؤلیتونو نه ځینې په لنډ ډول بیان کړو:

۱- پر قرآن باندې د پوهېدو او ګټو ترلاسه کولو په منظور په ډېر دقت سره د قرآن کریم د آیتونو استماع او اوریدل. الله تعالی فرمایي: ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الأعراف:٢٠٤] **ژباړه:** او کله چې ستاسې په وړاندې قرآن لوستل کیږي نو هغه په غور سره واورئ او چپ اوسئ، ښایي چې پر تاسې رحم وشي.

---

۱ – رواه مسلم

ketabton.com - The Digital Library

۲- د قرآن له آیتونو څخه پند او ګټه اخیستل او د هغو په احکامو او حکمتونو ځان پوهول. الله تعالی فرمایي: ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ﴾ [القمر: ۱۷] **ژباړه:** او په یقین سره موږ قرآن د پند اخیستلو لپاره اسان کړی، آیا شته کوم پند اخیستونکی؟.

۳- د قرآن په آیتونو کې تفکر او تدبر او د هغه په احکامو، اوامرو، نواهیو او ارزښتونو پوهیدل. الله تعالی فرمایي:﴿كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ [ص:۲۹] **ژباړه:** دا یو برکتناک کتاب دی چې موږ پرتا نازل کړی تر څو یې هغوی په آیتونو کې فکر وکړي او د عقل څښتنان ترې پند واخلي.

۴- د قرآن تلاوت، یعنې په سمه توګه د قرآن تلاوت او لوستل، په تلفظ او معنا کې له غلطۍ او خطا نه د مخنیوي په خاطر د تجوید د قواعدو او احکامو د مراعاتولو پر اساس د تورو ادا کول. د قرآن تلاوت په سمه توګه پرهر نارینه او ښځینه مسلمان لازم دي، الله تعالی فرمایي:﴿وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا﴾ [المزمل: ٤] **ژباړه:** او قرآن په ترتیل او تجوید سره ولوله.

۵- د قرآن کریم تبلیغ او نورو ته د هغه د احکامو، تعلیماتو، ارزښتونو او پیغام رسول. دا خبره د پام وړ ده چې د قرآن تبلیغول او په مختلفو سطحو کې د هغه د مفاهیمو، علومو او ارزښتونو خپرول د ټولو مسلمانانو (که هغه نارینه وي یا ښځینه، ټولنه وي او یا حکومت) دنده او مکلفیت دی. الله تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ [المائدة: ٦٧] **ژباړه:** ای رسوله، هغه څه خلکو ته ورسوه چې ستا د رب له لورې پر تا نازل شوي دي.

۶- د قرآن د احکامو او تعلیماتو پلي کول، د الله تعالی د کتاب په وړاندې د مسلمان په فردي او ټولنیز ژوند کې ترټولو مهم مسؤولیت او مکلفیت د قرآن کریم د اوامرو د تطبیق اوپلي کولو لپاره مخلصانه هڅه او هاند دی، ځکه قرآن کریم د تطبیق او عملي کولو په خاطر نازل شوی دی. الله تعالی فرمایي: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا﴾ [النساء: ۱۰۵] **ژباړه:** موږ تا (محمدﷺ) ته قرآن په حقه نازل کړی دی تر څو د الله ﷻ د لارښوونو په رڼا کې د خلکو ترمنځ پریکړې وکړې او هیڅکله د خاینانو لپاره جګړه کوونکی مه کیږه.

ketabton.com - The Digital Library

الله تعالی دې ټولو مسلمانانو ته د قرآن کریم د سم تلاوت، ژورې پوهې، په احکامو او تعلیماتو د عمل کولو او د قرآن تر سیوري لاندې د نیکمرغه ژوند کولوتوفیق ورکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

۱- قرآن په هر وخت او هر ځای کې د ټول بشریت هادي او لارښود دی.

۲- قرآن یو نړیوال کتاب دی او د کومو ځانګړو خلکو او یا ځانګړې ډلې لپاره نه دی رالیږل شوی.

۳- قرآن کریم له تغیر او تبدیل نه محفوظ او مصئون دی او هیڅوک نشي کولی په هغه کې تحریف او بدلون راولي.

۴ـ د قرآن کریم خدمت، د هغه حفظ کول، په هغه پوهیدل، د هغه تبلیغ او تطبیق د ټولو مسلمانانو دنده او رسالت دی.

۵ـ د قرآن کریم د نزول او د نبي کریمﷺ د بعثت مقصد د کفر له تیارو، شرک، جهل او له اعتقادي او عملي مفاسدو څخه د خلکو را ایستل دي.

پوښتنې

۱- مقطعه توري یعنې څه؟ د تفسیر علماء د دې تورو د معنا په اړه څه نظر لري؟

۲- ولې په دغه مبارک آیت کې د تیارې لپاره د جمعې صیغه او د رڼا لپاره د مفرد صیغه کارول شوې ده؟

۳ـ په دې مبارک آیت کې د اللهﷻ له لارې نه مقصد څه شی دی؟

۴ـ د دې مبارک آیت کومه برخه د قرآن کریم په نړیوالتوب او همیشه والي باندې دلالت کوي؟

۵ـ د دی مبارکو آیتونو لنډ او اجمالي تفسیر بیان کړئ.

۶ـ په دې لوست کې په قرآن سره د قرآن د تفسیر دوه نمونې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآن په وړاندې د مسلمانانو د مسئوولت په هکله یوه مقاله وليکي. بیا دې په ټولګي کې د ښوونکي په مرسته او لارښوونه د دې موضوع په اړه خبرې وکړي.

ketabton.com - The Digital Library

دريم لوست

د شورا ارزښت

قال الله تعالى: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ [آل عمران: ١٥٩]

د كلمو معنا

{لِنْتَ}: نرم شوې.

{فَظًّا}: بد خويه.

{غَلِيظَ الْقَلْبِ}: د سخت زړه خاوند.

{لَانْفَضُّوا}: هرو مرو به خواره شوي وو.

{شَاوِرْهُمْ}: مشوره وکړه له هغوی سره.

{عَزَمْتَ}: هوډ(قصد) دې وکړ.

{فَتَوَكَّلْ}: نو توکل وکړه.

{يُحِبُّ}: خوښوي.

ژباړه

نو د الله ﷻ د مهربانۍ له امله نرم شوې ته د هغوی(صحابه وو) لپاره او که وای ته بد خويه سخت زړی، هرو مرو به دوی ستا له شاوخوا نه خپاره شوي وو. نو هغوی ته عفوه وکړه او د هغوی لپاره بښنه وغواړه او په کار کې له هغوی سره مشوره وکړه او کله چې هوډ وکړ تا، نو توکل وکړه په الله ﷻ بې شکه الله ﷻ خوښوي توکل کوونکي.

تفسير

د آيت شرح او خيرنه

پورتنی مبارک آيت د (آل عمران) د سورت له آيتونو څخه دی. د (آل عمران) سورت په مدينه منوره کې نازل شوی دی. دغه سورت د نورو مدني سورتونو په څير د اسلامي

ketabton.com - The Digital Library

ټولنې د چارو د تنظيم لپاره په ډېرو احکامو او تعليماتو مشتمل دی. يو له دغو احکامو څخه چې په دې سورت کې بيان شوی دی، د (شورا) حکم دی.

دغه مبارک آيت دهغو آيتونو په لړ کې نازل شوی دی چې د احد په غزوې پورې (چې د هجرت په دريم کال پېښه شوه) تړاو لري. په دې آيت کې پيغمبرﷺ ته خطاب شوی دی؛ خو د اطاعت او پېروی د اصل پر بنسټ د پيغمبرﷺ امت په هغه سره د خطاب وړ ګرځېدلي دي او د دی مبارک آيت د احکامو د مقتضا په عملي کولو مکلف دي.

د (ب) توری د {فَبِمَا} په کلمه کې د سبب د بيان، يعنې د پيغمبرﷺ د اصحابو او يارانو په وړاندې د هغه د نرمۍ د سبب د بيان لپاره، چې د الله ﷻ رحمت او مهربانۍ څخه عبارت دی، راغلی دی.

د [ما] توری دلته د الله تعالی د رحمت او مهربانۍ د تأکيد افاده کوي.

غلظت د رقت او نرمۍ ضد دی او د زړه غلظت د سختۍ او نه متأثره کيدلو په معنی دی.

د آيت لومړنۍ برخه يعنې د ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾ جملې د رسول اللهﷺ په يارانو د هغه ﷺ د نرمۍ سبب د الله تعالی رحمت او مهرباني بيان کړې ده او د سخت خويه او سخت زړي صفتونه يې له هغه څخه نفي کړي دي.

د (عزم) کلمه د هوډ او ارادې په معنا ده. الله ﷻ خپل ګران پيغمبرﷺ ته امر کوي وروسته له دې چې دې له خپلو يارانو سره د يو کار په تر سره کولو کې مشوره وکړه او بيا دې تصميم ونيو، نو پرته له کوم شک او تردد څخه پر الله ﷻ توکل او اعتماد وکړه او کار دې ترسره کړه.

د آيت لنډ مفهوم

د آيت لومړنۍ برخه چې د احد د غزا د آيتونو د سياق په لړ کې نازل شوې ده په دې کې الله تعالی خپل پيغمبرﷺ د هغه ﷺ له يارانو سره په نرمۍ او شفقت کولو ستايلی دی او له هغه نه د ناوړو صفاتو، بدو خويونو او سخت زړه والي نفي کوي؛ ځکه که چېرې په هغه کې ناوړو صفاتو شتون درلودای، نو دا به له پيغمبرﷺ نه د خلکو د کرکې او لرېوالي لامل شوی وی، له شک پرته دا کار د رسالت د سترې موخې، چې خلکوته د رښتيني بلنې رسول او په ښې طريقې سره د دغې بلنې د قبلولو لپاره د خلکو هڅول دي، مطابقت نه لري.

ketabton.com - The Digital Library

د آیت په دویمه برخه کې الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته امر کوي چې د خپلو یارانو له تېروتنو څخه تېر شي. دغه تېروتنې د احد د غزا پر مهال رامنځته شوې چې په پایله کې یې مسلمانان ډیر زیات زیانمن شول او ګټلې جګړه یې ظاهراً له لاسه ورکړ. همدارنګه الله ﷻ خپل پیغمبرﷺ ته امر کوي د خپلو یارانو تېروتنې او خطاګانې، چې د احد په غزا کې له هغوی نه شوي دي، وبښي.

په دې آیت کې پیغمبرﷺ ته د الله تعالی له لوري دریم امر مشوره کول دي. الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته امر کوي چې د کارونو په ترسره کولو کې له خپلو اصحابو سره مشوره وکړي او د هغوی نظر واوري. دا حکم یعنې په شورا امر کول د اسلامي ټولنې، حکومت او چارواکی د نظام بنسټ جوړوي.

د آیت په پای کې الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته خطاب کوي اوداسې فرمایي، وروسته له دې چې د کارونو په ترسره کولو کې دې مشوره وکړه، نو په الله ﷻ توکل او اعتماد وکړه او پرته له تردد څخه کار ترسره کړه، ځکه الله ﷻ هغه کسان خوښوي چې پر الله تعالی توکل کوي.

د حکیم او پوه لارښود ځینې صفات

په دغه مبارک آیت کې د پیغمبرﷺ اووه صفتونه بیان شوي دي، درې صفتونه یې د وصف او اخبار صبغه لري او څلور نور صفتونه یې د امر په صیغې راغلي. دغه صفتونه په لاندې ډول دي:

- له نورو سره په شفقت او نرمی کړنه اوتعامل.
- له خلکو سره له بد خویی او بد چلن څخه ځان ساتل.
- له پیغمبرﷺ نه د سخت زړه توب د او صافو نفې کول.
- عفوه او بښنه.
- د عفوې او بښنې غوښتل.
- په چارو کې مشوره کول.
- د چارو په ترسره کولو کې پر الله تعالی توکل او اعتماد لرل.

د قرآن کریم د پورتني آیت د احکامو پر بنسټ مسلمانان د الله تعالی د رسول په پیروی مکلف دي. الله تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ..﴾ [الأنفال:٢٠].

ketabton.com - The Digital Library

ژباړه: ای مؤمنانو، د الله تعالی او د هغه د رسول ﷺ متابعت او فرمانبرداري وکړئ. ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ [الأحزاب:٢١]. **ژباړه:** په یقین سره چې د الله رسول ستاسې د هغو خلکو لپاره ښه او غوره نمونه ده، چې د الله او آخرت د ورځې هیله لري او الله ډېر یادوي.

پېغمبرﷺ د مسلمانانو لپاره یوه ښه اوغوره نمونه ده او هغوی مکلف دي په خپلو اخلاقو، صفاتو او کړنو کې د پېغمبرﷺ پېروي وکړي. سره د دې چې په آیت کې د ذکر شویو صفاتو خپلول پرهر مسلمان لازم دي، خو پر دغو صفاتو باندې د هغو کسانو سمبالیدل ډېر مهم او اړین دي چې د قیادت او لارښوونې په مناصبو کې ځای لري.

د آیت له الفاظو نه څرګندیږي، که چېرې قائد او لارښود، نرم خویه او مهربانه وي او له بدو او ناوړو اخلاقو څخه، چې د خلکو دکرکې لامل ګرځي، ځان وژغوري، نو یقیناً د خلکو زړونه خپلوي، رعیت یې د اوامرو اطاعت کوي او چارې یې په سمه توګه پرمخ ځي. همدارنګه د ملګرو، دوستانو او د ولس له تېروتنو څخه تیریدل، هغوی ته عفوه کول، هغوی ته د برکت، ښېنې او مغفرت دعا کول او د چارو په ترسره کولو کې د هغوی د نظریاتو او مشورو اخیستل د چارو په سمون کې ډېره زیاته اغیزه لري.

ketabton.com - The Digital Library

د شورا ارزښت

شورا يو قرآني بنسټ (اصل) دی

شورا د اسلام په دين کې يو ثابت اصل دی. مسلمانان مکلف دي د الله تعالی د امر د تعميل او له پيغمبر ﷺ څخه د پيروۍ په خاطر دغه مهم اصل په خپل فردي او ټولنيز ژوند کې مراعات او پلی کړي.

د چارو په ترسره کولو کې مشوره کول، رايه ورکول او د نورو نظرياتو ته غوږ نيول او د هغو شريکولو ته شورا ويل کيږي. د شورا د اهميت په هکله دا بسنه کوي چې په قرآن عظيم الشان کې يو ځانګړی سورت د (الشوری) په نامه نومول شوی دی. په پورتني مبارک آيت کې الله تعالی خپل محبوب پيغمبرﷺ ته، سره له دې چې وحی هم پرې نازلېدله په شورا امر کړی دی، ترڅو د چارو په ترسره کولو کې له خپلو اصحابو سره مشوره وکړي.

ستر تابعي امام حسن بصري د دې آيت په تفسير کې داسې وايي: "د الله تعالی امر خپل پيغمبرﷺ ته په مشوره کولو د دې لپاره نه دی چې ګواکې د يارانو نظر ته يې اړتيا ليدل کيده، بلکې دا امر د دې لپاره دی تر څو مسلمانان د شوری په فضيلت او ارزښت پوه شي، د رسول عليه السلام پسې اقتدا وکړي او د چارو په ترسره کولو کې د هغه پيروي وکړي".

امام قرطبي د پورتني آيت په تفسير کې داسې وايي: "شورا د شريعت له قواعدو او ثابتو او ارزښتناکو احکامو څخه ده. که چيرې مسؤولين او د حکومت چارواکي له ديني علماوو او تجربه لرونکو کسانو سره مشوره ونه کړي، نو له دندې څخه ګوښه کول يې واجب دي".

شورا د اسلامي ټولنې يوه ځانګړتيا ده

په چارو کې مشوره کول نه يوازې د اسلام يو شرعي حکم دی بلکې د مسلمانانو او اسلامي ټولنې له صفاتو او ځانګړ تياوو څخه بلل کيږي.

ketabton.com - The Digital Library

الله تعالى د مسلمانانو د اساسي اوصافو په اړه داسې فرمايي: ﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ [الشورى: ٣٨]. **ژباړه:** او مؤمنان هغه کسان دي چې د خپل رب بلنه يې منلې ده او لمونځ يې اداء کړی (قايم کړی) دی او خپل منځي کارونه يې په مشورې سره دي او له هغه څه نه چې موږ دوی ته ور روزي کړې د الله په لار کې يې مصرفوي.

له دې مبارک آيت نه دا څرګندیږي چې شورا نه يوازې د اسلام د سياسي نظام يو اصل دی، بلکې د هغې ريښې د مسلمانانو په ژوندانه کې ډيرې زياتې ژورې دي. د قرآن کريم له نظره شورا د اسلامي ټولنې له ارزښتناکو مشخصاتو څخه ګڼل کيږي چې په پراخه توګه په مختلفو برخو کې د هغې پلي کول د اسلامي امت فردي او ټولنيز ژوند جوړوي.

رسول الله ﷺ به د چارو په ترسره کولو کې د تجربې او رايې له خاوندانو سره مشوره کوله او شورا ته په ډير لوی ارزښت قايل وو. د شورا د فضيلت او ارزښت په هکله له رسول الله ﷺ نه ډير زيات احاديث روايت شوي دي. د مثال په ډول په يو حديث کې له رسول الله ﷺ نه روايت شوی دی، چې فرمايي : «**ما خاب من استخار ولاندم من استشار**»[1] **ژباړه:** څوک چې د کارونو په ترسره کولو کې مشوره وکړي هغه به هيڅکله پښيمانه نشي او څوک چې استخاره وکړي هغه به هيڅکله زيانمن او نا اميده نشي. په بل حديث کې رسول الله فرمايلي دي: «**ما شقى قط عبد بمشورة وما سعد باستغناء برأى**»[2] **ژباړه:** چا چې په کارونو کې مشوره وکړه هغه به هيڅکله بدمرغه نشي او چا چې د نظر او رايې له اخيستلو نه استغنا وکړه هغه به هيڅکله هم نيکمرغه نشي.

امام بخاري رحمه الله په دې هکله، چې شورا په اسلامي ټولنه کې يو رايج او دوديز عمل دی، داسې فرمايي:" د پيغمبرﷺ له مړينې وروسته به اسلامي امت په ټولو مباحو او مشروعو امورو کې د امينو عالمانو او پوهانو سره مشوره کوله ترڅو له ټولو نه په آسان شي عمل وشي."

---

[1] – الطبرانی فی المعجم الصغیر و الأسط.

[2] – مسند شهاب باب ماشقی عبد قط بمشورة

ketabton.com - The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې د مضمون د ښوونکي په مرسته د ټولګي او ښوونځي د ځینو مسائلو په اړه مشوره وکړي.

شورا د اسلامي نظام یو ارزښتناک اصل دی

پرته له شکه شورا په اسلام کې د حکومتي نظام یو ارزښتناک اصل او پیاوړی ستن (رکن) بلل کیږي. پېغمبرﷺ د اسلامي نظام او دولت د لومړني رئیس په توګه په مختلفو حالاتو لکه د بدر، احد، احزاب، حدیبیې او نورو غزواتو کې له خپلو اصحابو، یارانو او پاکو بیبیانو یعنې امهات المؤمنین سره د هغو چارو په هکله، چې په هغو کې د مسلمانانو ښېګڼې نغښتې وې، مشوره کړې ده.

د دې امت سلف صالح یعنې د امت مخکینې مشران لکه خلفای راشدین، صحابه او تابعینو د رسول اللهﷺ په طریقو عمل کړی او د مسلمانانو ارزښتناک او مهم کارونه یې په مشوره ترسره کړي دي.

پرته له شکه د شورا د کمزورۍ او نشتوالي په صورت کې پر ټولنې، حکومتي نظام او د خلکو پر برخلیک ظلم اواستبداد برلاسی کیږي چې په دې سره د چارواکو لپاره د طغیان او زورواکۍ زمینه برابریږي او ټولنه د بد مرغۍ، تېرې او بې عدالتۍ کندې ته پریوزي.

د یومفسر په وینا " په کومه ټولنه کې چې د شورا دروازه وتړلې شي په هغې کې د ظلم او تیري دروازه پرانستل کیږي".

یو بل مفسر د دې آیت په تفسیر کې داسې وایي: " د شورى له اصل سره دوه ډوله چارواکي مخالفت کوي: یو هغه چارواکي چې متکبر او مغرور وي، ځان پر نورو لوړ ګڼي او ګومان کوي چې د هیڅا مشورې ته اړتیا نه لري، د ده هرنظر او خبره سمه ده او د نورو نظر ناسم دی. بل هغه چارواکي چې ظالم، مستبد او د حق مخالفت کوي او څه یې چې زړه وغواړي هغه تر سره کوي، ځکه هغه پوهیږي که چیرې له چا سره مشوره وکړي نو خلک به د ده په ظلم، تیري او ناوړو چارو خبر شي. "

سوکاله او نیکمرغه ژوند ته د رسیدلو لپاره که هغه د کورنۍ، ټولنې او یا حکومت په کچه وي د شورا د مهم او حیاتي اصل پلي کول او پر هغې پابندي کول ډیر اړین بلل

ketabton.com - The Digital Library

کيږي. د عدالت پلي کېدل، د خلکو د برخليک په مسائلو کې د هغوی مشارکت او ونډه اخيستل، په کورنۍ او ټولنه کې د مرستې او ورورګلوی د فضا رامنځته کېدل او د ظلم، تيري او اختناق له منګولو نه خلاصيدل او داسې نورې ستونزې پرته له شورا څخه نشي هواريدلی.

د لوست ګټې او لارښوونې

- د پېغمبر ﷺ اخلاقی کمال.
- دصحابه وو رضی الله تعالی عنهم فضيلت.
- د مسلمانانو په فردي، ټولنيز او سياسي ژوند کې د يومهم اصل په توګه د شورا تثبيت.
- وروسته له مشورې او تصميم څخه له تردد نه ځان ساتل.
- په ټولو چارو کې پر الله تعالی توکل او اعتماد لرل.

پوښتنې

۱- ولې د قرآن کريم په مدني سورتونو کې شرعي احکام زيات دي؟

۲- که چيرې د شورا اصل په ټولنه کې شتون ونه لري، د ټولنې خلک به په کوم ډول ستونزو اخته شي؟

۳- آيا د شورا اصل يوازې په سياسي نظام پورې تړاو لري او که د ژوندانه په نورو برخو کې هم پلې کيدای شي؟

٤- کوم ډول چارواکي د شورا له اصل سره مخالفت کوي او ولې؟

٥- د نيک اوصالح لارښود او چارواکي لپاره د ځينو اړينو صفاتو نومونه واخلئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې له آيت او حديث نه په استفادې سره د شورا د ارزښت او په ټولنه کې د هغې د تطبيق کيدو په هکله يوه مقاله وليکي چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي.

ketabton.com - The Digital Library

پنځم لوست

د انبياوو مقام

قال الله تعالى: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ [الحديد: ٢٥]

د کلماتو معنا

{رُسُلَنَا}: زمونږ رسولان.

{بالْبَيِّنَاتِ}: په ښکاره او څرګندو نښانو (دلايلو او معجزاتو).

{الْمِيزَانَ}: تله.

{بالْقِسْطِ}: په انصاف او عدل.

{الْحَدِيد}: اوسپنه.

{بَأْسٌ}: جنګ، ډېر زور او طاقت.

{عَزِيز}: برلاسی، غالب.

ژباړه

مونږ په رښتيا خپل رسولان له روښانه او څرګندو نښو (دلايلو) سره ولېږل، له هغو سره مو کتاب او تله نازل کړل، ترڅو خلک په انصاف ولاړ وي، او راښکته کړې (پيدا کړې) ده مونږ اوسپنه چې په هغې کې ډېر زور دی او جنګ پرې کېدای شي او خلکو ته پکې ډېرې ګټې پرتې دي، ترڅو معلومه کړي، الله، چې څوک د هغه له ليدلو پرته د هغه او د هغه د رسولانو مرسته او ملاتړ کوي. بې شکه الله ډېر ځواکمن او برلاسی دی.

تفسير

د آيت شرح او څېړنه

پورتنی مبارک آيت د سورة (الحديد) له مبارکو آيتونو څخه دی چې په مدينه منوره کې نازل شوی دی. د (بينات) کلمه د (بينة) جمع ده. دلته د هغو دلايلو او نښانو په معنا ده چې د پېغمبرانو (کوم چې د الله تعالى له خوا مونږ ته رالېږل شوي) په رښتينولۍ دلالت کوي، چې د هغو له جملې څخه د پېغمبرانو حسي معجزې هم دي.

په مبارک آيت کې له کتاب څخه موخه ټول اسماني کتابونه دي چې پر پېغمبرانوعليهم السلام باندې نازل شوي لکه تورات، انجيل، زبور او قرآن.

ketabton.com - The Digital Library

(میزان) عبارت له تلې څخه دی چې د یو شي د تللو لپاره کارول کیږي، دلته ترې موخه د خلکو ترمنځ په احکامو او معاملاتو کې عدالت کول دي. تله له عدل او انصاف څخه استعاره ده چې د معقول تشبیه په محسوس سره شوې ده یعنې د عدل او انصاف تعبیر په تلې شوی دی. د تلې رالیږل د خلکو په منځ کې د عدالت او انصاف د تبلیغ او خپرولو په معنا دی.

د {قسط} لفظ د عدل معنا ورکوي او ټولو چارو ته شاملیږي. د اوسپنې له رالیږلو څخه مراد د هغې پیدا کول او د خلکو د ګټې لپاره د هغې چمتو کول دي.

له ﴿بَأْسٌ شَدِيدٌ﴾ څخه د اوسپنې قوت او ځواک مراد دی چې ګټه او تاوان دواړه په هغې کې نغښتي دي. د اوسپنې له منفعت څخه مراد له هغې نه د ژوند په مختلفو اړخونو لکه د سامان آلاتو د جوړولو او داسې نورو برخو کې ګټه اخیستل دي.

له ﴿وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ﴾ څخه مطلب د اثارو د څرګندیدلو له لارې د الله تعالی د علم ظاهرېدل دي چې د پېغمبرانو او اسمانی کتابونو د رالیږلو او په خلکو کې د عدالت د حاکمولو او له اوسپنې نه د ګټې په اخیستلو سره تحقق مومي.

دغه مبارک آیت د الله تعالی د دوو صفتونو "قوی" او"عزیز" په یادولو سره پای ته رسیږي، یعنې الله تعالی هغه قوي او غالب ذات دی چې هېڅکله هم ماتې نه خوري او نه هم مغلوبیږي.

د آیت لنډ مفهوم

په دی مبارک آیت کې الله تعالی د دې لارښوونه کوي، موږ رسولان د څرګندو او روښانو دلایلو، معجزاتو سره ولیږل او پر هغوی مو هغه کتابونه نازل کړل چې د شریعت پر احکامو مشتمل دي او تله مو د عدالت لپاره نښه و ګرځوله، تر څو خلک په خپلو چارو او معاملاتو کې د انصاف خیال وساتي.

همداراز د دی یادونه کوي موږ اوسپنه پیدا کړې ده چې په هغې کې ډېر زور او طاقت دی او د خلکو لپاره په هغې کې ډېرې ګټې دي، ترڅو الله تعالی خپل علم هغوخلکو ته ظاهر کړي چې په غیب سره د الله او د هغه د رسول مرسته او ملا تړ کوي. پرته له شکه الله تعالی هغه قوي او غالب ذات دی چې هېڅکله هم نه مغلوبیږي.

ketabton.com - The Digital Library

د پېغمبرانو رالېږلو ته د بشر اړتيا

د دې لوست مبارک آيت د قرآن عظيم الشان د هغو آيتونو له جملې څخه دی چې د انبياوو عليهم السلام د بعثت او د بعثت د ځينو موخو په اړوند راغلي دي. بندګانو ته د پېغمبرانو رالېږل پر هغوی باندې د الله تعالی ستر نعمت دی ځکه چې پېغمبرانو عليهم الصلاة السلام د هدايت د بلو ډيو په څېر د تاريخ په مختلفو پراوونو کې خلکو ته د کفر او جهل له تيارو څخه د علم او ايمان د رڼا په لور د وتلو لارښوونه کړې ده.

لکه څرنګه چې انسان د خپل پايښت او روغتيا لپاره هوا او خوړو ته اړتيا لري همدارنګه د الله تعالی هدايت، چې د پېغمبرانو له لارې انسانانو ته رسيږي، په دنيا کې د هغوی د نېکمرغۍ اساس او په آخرت کې له اور نه د خلاصون لپاره اړين بلل کيږي. ځکه د سمې او نا سمې لارې توپيرکول، حق له باطل نه بېلول، د ايمان او الحاد ترمنځ توپيرکول او اسلام له کفر نه جلاکول يوازې اويوازې د الهي وحي د لارښوونو له لارې چې د پېغمبرانو په واسطه انسانانو ته وړاندې کيږي، ممکن دی.

الله تعالی د پېغمبرانو د رالېږلو سبب داسې بيان کړی دی:﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ..﴾ [البقرة: ۲۱۳]. **ژباړه:** ټول خلک يو امت و، نو پاک الله زيري ورکوونکي او ډاروونکي پېغمبران واستول او نازل يې کړ له هغوی سره کتاب په حقه ترڅو پريکړه وکړي د خلکو په مينځ کې په هغه څه کې چې اختلاف يې پکې کړی و.

د دې مبارک آيت پر اساس د ځمکې لومړني کسان د حق او رښتيني دين پيروان وو، خو د وخت په تيريدلو سره د دوی ترمنځ شخړې او خپلمنځي اختلافات زيات شول او د سمې لارې په پرېښودلو يې په ځمکه کې د تېري او فساد لاره اختياره کړه. الله تعالی د دوی د اصلاح او هدايت لپاره پېغمبران راولېږل چې په دې سره د پېغمبرۍ لړۍ پېل شوه.

له عبد الله بن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی چې فرمايي: «**كان بين آدم و نوح عشرة قرون، كانوا على الحق حتى اختلفوا فبعث الله إليهم نوحا و النبيين من بعده**»[1]

ژباړه: د آدم او نوح عليهما السلام ترمنځ د زمانې واټن (فاصله) لس پېړۍ وه. د دې مودې په لړ کې خلکو په سمې او رښتينې لارې ژوند تيراوه. وروسته د خلکو تر منځ اختلافات او شخړې پيدا شوې، نو له دې امله الله ﷻ نوح او نور پېغمبران عليهم الصلاة و السلام د دوی د هدايت او لار ښوونې لپاره راولېږل.

---

[1] – المستدرک على الصحيحين تفسير سورة حم عسق

ketabton.com - The Digital Library

د انبياوو مقام

نبوت الهي ورکړه ده

د قرآن کريم د آيتونو او مبارکو احاديثو له نصوصو نه دا څرګنديږي چې نبوت د الله تعالى ورکړه ده او د هيڅا په هڅه او هاند سره دا مقام چاته نه حاصليږي. دې ستر مقام ته د رسيدلو لپاره دنيوي اسباب او عوامل لکه د انسان غوښتنه، وراثت، ځانګړې هڅه او هاند، بشري ذکاوت او نبوغ، مال او عزت، کورنی مقام، ټولنيز مقام او داسې نور لاملونه کوم تاثير نه لري. الله تعالى په دې اړه فرمايي: ﴿اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ [الحج: ٧٥]. **ژباړه:** الله له ملايکو او انسانانو نه استازي غوره کوي، بې شکه الله ښه اوريدونکی او د هر څه ليدونکی دی.

همدارنګه الله تعالى په بل آيت کې د ځينو پېغمبرانو عليهم الصلاة و السلام ستاينه کوې او داسې فرمايي: ﴿وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ٤٧] **ژباړه:** او بې شکه هغوی زمونږ په وړاندې له غوره کړو شوو ښو خلکو څخه وو.

پېغمبران د الله تعالى غوره بنده ګان دي

انبياء عليهم السلام د ځمکې پر سر د الله تعالى غوره بنده ګان دي. د پېغمبرانو عليهم السلام ژوند د انساني ژوندانه په ټولو اړخونو کې د لوړو پوړيو د کمال يو څرګند عيني مثال دی. د دغو کمالاتو موجوديت د انبياوو عليهم السلام د رسالت له درندې او ارزښتناکې دندې سره مطا بقت لري، ځکه چې پېغمبران عليهم السلام د خلکو او ټولنې د لارښوونې دنده پر غاړه لري او د بشري ټولنې د غوره کسانو په توګه بايد دوی د هغو بشپړو صفاتو خاوندان وي چې هغه په نورو انسانانو کې موندل کيدای نشي.

الله تعالى د ځينو پېغمبرانو په ستاينې او وصف کې داسې فرمايي:

﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ﴾ [الأنبياء: ٧٣]. **ژباړه:** او ګرځولي وو مونږ هغوی (په مخکني آيت کې ياد شوي پېغمبران) امامان چې زمونږ په امر به يې (خلکو ته) لار ښوونه کوله او وحي کړې وه مونږ

ketabton.com - The Digital Library

په لور د هغوی د نیکو کارونو ترسره کول او اداء کول د لمانځه او ورکړه د زکات او هغوی زمونږ عبادت کوونکي وو.

د پېغمبرانو علیهم السلام مهم صفات، چې په خرګند ډول په قرآن کریم کې راغلي دي، په لاندې ډول دي:

- صدق او رښتینولي.
- تبلیغ او بلنه.
- امانت.
- ذکاوت.
- له هغو نیمګړتیاوو نه لرل چې د خلکو د کرکې لامل ګرځي.
- د پېغمبرانو علیهم السلام پاکې او عصمت له ګناه نه او د وحې په رسولو کې له تېروتنې څخه.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته، پېغمبرانو ته د بشر اړتیا او د پېغمبرانو د اوصافو په اړه علمي خبرې اترې وکړي.

د پېغمبرانو دندې

د قرآن عظیم الشان د نصوصو په رڼاکې د انبیاوو علیهم السلام سترې او مهمې دندې په لاندې ډول دي:

۱. د الله تعالی د پېژندنې، توحید او عبادت په لور د خلکو دعوت، الله تعالی په قرآن عظیم الشان کې په دې اړه داسې فرمایي: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ [الأنبياء: ۲۵]. **ژباړه:** اونه دی لیږلی مونږ (ای پېغمبره) له تا نه وړاندې هېڅ استازی مګر وحي کړې مونږ د هغه په لور چې پرته له ما نه بل معبود نشته نو یوازې زما عبادت وکړئ.

۲. خلکو ته د الله تعالی د اوامرو او نواهیو رسول او تبلیغ کول، الله تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ..﴾ [المائده: ٦٧]. **ژباړه:** ای رسوله، هغه څه خلکو ته ورسوه چې ستا د رب له لوري پر تا نازل شوي دي.

ketabton.com - The Digital Library

۳. د سمې او نېغې لارې په لور خلکو ته لارښوونه کول، الله تعالی په دې اړه داسې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا. وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا﴾ [الأحزاب: ٤٦]. **ژباړه:** ای پېغمبره، موږ ته شاهد، زيری ورکوونکی، ډاروونکی او د الله په حکم د هغه لوري ته بلونکی لېږلی يې او روښانه څراغ مو ګرځولی يې.

٤. د بشر لپاره غوره نمونه: الله تعالی فرمايي: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ..﴾ [الأحزاب: ٢١]. **ژباړه:** په يقين سره ده ستاسې لپاره په (کړنو) د رسول الله کې ښه او غوره نمونه (اقتدا) ده.

٥. خلکو ته د هغوی د خلقت او پيدايښت او وروستني برخليک يادونه او دا چې وروسته له مرګ نه انسان ته څه پېښيږي، الله تعالی فرمايي: ﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا...﴾ [الأنعام:١٣٠]. **ژباړه:** ای ډلې د پيريانو او انسانانو، ايا نه وو راغلي تاسې ته رسولان له تاسې نه چې بيانول به يې پر تاسې آيتونه زما او تاسې يې ډاروئ د دې ورځې له ملاقات څخه.

٦. د آخرت د ژوندانه په لور د بشر پام اړول او د فاني دنيا د ژوندانه په خوندونو کې له ډوبيدو نه د هغوی ژغورل، چې د سترګو په رپ سره تيريږي او له منځه ځي. الله تعالی د دنيايي ژوند او د هغه د زوال په هکله داسې فرمايي: ﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ [الأنعام: ٣٢]. **ژباړه:** او نه دی ژوند د دنيا، مګر لوبه او عبث او بې شکه. د آخرت کور غوره دی لپاره د هغو کسانو چې پرهېزګاري کوي، ايا تاسې عقل په کار نه اچوئ ؟

٧. پر خلکو د اتمام حجت او دليل قائمولو لپاره، الله تعالی فرمايي: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ١٦٥]. **ژباړه:** رسولان زيري ورکونکي او ډاروونکي (لېږل شوي)دي ترڅو د هغو له لېږلو وروسته د خلکو سره د الله په مقابل کې کوم حجت او دليل پاتې نشي او الله په هر حال غالب او حکيم دی.

ketabton.com - The Digital Library

د پېغمبرانو علېهم السلام شمېر او د ځېنو نومونه

د يو حديث پر اساس د پېغمبرانو علېهم الصلاة و السلام شمېر زيات او کم يو لک او څلرويشت زرو ته رسيږي. د الله تعالى دغه غوره بنده ګان په مختلفو زمانو کې د خلکو د هدايت او لارښوونې لپاره رالېږل شوي وو.

د قرآن عظيم الشان د نصوصو له مخې هېڅ داسې امت او ډله نشته چې هغوی ته پېغمبر نه وي لېږل شوی. الله تعالى په قرآن عظيم الشان کې په دې اړه داسې فرمايي: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ [فاطر: ٢٤]. **ژباړه:** او هېڅ داسې کوم امت نه شته چې په هغوی کې ډاروونکی(پېغمبر) نه وي راغلی. په قرآن عظيم الشان کې د (٢٥) پېغمبرانو نومونه يادشوي چې عبارت، دي له: آدم، نوح، ابراهيم، اسماعيل، اسحاق، يعقوب، داود، سلېمان، ايوب، يوسف، موسى، هارون، زکريا، يحيى، ادريس، يونس، هود، شعيب، صالح، لوط، الياس، اليسع، ذوالکفل، عيسى او محمد صلوات الله عليهم اجمعين.

په قرآن عظيم الشان کې الله تعالى مسلمانانو ته امر کوي چې پر ټولو پېغمبرانو علېهم السلام باندې ايمان راوړي چې نومونه يې په قرآن کريم کې ذکر شوي او که نه. پېغمبرانو علېهم السلام باندې ايمان راوړل د عقيدې او ايمان له ارکانو څخه يو رکن دی او هېڅوک هم پر ټولو انبياوو علېهم السلام باندې له ايمان راوړلو پرته مسلمان بلل کېدای نشي. الله تعالى فرمايي: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ...﴾ [البقره: ٢٨٥]. رسول او مؤمنانو پر هغه څه ايمان راوړی دی چې رسول ته د هغه د رب له لورې رالېږل شوي دي. دوی ټولو په الله او د هغه په ملايکو، کتابونو او رسولانو ايمان راوړی دی.(او وايي) مونږ د الله په پېغمبرانو کې يو تر بله هېڅ توپير نه کوو. يعنې داسې نه کوو چې پرځينو پېغمبرانو ايمان راوړو او د ځينو نورو له نبوت نه منکرشو.

محمد ﷺ خاتم النبيين

محمد بن عبدالله ﷺ خاتم النبيين دی او د ده ﷺ په بعثت سره د نبوت لړۍ ختمه او بشپړه شوه او وروسته له هغه څخه د الله تعالى له لورې نه کوم پېغمبر او نه کوم کتاب رالېږل

ketabton.com - The Digital Library

کیږي. د پېغمبرﷺ له رحلت وروسته د وحي نازلېدل هم بند شو.که چېرې څوک د نبوت دعوه وکړي نو هغه کس دروغجن دی.

قرآن عظیم الشان د ختم نبوت په اړه او دا چې حضرت محمد ﷺ خاتم النبیین دی داسې فرمایلي دي:﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ [الأحزاب: ٤٠]. **ژباړه:** محمد ستاسې د سړیو د هېڅ یوه پلار نه دی، بلکې د الله رسول او اخرنی پېغمبر دی او الله پر هر څه ښه پوه او عالم دی.

د قرآن کریم د آیتونو او نبوي احادیثو پر اساس ټول انسانان د الله تعالی له لوري مکلف دي چې پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم باندې د وروستني پېغمبر په حیث ایمان راوړي او د هغه ﷺ فرمانبرداري وکړي. څوک چې د محمد ﷺ په نبوت او رسالت ایمان نه را وړي هغه کس کافر دی او په آخرت کې به د دوزخ په اور کې سوځي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ الله ﷻ د زمانې په هر پراو کې د بندګانو د هدایت او لارښوونې لپاره انبیاء علیهم السلام را لېږلي دي.

❖ د انبیاوو علیهم السلام بعثت د الله تعالی له لوري پر انسانانو د هغه د رحمت او مهربانۍ نښه ده.

❖ لکه څرنګه چې انسان د خپل پایښت او روغتیا لپاره هوا او خوړو ته اړتیا لري په همدې توګه د پېغمبرانو وجود هم د بشر د لارښوونې لپاره اړین بلل کیږي.

❖ انبیاء علیهم السلام ټول د بشر له جنس څخه وو. دوی ټول نیک او غوره انسانان وو. نور انسانان که هر څومره غوره او نیک اعمال ترسره کړي بیا هم د انبیاوو مرتبې او مقام ته نشي رسېدای.

❖ پېغمبران علیهم السلام له ګناه نه معصوم او پاک دي او د دین او رسالت په تبلیغ کې هیڅکله نه سهوه کیږي او نه هم تېروځي.

❖ پر پېغمبرانو علیهم السلام باندې ایمان راوړل د عقیدې او ایمان له ارکانو څخه یو رکن دی. که څوک د یو پېغمبر له نبوت نه منکر شي. هغه کافر دی.

ketabton.com - The Digital Library

❖ حضرت محمد ﷺ آخري پېغمبر دی. وروسته له هغه څخه بل کوم پېغمبر نه راځي. ټول انسانان د الله تعالی له لوري مکلف دي چې پرحضرت محمدﷺ باندې د وروستني پېغمبر په حیث ایمان راوړي او د هغه ﷺ فرمانبرداري وکړي.

❖ له پېغمبرﷺ سره مینه اومحبت لرل، د هغه اطاعت کول، د هغه عزت او درناوی، د هغه ﷺ په سیرت او سنتو پوهېدل، د هغهﷺ له عظیم الشأن لوړمقام، مرتبې او شخصیت نه دفاع کول او ټولو نړیوالو ته د اسلام د سپېڅلي دین تبلیغ د هر مسلمان سړي او مسلمانې ښځې اسلامي او شرعي وجیبه ده.

❖ د مسلمانانو مکلفیت د پېغمبرﷺ په وړاندې چې له هغه سره د مینې او دوستی د اظهار علامت دی او د مسلمانانو لپاره د اجر او ثواب حاصلولو لامل ګرځي. هغه پر پېغمبرﷺ باندې د زیات درود ویل دی. کله چې د پېغمبرﷺ مبارک نوم یاد شي مستحب دی چې پر هغه ﷺ باندې درود وویل شي.

پوښتنې

۱.ولې د پېغمبرانو علیهم السلام رالېږل د بشریت لپاره اړین بلل کېږي؟ څرګند یې کړئ.

۲.د پېغمبرانو علیهم السلام مهمې دندې کومې دي؟ ځینې یې بیان کړئ.

۳.دا څه حکمت دی چې پېغمبران علیهم السلام د بشر له جنس څخه دي؟

٤.که څوک پر ځینو پېغمبرانو علیهم السلام ایمان راوړي او د ځینو نورو له نبوت نه منکر شي، د هغه حکم څه شی دی ؟

۵.د پېغمبرﷺ په وړاندې د مسلمان دنده او مسؤولیت څه شی دی؟ څرګند یې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د آیتونو او حادیثو په رڼا کې د پېغمبرانو د اوصافو او دندو په اړه یوه مقاله وليکي چې له (۲۰) کرښو څخه کمه نه وي.

ketabton.com - The Digital Library

اووم لوست

اسلام غوره دين دی

قال الله تعالى: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ۞ فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَأَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ [آل عمران:١٩-٢٠].

د كلمو معنا

{الدِّينَ}: شريعت او ملت.

{الْإِسْلَامُ}: تسليمېدل، غاړه ايښودل، د اسلام دين.

{بَغْيًا}: د كينې او رڅې له مخې.

{حَاجُّوكَ}: شخړه كوي له تا سره، دلايل وړاندې كوي.

{أَسْلَمْتُ}: ما سپارلی دی، تسليم او منقاد يم.

{اهْتَدَوْا}: ليار يې وموندله، هدايت يې وموند.

{تَوَلَّوْا}: وگرځېدل هغوی، سر غړونه يې وكړه.

{الْبَلَاغُ}: رسونه، تبليغ.

ژباړه

بې شكه د الله په وړاندې (ترټولو غوره) دين اسلام دی او اختلاف نه دی كړی(د اسلام د قبلولوپه اړه) هغو كسانو چې كتاب وركړ شوی دی(اهل كتابو) مگر وروسته له هغه چې علم او پوهه ورته راغله (يعنې په حقيقت پوه شول) خو د خپل منځي كينې او حسد له كبله يې اختلاف ته ملا وتړله. څوك چې د الله تعالى له آيتونو نه منكر شي (نو پوه دې شي چې) الله پاك ډېر ژر حساب كوونكی دی. كه (د كبر له مخې) دوی له تا سره(ای محمده) جگړه كوي نو ووايه سپارلی دی ما خپل مخ خاص لپاره د الله تعالى(د الله حكم ته تسليم اومنقاد يم) او زما ملگري (متابعت كوونكي)هم هغه ته تسليم دي او ووايه هغو كسانو ته چې وركړل شوی دی كتاب او نالوستو ته آيا اسلام مو راوړی دی؟ كه اسلام يې راوړ نوپه تحقيق سره سمه او نېغه لاره يې وموندله او كه وگرځېدل او

ketabton.com - The Digital Library

سرغړونه يې وکړه، نو بې شکه پرتا(يوازې د حق) رسونه ده. او الله پاک خپل بند ګان ښه وينې.

تفسير

د مبارکو آيتونو شرح او څېړنه

د(**دين**) کلمه په لغت کې د جزا او بدل په معنا ده او دلته له (دين) نه مطلب عقايد او هغه احکام دي چې د الله تعالى له لوري پرحضرت محمد ﷺ نازل شوي دي نو دين په دې مبارک آيت کې د ملت او شريعت په معنا دی.

(**اسلام**) د تسليمېدلو او انقياد په معنا دی او دلته له (**اسلام**) نه مراد هماغه حنيف دين دی چې محمد ﷺ د ټول بشريت لپاره راوړی دی.

د (**عند الله**) جمله د عربي ژبې د قانون او دستور له مخې حذف شوې کلمې لکه (ثابت) يا (مقبول) پورې تړاو لري، يعنی د الله په وړاندې ثابت او مقبول دين. د(**عند الله**) په جمله کې د اسلام د دين نسبت الله ﷻ ته، د دغه دين په شرف او غوره والي دلالت کوي اومعنا يې داسې ده چې اسلام د الله ﷻ هغه دين دی چې د خپلو بندګانولپاره يې غوره کړی دی. د دې وينا پر بنسټ د ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ **ژباړه**: يوازينی غوره او معتبر دين د الله تعالى پر وړاندې د اسلام دين دی، يعنی هغه شريعت چې محمد ﷺ له ځان سره راوړی دی.

د﴿الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ **په** جمله کې مراد له (**کتاب**) څخه هغه آسماني کتابونه دي چې مخکې له قرآن کريم څخه نازل شوي وو لکه د تورات او انجيل کتابونه. د دغو کتابونو پيروانو ته اهل کتاب (يهود او نصارى) ويل کيږي. د ﴿إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ﴾ په جمله **کې** له (**علم**) نه مراد د وروستني پېغمبر په حيث د حضرت محمد ﷺ د پېغمبرۍ پرحقانيت د اهل کتابو د علم او پوهې حاصلېدل دي. د(**بغيا**) کلمه دلته د کينې اوحسد په معنا ده. د ﴿وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ﴾ **د** جملې مفهوم دا دی چې: د اهل کتابو مخالفت د اسلام له دين يعنې له هغه څه سره چې حضرت محمد ﷺ راوړی دی، د پېغمبر د رښتينولۍ او د اسلامي دين له حقانيت نه د جهل او بې علمۍ له مخې نه دی، بلکې دغه مخالفت د علم له حاصلېدلو نه وروسته د حسد له امله دی.

ketabton.com - The Digital Library

د (**کفر**) کلمه په لغت کې د انکار په معنا ده او دلته ترې مراد د حضرت محمد ﷺ له نبوت نه انکار کول او د اسلام نه منل دي.

د ﴿فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ په جمله کې د هغو کسانو لپاره چې د اسلام او خاتم النبيين له پېغمبرۍ نه انکار کوي يو ډول وعيد او تهديد وجود لري، يعنې هغه کسان چې کفر او سرغړونه کوي، الله تعالى له هغوی سره محاسبه کوي او د الله تعالى محاسبه ډېر ژر ده چې دلته د حسا ب سرعت د عذاب په سختۍ دلالت کوي.

له﴿حَاجُّوكَ﴾ څخه مراد د پېغمبر ﷺ سره د اهل کتابو عناد، سرغړونې، جګړې او د اسلام د سپېڅلي دين پر ضد د هغوی غليمانه ناسم تعبيرونه دي.

د ﴿أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ﴾ د جملې معنا د الله تعالى احکامو او اوامرو ته غاړه ايښودل اوتسليمېدل دي او دلته (**وجه**) د ذات اوځان په معنا ده، يعنې ما خپل ځان د الله حکم ته تسليم او منقاد کړ. د ﴿فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ﴾ جملې مفهوم دا دی چې که چېرې کفار او اهل کتاب او د دوی په څېر نور خلک له تا سره د عناد، تکبر او غرض په مقصد شخړې او جګړې ته ملا وترې نو د هغوی د دروغو او تکبر پروا مه ساته او هغوی ته ووايه چې زه او زما پيروان د الله تعالى اوامرو او احکامو ته تسليم يو.

له ﴿الْأُمِّيِّينَ﴾ نه مراد هغه کسان دي چې د هېڅ کوم کتاب پيروان نه دي يعنې د عربو مشرکان. د﴿فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا﴾ جمله هغه ګټه او فايده بيانوي چې اهل کتاب او مشرکين يې د اسلام د سپېڅلي دين د قبلولو په صورت کې ترلاسه کوي، ځکه چې هغوی د الله تعالى د اوامرو په عملي کولو او د اسلام د سپېڅلي دين په قبلولو سره سمه او نېغه لاره مومي او د کفر او شرک له تيارو نه بهر راووځي.

د﴿وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ﴾ په جمله کې د پېغمبرعليه الصلاة و السلام د زړه لپاره تسليت دی او معنا يې داسې ده: که چېرې کفار د اسلام د سپېڅلي دين له منلو نه منکر شي او سر غړونه وکړي، نو ای محمده، په دې سره تاته هېڅ ضرر او تاوان نشته، ځکه تا خپله دنده، چې خلکو ته د سپېڅلي دين تبليغ و، په سمه توګه تر سره کړی دی.

دغه مبارک آيتونه د﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ په جملې سره پای ته رسيږي چې دغه جمله پر وعده او وعيد دواړه مشتمله ده، يعنې نيک عملو مؤمنانو ته د اجر او ثواب ورکولو وعده او کافرانو ته د سخت عذاب تهديد، ځکه چې الله تعالى د بندګانو پرکړنو او زړونو خبر دی او هر چا ته د هغه د کړنې او عمل سره سم جزا ورکوي.

ketabton.com - The Digital Library

دآيتونو لنډ مفهوم

يوازينى دين چې الله تعالى يې خوښوي او پر ټولو پيغمبرانو يې نازل کړى دى او پرته له هغه بل دين نه قبلوي هغه د اسلام سپېڅلى دين دى. د اسلام دين د الله تعالى اوامرو او احکاموته د غاړه ايښودلو يعنې د الله تعالى بندګى، فرمان بردارى او د هر عصر د پيغمبرانو د بعثت پر مهال د هغوى اطاعت کولو ته ويل کيږي. د پيغمبرانو د لړى وروستنى پيغمبر حضرت محمد ﷺ دى چې ټول انسانان بايد د ده د سپېڅلي دين اسلام چې د ټولو انبياوو د اديانو بشپړ شکل دى پيروي وکړي. الله تعالى د پيغمبر ﷺ له بعثت وروسته پرته له اسلام نه بل هيڅ دين نه قبلوي. د اسلام د منلو په هکله د اهل کتابو يعنې يهودو او نصاراؤ اختلاف او په مختلفو ډلو د هغوى ويشل کېدل، دا د هغوى د حسد، په دنيا پورې د هغوى د زړه تړلو او مقام حاصلولو له امله دى چې وروسته د دلايلو له وړاندې کولو او د پيغمبرانو او کتابونو له رالېږلو، يعنې د اسلام د دين پر حقانيت او د وروستي پېغمبرﷺ پر ښکتينولى له علم او پوهې حاصلېدلو وروسته، پېښ شوى دى. هغه کسان چې د الله تعالى له آيتونو انکار کوي د حق له منلو او د الله تعالى له احکامو او اوامرو نه چې د اسلام سپېڅلي دين منل دي، سرغړونه وکړي، الله تعالى ورسره محاسبه کوي او د الله تعالى محاسبه ډېر ژر او سخته ده چې هر چا ته د هغه د کړنې او عمل سره سم جزا ورکول کيږي.

اى پېغمبره، که چېرې اهل کتاب او مشرکان د دلايلو له راوړلو نه وروسته د حق دين يعنې د اسلام له منلو نه منکرشي او د تکبر په غرض له تا سره شخړه وکړي، نوهغوى ته ووايه چې زه او زما مؤمن پيروان د الله تعالى اوامرو او احکامو ته تسليم او تابع يو. اهل کتابو او مشرکينو ته ووايه که چېرې تاسې د اسلام سپېڅلى دين ومنئ، نو سمه او نېغه لاره مومئ او که چېرې د اسلام د سپېڅلي دين له منلو انکار او سر غړونه وکړئ، نو الله تعالى به له تاسې سره محاسبه وکړي او زه خلکو ته د حق له رسولوپرته بل کوم مسؤوليت نه لرم چې هغه مې په ښه او سمه توګه تر سره کړى دى. الله تعالى د بندګانو پر ټولو شيانو يعنې زړونو او کړنو خبر دى او هر چا ته د هغه د عمل مطابق جزا ورکوي.

ketabton.com - The Digital Library

اسلام غوره دين دی

د اسلام د دين معنا او مفهوم

لکه څرنګه چې وړاندې ذکر شو د اسلام لغوي معنا انقياد او تسليمېدل دي او اسلام د الله تعالی اوامرو ته د غاړې ايښودلو په معنا دی، خو دا انقياد بايد د انسان په خپل رغبت او رضا وي، ځکه په کائناتو کې ټول مخلوقات د انسان په شمول په خپل خلقت کې د الله تعالی تکويني قوانينو ته جبراً تسليم او منقاد دي او له هغو نه د مخالفت توان نه لري. له دې امله په دې ډول انقياد باندې کوم ډول ثواب او يا عقاب نه مرتبيږي. د قرآن کريم په ځينو آيتونو کې اسلام په همدې معنا سره ذکر شوی دی.﴿أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ [آل عمران: ۸۳]. **ژباړه:** آيا کافران د الله له دين څخه پرته بل دين غواړي؟ (حال دا چې) ټولو موجوداتو په اسمانونو او ځمکه کې هغه ته په خوښه او نا خوښه غاړه ايښې ده او ټول هغه ته ورګرځول کيږي.

د اسلام د دين جوهر او اساس په خپل اختيار سره د الله تعالی اوامرو او احکامو ته د انسان غاړه ايښودل دي چې د اجر، ثواب اوعذاب د ورکولو لپاره اړين بلل کيږي. دغه انقياد او تسليمېدل بايد په بشپړه توګه وي او انسان بايد د الله تعالی شريعت او قانون په عام او تام شکل سره په خپل فردي، ټولنيز ژوند کې پلی کړي او دا هماغه دين دی چې ټولو انبياؤ عليهم السلام خلک د دې لوري ته دعوت کړي دي او په خپله يې هم په همدې مفهوم د اسلام د سپېڅلي دين پيروي کړې ده. الله ﷻ فرمايي: ﴿وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [لقمان:۲۲]. **ژباړه:** او هرڅوک چې خپل مخ (ځان) الله تعالی ته وسپاري او نېکوکار وي نو منګوله يې ولګوله هغه په رسی (کړۍ)کلکې او د ټولو کارونو پای يوازې د الله تعالی په لور دی.

قرآن کريم د ابراهيم اويعقوب عليهما السلام په هکله داسې فرمايي:﴿وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ۱۳۲]. **ژباړه:** او وصيت کړی و په دې دين ابراهيم او يعقوب هم خپلو زامنو ته، ای زما زامنو!

ketabton.com - The Digital Library

بېشکه الله غوره کړی دی ستاسې لپاره همدا دین، نو باید مړه نه شئ خو چې یاستئ تاسې مسلمانان.

د اسلام اطلاق

د نبوت د لړۍ له بشپړېدلو او د وروستني پېغمبر په توګه د حضرت محمد ﷺ له بعثت څخه وروسته، د اسلام اطلاق پر هغه دین کیږي چې د الله تعالی له لوري حضرت محمدﷺ ته وحي شوی دی، نو ټول انسانان مکلف دي او له هغوی نه دا غوښتنه شوې ده چې دغه دین ومني او احکامو ته يې غاړه کیږدي. دا هماغه دین دی چې د دې لوست په مبارکو آیتونو کې په بشپړ صراحت سره د الله تعالی یوازینی غوره او منل شوی دین بلل شوی دی.

د یادو شوو مبارکو آیتونو په رڼا کې علماوو د اسلام دین داسې تعریف کړی دی: "اسلام په خپل اختیار سره الله تعالی ته له خضوع او انقیاد څخه عبارت دی او څرګندونه يې هغه شریعت ته غاړه ایښودل دي چې الله تعالی خپل پېغمبر حضرت محمدﷺ ته وحی کړی دی او هغه علیه السلام يې د دغه شریعت په تبلیغ مکلف کړی دی." [1]

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه په څو ډلو وویشل شي اوهره ډله دې د اسلام د دین د مفهوم په هکله له یو بل سره بحث او خبرې اترې وکړي.

اسلام هراړخیز نظام دی

اسلام شامل او هر اړخیز دین دی چې د انسان د ژوندانه ټول اړخونه رانغاړي او د بشر د کړنو، سلوکو او اعمالو د ټولو برخو لپاره څرګند قوانین لري. الله تعالی خپل ګران پېغمبرﷺ ته د اسلام د سپېڅلي دین په اړوند او دا چې د انسان مرګ او ژوند باید د الله تعالی لپاره او د هغه د نظام په چوکاټ کې وي، داسې فرمایي:﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [الأنعام: ١٦٢] **ژباړه:** ووایه ای محمده، بېشکه زما لمونځ، زما قرباني، زما ژوند او زما مرګ د الله لپاره دی چې د ټولو عالمیانو رب دی.

---

[1] – اصول الدعوة ، دکتور عبد الکریم زیدان، ۲مخ.

ketabton.com - The Digital Library

د قرآن عظيم الشان په بل آيت کې الله ﷻ د اسلام د هر اړخيزوالي (شمول)په هکله داسې فرمايلي دي: ﴿مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ..﴾ [سورۀالأنعام:۳۸] **ژباړه:** موږ په دې کتاب کې هېڅ شی نيمګړی نه دی پرېښی.

ځينو مفسرينو په دې آيت کې کتاب په لوح محفوظ سره تفسير کړی دی يعنې ټول شيان په لوح محفوظ کې ليکل شوي او خوندي ساتل شوي دي.

ځينې نور مفسرين له کتاب نه قرآن کريم مطلب اخلي چې د دې تفسير پر بنسټ د ټولو شيانو کليات او اساسات په قرآن کريم کې موجود دي او هر هغه څه چې د انسان د لارښوونې او نېکمرغۍ لپار اړين بلل کيږي. په قرآن کريم کې په تفصيلي او يا کلی بڼه بيان شوي دي تفصيلات او جزئيات يې د پېغمبرﷺ په سنتو کې، چې د قرآن کريم لپاره تفسير، تشريح بلل کيږي، موجود دي چې دا پخپله د اسلام د سپېڅلي دين په شموليت دلالت کوي.

اسلام وروستنی او بشپړ دين دی

مخکې له دې چې رسول الله ﷺ له دې فاني نړۍ څخه رحلت وکړي، الله تعالی د اسلام دين بشپړ کړ او هغه يې منل شوی او غوره دين وباله او د ځمکې د سر ټول انسانان يې پر دې مکلف وګرځول چې د دې دين پېروي وکړي. الله تعالی په دې اړه داسې فرمايي: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ [المائدة: ۳] **ژباړه:** نن ما پوره کړ د ستاسې لپاره ستاسې دين او ما پوره کړ پر تاسې خپله لورينه او غوره مې کړ ستاسې لپاره اسلام د دين په توګه.

د اسلام د دين دکمال معنا دا ده چې د دې دين تعليمات او احکام د انسانانو د فردي او ټولنيز ژوند په هره برخه کې د هغوی د اړتياوو د پوره کولو لپاره داسې دقيق او مطابق دي،که چېرې په سمه توګه تطبيق شي نو د بشريت نيکمرغي تضمينوي. د اسلام د سپېڅلي دين تعليمات او د احکامو کمال هغه وخت په سمه توګه څرګنديږي چې په عملي او بې پلوه بڼه دغه دين له نورو اديانو، نظامونو او قوانينو سره پرتله شي.

قرآن کريم په صراحت سره بيان کړی دی چې د الله تعالی پر وړاندې يوازينی منلی شوی دين د اسلام دين دی او پرته له اسلام نه بل هېڅ دين د قبول وړ نه دی. که څوک له اسلام نه پرته بل دين غوره کړي په آخرت کې به ضرور په زيان او تاوان کې وي: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [آل عمران: ۸۵].

ketabton.com - The Digital Library

ژباړه: او هر څوک چې پرته له اسلام نه بل دین غواړي (لټوي) نو وبه نه منل شي له هغه څخه او هغه به په آخرت کې له زیان کارانو څخه وي.

د اسلام د سپېڅلي دین د ټولو تعلیماتو پلي کولو ته اړتیا

په پورتنیو مبارکو آیتونوکې د اسلام د سپېڅلي دین د شمول او کمال په اړه، چې بل ټکی ډېر مهم او ارزښتناک بربښي، هغه د ژوند په ټولو اړخونو کې په بشپړه توګه د اسلامي احکامو او لارښوونو پلي کول دي؛ ځکه په ځینو چارو کې د اسلام د احکامو او لارښوونو نیمګړی او ناقص تطبیقول او په ځینو نورو کې د هغو له پلي کولو نه ډډه کول، سره له دې چې مطلوبې پایلې نه ورکوي، د قرآن او سنت له نص او روح نه مخالفت بلل کیږي او د دنیا او آخرت د تباهۍ او زیان لامل ګرځي. الله تعالی په قرآن کریم کې په دې اړه داسې فرمایي:﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ [البقره: ۲۰۸]. **ژباړه:** ای هغو کسانو چې ایمان مو راوړی دی په اسلام کې په بشپړ ډول ورننوځئ (د اسلام د سپېڅلي دین ټول احکام او تعلیمات ومنئ) او د شیطان پر پلونو مه ځئ، بې شکه چې شیطان ستاسې ښکاره دښمن دی.

یو مفسر د دې آیت په شرحې او تفسیر کې داسې وایي:

"د (سلم) دکلمې، د سین په زور او زیر د اسلام پر دین او سلامتۍ (د امن په معنا) پر دواړو اطلاق کیږي. یعنې ای مؤمنانو د اسلام په دین کې داخل شئ او د هغه د ټولو تعلیماتو او لارښوونو التزام او پابندي وکړئ. د اسلام د سپېڅلي دین ټول احکام پلي کړئ او د هغو کسانو په څېر مه اوسئ چې د اسلام پر ځینو احکامو ایمان راوړي او ځینې نور احکام یې نه مني او تري انکار کوي. نو مطلب دا دی چې د اسلام ټول احکام او اوامر ومنئ او پرې عمل وکړئ." [1]

په بل آیت کې الله تعالي د بني اسرائیلو د بدو اوصافو د بیانولو په لړ کې د هغو کسانو، چې د کتاب ځینې برخې مني او د ځینو نورو له منلو نه انکار کوي، داسې غندنه کړې ده:﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ [البقره: ۸۵]. **ژباړه:** آیا

۱ – تفسیر الوسیط للطنطاوی، د بقرې د سورې ۲۰۸ آیت تفسیر

ketabton.com - The Digital Library

تاسې د کتاب ځینې برخې منئ او ځینې نورې یې نه منئ او انکار ترې کوئ، نو نه ده جزا د هغه چا له تاسې څخه چې کوي دا کار، مګر رسوایي ده په ژوند د دنیا کې او په ورځ د قیامت به وګرځول (وروستل) شي هغوی په لور د سخت عذاب او الله پاک ناخبره نه دی له هغه څه نه چې تاسې یې کوئ.

د کتاب پر ځینو برخو د ایمان راوړلو او له ځینو نورو برخو نه د انکار کولو معنا دا ده چې د کتاب ځینې احکام او الهي اوامر ومني او د ځینو نورو له منلو څخه انکار وکړي چې پایلې یې ډیرې بدې او خطرناکې وي.

د لوست ګټې او لارښوونې

- ❖ اسلام د بشر لپاره د الهي دین یو بشپړ او متکامل انځور او وروستنی اسماني دین دی چې له دې وروسته هیڅکله بل کوم دین راتلای نشي.
- ❖ قرآن کریم د انس او جن لپاره نازل شوی دی. د اسلام سپېڅلی دین په هر ځای او عصر کې د ټولو انسانانو لپاره الهي دین دی. د اسلام د دین احکام په هر وخت کې د تطبیقولو وړتیا لري او هېڅکله هم نه زړیږي.
- ❖ یوازینی غوره او معتبر دین د الله تعالی پر وړاندې د اسلام دین دی او څوک چې په دغه دین کې داخل نه وي هغه کافر دی او که چېرې له دنیا څخه کافر ولاړ شي نو د دوزخ د اور مستحق ګرځي.
- ❖ اسلام کامل شامل او هر اړخیز دین، نظام او قانون دی چې د انسان د ژوندانه ټول فردي او ټولنیز اړخونه رانغاړي.
- ❖ د اسلام دین الله تعالی ته د غاړې ایښودلو او تسلیمېدلو په معنا دی، خو دا تسلیمېدل او انقیاد باید د انسان په خپل رغبت او رضا وي نه جبراً، ځکه په کایناتو کې ټول مخلوقات جبراً د الله تعالی سننو او قوانینو ته تسلیم او منقاد دي.
- ❖ اسلام باید د ژوند په ټولو اړخونو کې په بشپړ ډول پلی شي، ځکه د اسلام ناقص او نیمګړی پلي کول د قرآن او سنت له نص او روح نه مخالفت بلل کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

پوښتنې

۱.د اسلام دین په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ.

۲.د لوست د مبارکو آیتونو اجمالی مفهوم ولیکئ او استدلال وکړئ چې د انسان انقیاد او تسلیمدل د اسلام دین ته باید ولې اختیاري وي ؟

۳.د اسلام د دین د کمال او هراړخیز والي (شمول)معنا څه ده؟ په تفصیل سره یې شرح کړئ.

٤.ولې د اسلام دین په هر زمان او مکان کې د پلي کولو او تطبیق وړتیا لري او تعلیمات او احکام یې هیڅکله هم نه زړیږي؟

٥.آیا د اسلام د دین جزئي او ناقص تطبیق د قرآن له آیتونو او نبوي احادیثو سره مطابقت لري؟ ستاسې ځواب باید مستدل او د قرآن او احادیثو له مخې وي.

٦.څوک چې د اسلام په دین مشرف نشي او مړ شي د قرآن او سنت له نظره یې حکم څرنګه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د مبارکو آیتونو په رڼا کې یوه مقاله ولیکي چې له (۲۰) کرښو څخه کمه نه وي او لاندیني ټکي راونغاړي.

- د اسلام تعریف او مفهوم.
- د اسلام د سپیڅلي دین د کمال او شمول معنا.
- په فردي او ټولنیز ژوند کې د اسلام د پلي کولو ګټې او ارزښت.

ketabton.com - The Digital Library

په اخرت ایمان او پر ژوند يې اغيز

قال الله تعالى: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ.فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ [المؤمنون: ١١٥ – ١١٦]

د کلمو معنا

أَفَحَسِبْتُمْ: آیا تاسې ګومان کاوه.

عَبَثًا: بې ګټې، عبث، بابېزه.

فَتَعَالَى: نو ډېر لوړ او پورته دی.

الْكَرِيمِ: قدرمن، ستر.

ژباړه

آیا تاسې انګیرلې وه (ګومان کړی وو) چې موږ تاسې بابېزه (عبث) پیدا کړي یاست او زموږ لوري ته ستاسې بېرته راګرځېدل نشته؟ نو ډېر لوړ او پورته دی الله، حقیقي پاچا، له هغه پرته بل هېڅ کوم بر حق خدای نشته، هغه ذات د ستر عزتناک عرش څښتن دی.

تفسیر

د آیتونو لنډ مفهوم

په پورتنیو مبارکو آیتونو کې الله تعالی د هغو کسانو په هکله، چې د آخرت له ورځې او له مرګ نه وروسته له بیا راژوندي کېدلو نه منکر دي او ایمان پرې نه لري، توبیخاً داسې فرمایي: آیا تاسې داسې ګومان کوئ چې الله تعالی تاسې هسې عبث او بابېزه پیدا کړي یاست او ستاسې کار په دې دنیاکې یوازې خوړل، څښل او د دنیا له خوندونو څخه ګټه اخیستل دي او تاسې وروسته له مرګ نه بیا نه راژوندي کېږئ ؟!

آیا ګومان کوئ چې حساب او کتاب او ستاسو د کړنو پوښتنې کولو ته کومه اړتیا نه لیدل کیږي، له تاسو سره محاسبه نه تر سره کیږي او نه هم کوم ثواب او عذاب شتون لري؟!

نه هېڅکله هم داسې نه ده لکه څرنګه چې تاسې ګومان کوئ. موږ تاسې هېڅکله هم عبث او بابېزه نه یاستئ پیدا کړي، بلکې ستاسې خلقت او پیدایښت د یو علم، حکمت او

ketabton.com - The Digital Library

خرګندو موخو پر اساس دی او ستاسو ټولو ښېرته راګرځېدل د الله تعالی په لور دی او ستاسو د هغو کړنو او اعمالو پوښتنه به وشي چې تاسو تر سره کړي دي.
د لوست په دویم آیت کې الله تعالی له عبثو او بې ګټو کړنو نه د خپل سپېځلي ذات پاکي بیانوي او داسې فرمایي، الله تعالی له دې څخه پاک او سپېځلی دی چې تاسې بې فایدې او عبث پیداکړي، ځکه دا کار د الله تعالی له لوړ شان سره، چې مطلق حاکم، یوازینی حقیقي معبود او د لوی او ستر عرش څښتن دی، مطابقت نه لري.

د آیتونو شرح څېړنه

دغه دوه مبارک آیتونه د هغو آیتونو په سیاق کې قرار لري چې د آخرت په هکله دي او د هغه څه خرګندونه کوي چې د دغې ورځې منکرینو او کفارو ته پېښیږي. لومړنی آیت یعنې د ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ په پوښتنې سره پیل شوی دی. دې ډول پوښتنې ته په عربي ژبه کې انکاري استفهام ویل کیږي چې د پوښتنې د موضوع د نفی او انکار په معنا راځي او د هغې مخالف مفهوم ثابتوي، یعنی: داسې نه ده لکه څرنګه چې تاسې ګومان کوئ، موږ تاسې بابېزه او بې ګټې نه یاستئ پیدا کړي. د عربي ژبې د بلاغت او دستور له مخې په دې پوښتنه کې د غندنې معنا نغښتې ده؛ په دې معنا الله تعالی د هغو کفارو معتقداتو او نظریو غندنه کوي چې له بعث نه منکر او په دې ناسم ګومان دي چې د دنیا ژوند یوازې د خوراک، څښاک او نورو خوندونو لپاره دی او دا چې له مرګ نه وروسته بیا راژوندي کېدل، حساب او کتاب او د اعمالو پوښتنه وجود نه لري.
د (عبث) کلمه د هغې بې ګټې کړنې او وینا په معنا ده چې کومه فایده پرې نه مرتبیږي.
د ﴿وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ مبارکه جمله پر مخکینۍ جملې عطف ده چې د آخرت د ورځې د منکرینو د ناسم او غلط ګومان نفي کوي او د بعثت پر حتمي واقع کېدلو او دا چې د ټولو رجوع د الله تعالی په لور ده، تأکید کوي.
د ﴿فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ﴾ جمله له عبثو او بې ګټو کړنو نه د الله تعالی پاکي او سپېځلتیا بیانوي او له هر هغه څه څخه چې د هغه له لوړ شان سره مناسبت او سمون نه لري، پاک او منزه دی او هر کار یې د علم او حکمت پر اساس دی.

د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو معنا

د آخرت پر ورځ ایمان او باور لرل د ایمان د اووګونو ارکانو له جملې څخه یو رکن دی او له دې ورځې څخه انکار کول کفر دی. د قرآن کریم آیتونه او د پېغمبراکرمﷺ احادیث پر دې ګواه دي چې د آخرت پر ورځ له باور پرته د انسان ایمان نه صحیح

ketabton.com - The Digital Library

کيږي. د آخرت پر ورځ ايمان ډير اهميت او ارزښت لري ځکه چې په قرآن کريم کې ډير ځله پر الله تعالى له ايمان سره يو ځای ذکر شوی دی. الله تعالى په دې آيت کې فرمايلي دي: ﴿مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (المائده:٦٩). **ژباړه:** هرچا چې په الله او د آخرت په ورځ ايمان راوړ او نېک کارونه يې وکړل، نو هغوی به نه ډاريږي او نه به غمجن کيږي.

پېغمبرﷺ په يو مشهور حديث کې، چې د جبرئيل حديث باندی يادېږي د آخرت پر ورځ ايمان او باور لرل د ايمان د ارکانو له جملې څخه بللی او داسې يې فرمايلي دي: "**أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وتؤمن بالقدر خيره وشره**" [1] **ژباړه:** ايمان په الله تعالى، د هغه پر ملايکو، د هغه پر کتابونو، د هغه پر رسولانو، د آخرت پر ورځ او د خير او شر په تقدير چې د الله تعالى له لوري دی، باور او يقين لرل دي.

د قرآن کريم د آيتونو او د رسول اللهﷺ د احاديثو پر بنسټ د آخرت پر ورځ ايمان لرل په لاندينيو عناصرو مشتمل دي:

- د قيامت پېښيدل، په دې معنا چې دنيا پای ته رسېږي او ټول مخلوقات د خپل خالق په لور بېرته راګرځي.
- له مرګ نه وروسته بيا راژوندي کېدل، هغه ورځ چې الله تعالى په هغه کې ټول مخلوقات داسې بيا راژوندي کوي لکه څرنګه چې يې په لومړي ځل پېدا کړي وو.
- حشر يا په يو ځای کې د ټولو مخلوقاتو جمع کېدل.
- حساب.
- د اعمالو وزن.
- حوض.
- صراط (لاره).
- جنت.
- دوزخ (جهنم).
- د قبر عذاب او نعمت [2]

---

[1]–صحيح مسلم– كتاب الإيمان.

[2]– د آخرت د ورځې د تفصيل د پوهېدلو لپاره دې د عقايدو کتابونه وکتل شي.

ketabton.com - The Digital Library

په آخرت ایمان او پر ژوند یې اغیز

پر آخرت ایمان لرل د مهمو پوښتنو لپاره ځواب دی

د انسان په ذهن کې تل درې ارزښتناکې او برخلیک جوړوونکې پوښتنې شتون لري:

۱- مور له کوم ځای څخه راغلي یو؟

۲ - مور په دې دنیا کې د کوم هدف لپاره ژوند کوو؟

۳- زمور وروستنی برخلیک به څه وي او وروسته له مرګ څخه به چېرته ځو؟

دغو پوښتنو د تل لپاره؛ په پخوانیو زمانو او اوسني عصرکې د بشر ذهن ځان ته اړولی دی چې دغو پوښتنو ته د ځواب څرنګوالی د افرادو او بشري ټولنو د برخلیک په ټاکلو کې ستره ونډه لري.

دغو دریو پوښتنو ته ځواب په حقیقت کې د انسان تصور، او نړۍ لید جوړوي (هغه له نړۍ سره اشنا کوي) او له نړۍ او کایناتو سره د هغه د زغم او کړنو بڼه ټاکي او د وګړي ژوند ته سم لوری وربښي.

د اسلام سپېڅلی دین دغو پوښتنو ته څرګند ځوابونه لري.

د لومړۍ پوښتنې ځواب: مور ټول انسانان د الله تعالی مخلوق یو او هغه زمور خالق دی الله فرمايي:﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا.إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ [الانسان:۱-۲] **ژباړه:** آیا پر انسان داسې یو وخت یا داسې زمانه تېره شوې چې هغه د یاد وړ کوم شی نه و. بېشکه مور انسان له ګډې شوې نطفې څخه پیدا کړ. مور هغه ازمایو، نو(له همدې کبله) مور وګرځاو هغه اورېدونکی او لیدونکی.

د دویمې پوښتنې ځواب: زمور د پیدایښت او ژوندانه اصلي موخه په سمه او هر اړخیزه توګه د الله تعالی عبادت او بنده ګي ده: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ [الذاريات:٥٦] **ژباړه:** او نه دي پیدا کړي ما پېریان او انسانان مګر لپاره د دې چې زما عبادت وکړي.

ketabton.com - The Digital Library

د دريمې پوښتنې لنډ ځواب: د دنيا ژوند د کار پای او آخر نه دی. مړ انسانان پس له مرګه د الله تعالی حضور ته بيا راژوندي کيږو. زمړ د هغو اعمالو او اقوالو پوښتنه به وشي چې مړ تر سره کړي دي او له هغې سره سم به مړ ته جزا راکړل شي.

﴿اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ [الروم:١١] **ژباړه:** الله تعالی هغه ذات دی چې لومړی (له نشت) نه خلک پيدا کوي، بيا يې راګرځوي، بيا تاسې د هغه په لور وروستل کيږئ.

﴿...ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ...﴾ [الزمر:٧] **ژباړه:** بيا ستاسو ټولو ورتګ په لور د رب ستاسې دی. هلته به مو له خپلو کړنو څخه خبر کړي.

دا د آخرت د ورځې او پر هغې باندې د باور لرلو معنا ده چې د انسانانو د برخليک جوړوونکو دريو پوښتنو له جملې څخه ديوې پوښتنې ځواب دی.

د آخرت پر ژوند د ايمان لرلو اغيزه

د آخرت پر ورځ ايمان لرل د انسان پر فردی او ټولنيز ژوند باندې ډېره زياته اغيزه او تاثير لري. د آخرت پر ورځ د ايمان لرلو پايلې د انسان پر ژوند هغه مهال څرګندېږي چې مړ د يو مؤمن کړنې او سلوک د غير مؤمن له کړنو او سلوک سره مقايسه کړو.

څوک چې د آخرت پر ورځ ايمان نه لري د ژوند په هکله د هغه ليد او تصور توپير لري، په دې معنا چې دغه شخص پرته له مادي ژوند نه د بل هيڅ شي په هکله سوچ نه کوي. د داسې انسان کړنې، پرېکړې، د تفکر بڼه، دوستي، دښمني او هر څه پر مادياتو څرخيږي او پرته له دې ورسره د ښه او بد، ګړ او ناګړ، سم او ناسم د پرتلې او اندازه کولو لپاره بل کوم معيار وجود نه لري.

د داسې کړنو او تفکراتو پايلې دا دي چې انسان د انسانيت له ښو او لوړو درجو او اړخونو نه لېرې کوي او په هغه کې د حيوانيت اړخونو ته داسې وده ورکوي چې په پای کې حيواني ځانګړتياوي د دغه انسان پر انساني صفاتو غلبه حاصلوي او ورو، ورو په هغه کې انساني فضايل او ښېګڼې وژني. قرآن کريم دغه ډول انسانان له څلورېولو څارويو سره تشبيه کړي دي او د هغوی د بدې پايلې په اړه داسې فرمايي:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ.﴾ [محمد: ١٢] **ژباړه:** او هغه کسان چې کافران دي ګټه او مزې اخلي له دنيا نه، د څارويو په شان خوراک څښاک کوي او د هغوی وروستنی استوګنځی اور دی.

ketabton.com - The Digital Library

لکه څرنګه چې قرآن کریم فرمایلي دي، کافر انسان د آخرت پر ورځ ایمان نه لري. هغه یوازې په دې سوچ او فکر کې وي تر څو په دې دنیا کې د ورکړل شوي فرصت څخه زیاته مادي ګټه پورته کړي او له لذایذو څخه یې خوند واخلي. د داسې انسان لپاره حلال او حرام کوم ارزښت نه لري او نه هم اخلاقی معیارونه او انسانی ښېګڼې او فضایل د هغه لپاره کوم مفهوم لري. دغه نفسي او روحي ناروغ انسانان د خپلو مادي غوښتنو د پوره کولو لپاره هېڅ کوم برید او پوله نه پېژني. همدارنګه د دنیوي فاني مال او متاع خوندونو د حاصلولو لپاره د دوی حرص دومره زیات وي چې هیڅ خنډ او قید نه مني.

په دغو پلیتو او ناوړو غوښتنو کې د انسان د پرېوتلو اساسی لامل، کفر، د آخرت پر ورځ د ایمان نه لرل او د کړنو او سلوکو له حساب او کتاب نه انکار کول دي.

د یادونې وړ ده، د آخرت پر ورځ ایمان نه لرل په نړۍ کې د زیاتو مفاسدو، بې عدالتیو، ظلمونو، دحق ترپښو لاندې کېدلو او حرص جړې او ریښې ګڼل کیږي چې د افرادو او بشري ټولنو ژوند په تورو تیارو بدلوي او د نړۍ په مختلفو برخو کې د کور ورانوونکو او تباه کوونکو جګړو لامل ګرځي.

بل لوري ته هغه کسان چې پر الله تعالی او د آخرت پر ورځ ایمان لري په یقین سره پر دې پوهیږي چې د فاني دنیا خوندونه، مال او متاع د آخرت د ابدي ژوند په مقابل کې هېڅ کوم ارزښت نه لري او نه ښایي د له منځه تلونکو مادي لذایذو په خاطر توازن له لاسه ورکړو او د ښو او بدو، حلالو او حرامو له پولو تېرې وشي.

مؤمن د آخرت پر ورځ کامل باور او ایمان لري او په دنیا کې د حرامو لذایذو، مال او متاع نه د ځان د ژغورلو په صورت کې به الله تعالی هغه ته د دې په بدل کې څو برابره زیات اجر او ثواب ورکړي. دغه باور مؤمن له ګناه څخه ژغوري او د هغه قول او عمل توازن برابروي.

قرآن کریم په دې اړه داسې فرمایي:

﴿قُلْ أَؤُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذَلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ [آل عمران: ١٥-١٦] **ژباړه:** ووایه ای محمده، آیا زه تاسې ته تر دې (مادي پانګو) نه ښه او غوره خېزونو وښایم؟ د هغو کسانو لپاره چې له الله څخه وېرېږي. د تل لپاره داسې باغونه دي چې ویالې به پکې روانې وي او پاکې کړای شوې ښځې او د الله رضا (به د دوی په برخه وي) او الله تعالی د خپلو بندګانو ښه لیدونکی دی.

ketabton.com - The Digital Library

د انسان په ژوند کې د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو اهمیت او اثر هغه مهال په روښانه توګه څرګندیږي چې مخ په زیاتېدونکې بشري ستونزې او د انسان پر روح، عقل او نفس باندې د ماده پرستۍ خطرناکې پایلې په علمي او هر اړخیز ډول تر بحث او څېړنې لاندې ونیول شي.

د ننني بشریت لپاره د بې جلبه مادي او شهواني ژوند له تباه کوونکو څپو څخه د ژغورنې یوازنۍ لار، پر اخرت ایمان لرل او د مرګ او وروستۍ ورځې لپاره تیاری کول دي. یقیناً د آخرت پر ورځ ایمان لرل د ماده پرستۍ له جاذبې او له محض مادي ژوند څخه د انسان د خلاصون تر ټولو غوره وسیله ده چې هغه ته د روحي او اخلاقي فضایلو او د ټولو انساني ښېګڼو د معنوي ژوند د پراخې فضا پر لور ختلو دروازې پرانیزي.

د لوست ګټې او لارښوونې

- د آخرت پر ورځ باور لرل د ایمان د ارکانو له جملې څخه یو رکن دی، څوک چې پر دغې ورځ باندې ایمان و نه لري، مسلمان نه دی.
- د ټولو انسانانو ورتګ د الله تعالی په لور دی او هر چا چې په دنیا کې کوم عمل ترسره کړی وي د الله تعالی پر وړاندې به د خپلو کړنو مسؤول وي.
- د آخرت پر ورځ ایمان او باور لرل د انسان پر سلوکو او اعمالو باندې ژور او ارزښتناک اثر لري او د هغه په ژوند کې د توازن او تعادل د رامنځته کېدلو لامل ګرځي.
- د آخرت پر ورځ ایمان لرل د انسان د ژوندانه اړخ څرګندوي او هغه د مادیاتو په ډنډ کې له ډوبیدلو او ورکېدلو نه ژغوري.
- څوک چې د آخرت پر ورځ ایمان نه لري، د هغه څاروي په څېر دی چې په ژوند کې د خوراک، څښاک او شهواني غرېزې له ترسره کولو پرته بل کوم مقصد نه لري.
- د آخرت پر ورځ ایمان لرل په انسان کې د انساني فضایلو او ښېګڼو د ویاړ لامل ګرځي او په هغه کې د خیر او برکت د ودې زمینه برابروي.

فعالیت

د ټولګي زده کوونکي دې په پنځه کسیزو وړو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د انسان پر ژوند د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو د تاثیر په هکله خبرې اترې وکړي. په پای کې دې یوتن زده کوونکی د نورو ډلو په استازیتوب زده کوونکو ته د خبرو اترو پایلې ووایي.

ketabton.com - The Digital Library

پوښتنې

- د لوست په رڼا کې د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو مفهوم شرح کړئ.
- په مبارک آیت کې استفهام او یا انکاری پوښتنه د کوم مفهوم افاده کوي؟
- د آخرت پر ورځ د ایمان د ځینو عناصرو نومونه واخلئ.
- هغه څوک چې د آخرت پر ورځ ایمان نه لري، ولې مسلمان نه ګڼل کیږي؟
- د آخرت د ورځې د منکرینو پر ژوند د آخرت پر ورځ د ایمان نه لرلوڅو پایلې بیان کړئ.
- د آخرت پر ورځ ایمان لرل څرنګه د انسان په ژوند کې د توازن پیدا کولو لامل ګرځي؟ خپل ځواب د ژوند د حقیقي مثالونو په ترڅ کې بیان کړئ.
- څرنګه کولای شو د آخرت پر ورځ د ایمان لرلو له لارې په مادیاتو کې د ورکېدلو او ماده پرستۍ مخه ونیسو؟
- د آخرت پر ورځ ایمان نه لرل او یا د هغه ضعف څرنګه کولای شي د انسان د ژوند توازن له منځه یوسي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآني آیتونو او احادیثو په رڼا کې د انسان په فردي او ټولنیز ژوند باندې د ایمان د اغېزې او تاثیر په هکله یوه مقاله وليکي چې له (۲۰) کرښو څخه کمه نه وي او په هغې کې دې له دلایلو او مثالونو نه استفاده وشي.

ketabton.com - The Digital Library

يوولسم لوست

په دين کې اعتدال (منځلاريتوب)

قال الله تعالى: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا...الآية﴾ [البقرة: ١٤٣] و قال تعالى: ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقّ...الآيَةَ﴾ [النساء: ١٧١]

د کلمو معنا

{جَعَلْنَاكُمْ}	تاسې مو وګرځولئ.
{أُمَّةً}	ډله (امت).
{وَسَطًا}	منځنی، معتدل او غوره.
{شُهَدَاءَ}	ګواهان، شاهدان.
{شَهِيدًا}	ګواه، شاهد.
{لَا تَغْلُوا}	مبالغه او تېری مه کوئ.
{عَلَى اللَّهِ}	پر الله، د الله په شأن کې.
{ا لَّا الْحَقّ}	پرته له حق څخه.

ژباړه

او په همدې توګه موږ تاسې يو وسط (غوره) امت ګرځولي ياست چې شئ تاسې پر خلکو شاهدان او پېغمبر پرتاسې شاهد اوسي. (البقره ١٤٣) – ای د کتاب خاوندانو، تاسې مبالغه مه کوئ، په خپل دين کې او مه وايئ پر الله پرته له حق نه بل څه.... (النساء ١٧١)

تفسير

د آيتونو شرح او څېړنه

له بيت المقدس نه د کعبې شريفې په لور د مسلمانانو د قبلې له بدلون وروسته الله تعالى خپل پېغمبرﷺ ته خبر ورکړ، يهود او نور منافقين به ډير ژر دا آوازې خپرې کړي چې محمد او اصحاب يې هره ورځ له يو لوري نه بل لوري ته مخ اړوي او پر خپل دين ثابت نه دي. د دوی د قبلې د بدلون يوازينی لامل له اهل کتابو سره د دوی کينه ده، خو ته ای

ketabton.com - The Digital Library

محمده! دغو ناپوهانو ته ووايه چې ختيځ او لويديځ ټول د الله دي. د الله تعالى چې هر چا ته خوښه شي هغه ته سمه لاره ورښيي. څه چې له دې آسماني ځواب نه څرګندیږي هغه دا دی چې د قبلې بدلون د الله تعالى له خوا پېغمبرﷺ او د هغه د امت لپاره یو ځانګړی فضیلت او غوره والی دی. ځکه کعبه شریفه د ځمکې پر سر هغه لومړنۍ خونه ده چې د الله تعالى د عبادت لپاره جوړه شوې ده. کعبه د اب الانبیاء (د پیغمبرانو پلار) ابراهیم خلیل الله قبله ده، چې اهل کتاب په دروغو ځانونه هغه ته منسوبوي. هر چاته چې الله تعالى د دې قبلې په لور د هغه د عبادت لارښوونه وکړه، هماغه کس په حقه سره د ابراهیم علیه السلام پیرو بلل کیږي. له دې مبارک آیت څخه وروسته الله تعالى مؤمنانو ته خطاب کوي او داسې فرمایي: ﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ یعنی لکه څرنګه چې مو تاسې ته درنښت او لوی عزت درپه برخه کړ همدارنګه مو تاسې ته دا ستر مقام هم درکړ چې ﴿جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ مور تاسې یو وسط (غوره) امت ګرځولي یاست. په عربي ژبه کې وسط په څو معناګانو راغلی دی لکه: د غوره، عدل، وسطیت، درمیانه او نږدګې په معنا.

په دې توګه د دې مبارک آیت تفسیر داسې دی، الله تعالى فرمایي: ما تاسې ترټولو غوره امت وګرځولئ، ما تاسې د عدل او انصاف امت وګرځولئ، ما تاسې منځنی(درمیانه) او د افراط او تفریط تر منځ امت وګرځولئ او دا چې ما تاسې خپرخوښوونکی امت وګرځولئ او د دغه وسطیت پر مبنا ستاسې کتاب، ستاسې عقاید او ستاسې د دین احکام په ځانګړي اهتمام او پاملرنې سره ساتل شوي دي چې په هغو کې د هېڅ ډول تحریف او لاس وهنې امکان نشته.

﴿لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ یو له هغو مهمو چارو څخه چې پر وسطیت باندې مرتبیږي دا دی چې اسلامی امت د الله تعالى په نزد درمیانه، د عدل، بلکې غوره او مختار امت دی، نو له دې امله پر نورو امتونو باندې د شاهد او ګواه په حیث پېژندل شوی دی ﴿لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾

شهداء: د شهید او شاهد جمع ده او د حاضر او ګواه په معنا راځي.

د " **النَّاسِ**: څخه مراد د هغه تفسیر پر مبنا چې په روایاتو کې راغلی دی، پخوانی امتونه دي، نو اسلامي امت به د شاهد او ګواه په توګه پر نورو امتونو ګواهي ورکوي چې

ketabton.com - The Digital Library

تفصيل به يې وروسته ذکر شي. د دې امت د عدالت او صداقت معيار د همدې لوست د لومړي مبارک آيت په وروستنۍ جمله کې بيان شوی دی

﴿وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ يعنې پېغمبرﷺ به پرتاسې شاهد اوسي. د الله تعالی تر ټولو غوره پېغمبرحضرت محمدﷺ به د خپل امت پرصداقت، عدالت او انصاف شهادت ورکړي.

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ﴾: د قرآن مجيد په آيتونو کې له اهل کتابوڅخه مراد يهود او نصارا دي، ځکه الله تعالی خپل آسماني کتابونه، چې له تورات او انجيل څخه عبارت دي، د قرآن کريم له نزول څخه مخکې دوی ته رالېږلي دي. الله تعالی دوی په اهل کتابو سره ځکه ستايلي دي، تر څو دوی لږ څه فکر وکړي او د الله تعالی هغه نعمتونه، لکه د الله تعالی له لوري د رسولانو او کتابونو ورلېږل ورپه ياد شي او سمه او نېغه لاره غوره کړي.﴿لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ﴾ غُلُو د زيادت، مبالغې او له حد څخه د تېرېدلو په معنا ده. په دين کې غلو کول له دې څخه عبارت دي چې انسان خپل دين پر خپل ځان سخت او مشکل کړي او يا په دين کې داسې شيان ورزيات او د معتقداتو له جملې څخه وګرځوي کوم چې له دين څخه نه دي. له دې مبارک آيت څخه دا څرګندېږي چې د اسلامي امت پر خلاف يهودو او نصاراو په خپل دين کې د اعتدال او ميانه روی حد پرېښی دی او زيادت او يا تقصير ته يې مخه کړې ده چې يوه څرګنده نمونه او بېلګه يې د دې مبارک آيت په وروستۍ برخه کې بيانېږي: ﴿وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ...﴾ او تاسې پر الله پرته له حق نه بل څه مه وايئ. تاسې ولې د عيسی عليه السلام په حق کې چې الله تعالی د (کن فيکون) په کلمې سره د معجزې په بڼه پيدا کړی دی، له غُلُوّ ډېر عزت او احترام څخه کار اخلئ او هغه د عبوديت له درجې نه د الوهيت لوړ مقام ته رسوئ؟ دا کار په دين او ايمان کې زيادت بلل کېږي.

د آيتونو لنډ مفهوم

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا...﴾ دا مبارک آيت د (بقرې) د سورت د ۱۴۳ آيت يوه برخه ده. د دې آيت په دغه برخه کې دوو مهمو امورو ته اشاره شوې ده.

لومړی الله تعالی د خپل هغه ستر انعام يادونه کوي چې پر اسلامي امت يې کړی دی او داسې فرمايي، لکه څرنګه چې مورږ تاسې ته د غورې قبلې يعنې د ابراهيمي قبلې په لور

ketabton.com - The Digital Library

هدایت وکړ همدا راز مونږ تاسې منځنی او با انصافه امت کړئ چې پر دې اساس مونږ تاسې له ټولو امتونو څخه غوره امت وګرځولئ.

دویم: هغه پایله ده چې پر دغه عدالت او وسطیت بنا کیږي او هغه د نورو امتونو لپاره د وسط امت په حیث د اسلامي امت معیارګرځول او پر نورو امتونو د دې امت شاهد ګرځول دي، په دې معنا چې د قیامت په ورځ به د نورو امتونو د دعواګانو د رښتینولی او دروغولی په اړه به له اسلامي امت نه پوښتنه کیږي او هغوی ته به په الهي محکمه کې د رښتینو شاهدانو حیثیت ورکړل شي.

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ...﴾ دا مبارک آیت د (نساء) د سورت د ۱۷۱ آیت یوه برخه ده. دلته اهل کتابو ته، چې مراد ترې نصارا دي، خطاب شوی دی ترڅو هغوی په دین کې له زیاتې غُلُوّ څخه لاس واخلي. دا په دې معنا چې په دین کې له تکلف، رهبانیت، واده نه کولو او پر ځان د حلالو نعمتونو له حرامولو څخه ډډه وکړي او دا چې دغه بدعتونه د دین برخه ونه ګڼي. همدارنګه له دوی څخه غوښتنه شوې ده چې د الله تعالی په اړه له خپل ځان نه هغه څه و نه وایي چې د هغه جل جلاله له شان سره سمون ونه لري او نه هم داسې عقاید رامنځته کړي چې په دین کې کوم اصل او اساس ونه لري، لکه دا چې له الله تعالی سره د هغه په ذات او یا صفاتو کې سیال او شریک ونیول شي او عیسی بن مریم علیه السلام چې د الله رسول دی، هغه ته د الوهیت لوړ مقام ورکړل شي.

ketabton.com - The Digital Library

دولسم لوست

د تېر لوست پاتې برخه

په دين کې اعتدال (منځلاريتوب)

په اسلام کې د اعتدال وړانګې

د الله تعالی اراده پر دې وه چې د اسلامي امت ټول امور پر وسطیت او میانه روۍ ولاړ وي. په داسې توګه چې د غوره والي دغه ځلاګانې په عقیده، ایمان، تفکر، سوچ، احساساتو، غرایزو، د اړیکو او ارتباطاتو په نظام، عباداتو، طاعاتو او لنډه دا چې د ژوند په ټولو امورو کې په خرګند ډول برېښي.

۱- په عقیده او ایمان کې منځلاریتوب

اسلامي عقیده یوه داسې عقیده ده چې پر الله تعالی باندې د ایمان او باور، د هغه پر وحدت، له ټولو عیوبو او نیمګړتیاوو نه د هغه په پاکوالي، یوازې د هغه د عبادت پر وړتیا، د الله تعالی پر ملایکو، پېغمبرانو، آسماني کتابونو، د آخرت پر ورځ، پر حساب او کتاب، جنت او دوزخ او الهي تقدیر باندې د ایمان او باور پر لرلو ولاړه ده. دا عقیده له دې امله د توحید، انصاف عقیده بلل کیږي چې د دې عقیدې خاوندان هیڅکله هم له الله تعالی سره شریک نه نیسي او نه هغه جل جلاله پر هغو صفاتو موصوفوي، چې د هغه له سپېڅلي ذات شان سره سمون نه لري. لکه څرنګه چې یهودیانو الله تعالی پر بې وزلۍ او تنګ لاسۍ موصوف کړی وو او د هغه په هکله به یې داسې ویل: ﴿إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ﴾ آل عمران – ۱۸۱ **ژباړه:** بې شکه الله تعالی بې وزلی (فقیر) دی او موږ بډایان (غنیان) یو. نصاراوو به الله تعالی د بشر پر اوصافو لکه پلارولي او داسې نورو اوصافو موصوف کاوه او داسې به یې ویل: ﴿اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا﴾ البقرة –۱۱۶ **ژباړه:** الله تعالی (د خپل ځان لپاره) زوی نیولی دی. خو د اسلام سپېڅلي دین د الله تعالی د شان په اړه له ټولو ادیانو څخه غوره، معتدله او معقوله عقیده د بشریت لپاره ډالۍ کړه. الله تعالی فرمایي: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ الاخلاص- ۴-۱ **ژباړه:** ای محمده، ووایه الله یودی، الله بې نیازه دی، نه یې څوک زېږولی او نه له چا زېږېدلی دی او نه څوک د هغه لپاره سیال او برابرشته.

ketabton.com - The Digital Library

د اسلام سپېڅلي دين د ملايکو په اړه نه د يهودو په څېر دښمني اختيار کړې ده، لکه څرنګه چې قرآن کريم د هغوی په اړه خبر ورکوي: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ﴾ [البقرة –۹۷]

ژباړه:ووايه ای محمده، څوک چې له جبرائيل سره دښمني لري او نه هم د مشرکينو په څېر ملايکې د الله تعالی لونې ګڼي ﴿وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا﴾ [الاسراء]۴۰ **ژباړه:** او(ستاسې رب) ملايکي د ځان لپاره د لورګانو په توګه نيولي دي. بلکې ملايکې د الله تعالی مطيع بندګان ګڼي:﴿بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ ۞ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ﴾ [الأنبياء۲۶– ۲۷]

ژباړه: بلکې هغوی د الله تعالی عزتمند بنده ګان دي، د هغه له اجازې پرته خبره نه کوي او يوازې د هغه په امر کار ته وړاندې کيږي.د پېغمبرانو په هکله د دوی عقيده داسې ده چې پر ټولو باندې يو شان ايمان واجب ګڼي او د هغوی په درناوي کې يې منځنۍ او معقوله لاره اختيار کړې ده: ﴿لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ﴾ [البقرة – ۲۸۵] **ژباړه:** مونږ د الله تعالی د پېغمبرانو تر منځ توپير نه کوو. داسې په سلګونو نور عقيدوي موارد شته دي چې د اسلامي امت او عقيدې د وسطيت څرګندونه کوي.

اسلامی عقيده داسې يوه عقيده ده چې د انسان د روح او جسم د ودې او پايښت لپاره يې زمينه برابره کړې ده او دواړو ته په ارزښت قايل ده. دا سپېڅلې عقيده داسې نه کوي چې انساني روح يوازې پر معنوياتو تقويه او بډای کړي او تر څنګ يې د ژوند مادياتو ته په کوم اهميت قايل نشي او د جسم د هلاکت لامل وګرځي، بالعکس داسې هم نه کوي چې يوازې مادياتو ته مخه او معنوياتو ته شا کړي، بلکې دواړو اړخونو ته يې ځانګړې پاملرنه کړې ده.

۲- په سوچ کې منځلاريتوب

اسلام د تفکر، تدبر او سوچ په اړه په بشپړه توګه د عقل کارول نه ردوي او نه هم هغه خپلسری پرېږدي، هرشی په نظري او تجربوي علوموکې منحصر نه ګڼي او نه تجربه او ماده يې بنسټه بولي. اسلام د فکري جمود او ژوند تقليد پرخلاف دی او يې قيده او خپلسری حريت او آزادي نه مني. بلکې د فکر، سوچ او د علم او نظر اړخونو او ابعادو ته يې داسې اصول او ضوابط وضع کړي دي، که چېرې په سمه توګه پلي شي نو د دنيوي او اخروي ژوند د نېکمرغۍ لپاره به انسانان نېې پاېلې تر لاسه کړي. قرآن مجيد د عقل صفت او ستاينه داسې کوي: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [الرعد۴–] **ژباړه:** بې

ketabton.com - The Digital Library

شکه په دې کې خامخا ډېرې نښې دي د هغو خلکو لپاره چې له عقل نه کار اخلي. په بل آیت کې فرمایي: ﴿كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [الروم- ٢٨] **ژباړه:** مور په همدې توګه هغه قوم ته نښې بیانوو چې له عقل نه کار اخلي، خو د عقل د بې ځایه کارولو او الوتنو غندنه او ممانعت داسې کوي: ﴿وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [البقرة: ١٦٩]**ژباړه:** او دا چې تاسې ووایئ پر الله هغه څه چې پرې نه پوهیږئ. په دې معنا چې باید عقل له خپلو حدودو څخه تېرې ونه کړي او په هغو مسائلو کې چې د الهي ذات، ملائکو، آخرت او هغو غیبي امورو پورې تړاو لري او د عقل له حدود څخه بهر وي، نو په دې صورت کې عقل باید په ټوله معنا نقل ته یعنې هغه څه ته چې د الله په کتاب او نبوي احادیثو کې څرګند شوي دي، غاړه کېږدي، تر څو د عقل او نقل تر منځ د وسطیت انډول وساتل شي.

٣ - په احساساتو او غرایزو کې منځلاریتوب

د اسلام په سپېڅلي دین کې د نفسي غوښتنو، احساساتو او غرایزو د لاسته راوړلو لپاره د ټول ژوند وقف کول جواز نه لري، خو د دې تر څنګ هغه احساسات او بشري غریزې، چې د انساني طبیعت مقتضا ده، له پام څخه نه غورځوي، د اسلام سپېڅلی دین نه د انساني غرایزو اهمال غواړي او نه هم په دې لړ کې انسانان خپلسرۍ ته پرېږدي، بلکې د ځانګړو قوانینو او مقرراتو په وضع کولو سره د هغو تهذیب او تادیب کوي تر څو د فساد، سرغړونې مخه ونیول شي. له دې امله د ژوندانه د تلې د یوې پلې په اړه داسې لارښوونه کوي: ﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ﴾ [الأعراف-٣٢] **ژباړه:** ووایه ای محمده، چا حرام کړی دی زینت د الله هغه چې د خپلو بندګانو لپاره پې ایستلی دی او چا پاک او خوندور رزق حرام کړی دی. یعنې هیڅوک نشي کولای چې د الله تعالی نعمتونه او زینتونه پر تاسې حرام کړي. تاسې کولای شئ واده وکړئ، حلال مال ترلاسه کړئ، تفریح او سیاحت وکړئ او له زرګونو نورو الهي نعمتونو څخه ګټه پورته کړئ، خو د ژوندانه د تلې په بله پله کې داسې لارښونه کوي: ﴿وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾ [الانعام- ١٥١] **ژباړه:** او مه نږدې کېږئ فاحشو کارونو ته، هغه چې ښکاره دي او هغه چې پټ دي.﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ [البقرة – ١٨٨] **ژباړه:**او تاسې خپل مالونه په خپل مینځ کې په ناروا مه خورئ، نوتاسې ته هیڅکله هم د دې اجازه

ketabton.com - The Digital Library

نشته چې بدو کارونو او ناوړو اعمالو ته نژدې شئ یا دا چې د خلکو مالونه په ناحقه او ناروا سره وخورئ ځکه دا د غرایزو د طغیان په معنا ده په داسې حال کې چې اسلام طغیان نه خوښوي او نه هم د نعمتونو نه ګټه اخیستلو پر خلاف دی، بلکې د دې دواړو حالاتو ترمنځ یې منځنی او وسط حالت غوره کړی دی.

٤ – په نظم او نظام کې منځلاریتوب

اسلام په هغه ټولنه باور نه لري چې له نظام، حکومت، مقرراتو او قوانینو څخه خالي وي او نه هم ظالمانه او جابرانه نظامونه مني او دې ته هم اجازه نه ورکوي چې یو شمیر خلک نور انسانان خپل مریان وګرځوي او نه هم په بشري ټولنو کې د ځنګل د قانون نافذولو ته اجازه ورکوي.

همدارنګه دې ته اجازه نه ورکوي چې کومه کورنۍ مشر او مسؤول و نه لري او نه دیته جواز ورکوي چې د کورنۍ مشر(سړی) د ښځې کرامت او شخصیت تر پښو لاندې کړي. له دې امله قرآن کریم ټول مسلمانان د جماعت التزام او یووالي ته رابولي او داسې فرمایي: ﴿وَاعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللّهِ جَمِيعًا وَلاَ تَفَرَّقُواْ﴾ آل عمران١٠٣] **ژباړه:** او تاسې ټول د الله په رسۍ منګولې ولګوئ او مه خواره کیږئ.

همدارنګه پیغمبرﷺ هم په دې اړه فرمایي: "آمُرُكُمْ بِخَمْسٍ اللَّهُ أَمَرَنِي بِهِنَّ بِالْجَمَاعَةِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ..."[١] یعنې زه تاسو ته پر هغو پنځو شیانو امر او نصیحت کوم چې ماته د الله تعالی له لوري پر هغو امر شوی دی، د هغو له جملې څخه د جماعت التزام او د مسلمانو مشرانو اطاعت او فرمانبرداري ده، خو له بل لوري رسول اللهﷺ په خرګنده توګه دا اعلانوي چې"لا طاعة لمخلوق فی معصية الخالق"[٢] (د الله په نافرمانی کې د مخلوق اطاعت جواز نه لري) یعنی اطاعت او پیروي په دې معنا نه ده چې مسلمان د دین او مقدساتو پر خلاف هر زور او ظلم قبول کړي، بلکې په دې چارو کې دې هم باید اعتدال وساتل شي او منځلاریتوب دې غوره کړای شي.

---

[١] – سنن ترمذی، صحیح ابن خزیمة، مسند احمد.

[٢] – سنن ترمذی، مسند احمد و الطبرانی و غیرهم.

ketabton.com - The Digital Library

٥ – په اړيکو کې منځلاريتوب

اسلام د مسلمانانو د خپلمنځي اړيکو او پيوندونو په سلسله کې او همدارنګه د مسلمانانو او غير مسلمانو سره د اړيکو په هکله منځنی‌لاره غوره کړې ده. نه د اړيکو لرلو مانع کيږي او نه هم پريږدي چې دا اړيکې د مسلمانانو د دين او دنيا په زيان پای ته ورسيږي، د بيلګې په توګه له غير مسلمو سره د اړيکو لرلو په هکله داسې فرمايي: ﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ﴾ [الممتحنة- ٨]

ژباړه: الله تاسې له دې څخه نه منع کوي چې له هغو خلکو سره د نېکۍ او عدل چلند وکړئ، چې هغوی د دين له امله له تاسې سره جنګ نه دی کړی او تاسې يې له خپلوکورونو څخه نه ياست ايستلي.

خو په ورپسې آيت کې يې فرمايلي دي: ﴿إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ﴾ [الممتحنة- ٩] **ژباړه:** بې شکه منع کوي تاسې الله د هغو کسانو له دوستۍ څخه چې د دين له امله يې له تاسې سره جنګ کړی او تاسې يې له خپلو کورونو نه ايستلي يئ.

نو له دې امله مسلمان بايد په هر ډول اړيکو کې ميانه روي اختيار کړي.

٦ – په عباداتو کې منځلاريتوب

د اسلام هميشنی غږ دا دی چې: ﴿لاَ يُكَلِّفُ اللّهُ نَفْسًا إِلاَّ وُسْعَهَا﴾ [البقرة – ٢٨٦]

ژباړه: الله تعالی پر هيڅا د هغه له توان څخه پورته بار نه ږدي. بناء اسلام له خپلو پيروانو څخه دا نه غواړي چې شپه او ورځ په عملي عباداتو مشغول شي، يا هر هغه څه چې لاس ته راوړي هغه ټول د الله په لاره کې ولګوي او نه د ځينو اديانو په څير ټول عبادتونه په څو دعاګانو، اشعارو يا په اوونۍ کې يو ځل عبادت ځای ته په تللو کې منحصروي او نه يې د حلالې روزۍ له پيدا کولو څخه منع کوي او نه د دې اجازه ورکوي چې د دنيا پلټنه د عبادت د پريښودو لامل شي. بلکې د تلې د دواړو پلو انډول برابر ساتي. د نبي کريمﷺ صحيح حديث دی چې فرمايي: "إنَّ هذا الدِّين يُسْرٌ، ولنْ يُشادَّ الدِّينَ أحدٌ إلا غَلَبَه"[1] دا دين

[1] – صحيح البخاری، كتاب الايمان، باب الدين يسر

ketabton.com - The Digital Library

آسانه دين دی، هيڅوک دې له دې دين سره مقابله نه کوي مګر دا چې دين به پرې غالب شي.

يادونه: له پورتني حديث شريف څخه مراد دادی چې تاسې په نفلي عباداتوکې پر ځان له وس نه زيات فشار مه راوړئ، د فرايضو په ادا کولو کې هيڅ ډول سختی شتون نه لري.

پر نورو امتونو د اسلامي امت د ګواهۍ څرنګوالی

په حديث شريف کې راغلي دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل: نوح عليه السلام د قيامت په ورځ غوښتل کيږي او پوښتنه ورڅنې کيږي آيا زما دعوت دې خپل قوم ته ورساوه؟ ځواب ورکوي، هو. د نوح عليه السلام قوم راغوښتل کيږي او پوښتنه ورڅنې کيږي آيا تاسو ته يې تبليغ کړی دی؟ قوم به يې وايي: مونږ ته هيڅ کوم ويروونکی نه دی راغلی او مونږ ته هيڅا دعوت نه دی راکړی. نو بيا نوح عليه السلام ته ويل کيږي څوک به ستا لپاره شاهدي ووايي (پردې چې تا مسؤوليت اداء کړی دی) هغه وايي: محمد او د ده امت، وروسته د الله رسول دا آيت تلاوت کړي: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾.

د اهل کتابو د مبالغې بيلګې

لکه څرنګه چې وړاندې ذکر شو غُلُو له حد او پولې نه تيريدنې ته وايي. توپير نه کوي که دا غُلُو د افراط په بڼه وي او که د تفريط په بڼه، د مثال په توګه نصاراوو د عيسی عليه السلام په احترام او درناوۍ کې افراط وکړ. کله هغه ته خدای وايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ﴾ [المائدة- ١٧]

يعنې: الله هماغه مسيح زوی د مريم دی او کله يې د الله زوی ګڼي او وايي: ﴿الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ﴾ يعنې مسيح د الله زوی دی او کله عيسی عليه السلام، د هغه مور مريم او خدای جل جلاله درې ګوني خدايان په نامه يادوي او وايي:﴿إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ﴾ [المائدة ٧٣] الله دريم د دريو دی. په دې ټولو ډولونو کې په دين اوعقيده کې د غلو او الحاد څخه پرته بل څه نشته، خو د تعجب خبره دا ده چې دوی سره له دې ټولو بيا هم د توحيد دعوا کوي.

يهود د نصاراوو په مقابل کې د عيسی عليه السلام په بې حرمتۍ او بې عزتۍ کې غلو کوي. العياذ بالله هغه ګمراه بولي آن تر دې چې په ډير وياړ د هغه د وژلو مدعي شول او

ketabton.com - The Digital Library

وېې ويل: ﴿إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ﴾ [النساء-١٥٧] **ژباړه:** مونږ مسيح، چې هغه عيسى ابن مريم دى، وواژه.

د يهودو يوه بله ډله د عزير عليه السلام په هكله داسې غلو وكړه، لكه څرنګه چې مسيحيانو د حضرت عيسى عليه السلام په هكله عقيده درلودله هغوى به داسې ويل: ﴿عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ﴾ [التوبة- ٣٠] **ژباړه:** عزير د الله زوى دى.

همدارنګه نصاراوو په خپل رهبانيت كې غلو وكړه او د هغه په اساس يې په غارونو او كليساوو كې ګوښه توب غوره كړ، نكاح يې په ځان حرامه كړه چې د دوى دې كړنو ته قرآن كريم داسې اشاره كوي: ﴿وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ﴾ [الحديد- ٢٧] **ژباړه:** رهبانيت او ګوښه والى يې د بدعت په توګه پيدا كړ په داسې حال كې چې مونږ په هغوى نه و فرض كړى.

همدارنګه يهودو د حلالو څارويو په هكله غلو وكړه او د هغوى پاكې غوښې يې پر ځان حرامې كړې. قرآن كريم د دوى دا عمل ردوي او فرمايي: ﴿كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴾ [آل عمران ٩٣] ټول خوراكي شيان بنى اسرائيلو(يهودو) ته حلال وو، خو هغوى غلو وكړه او حلال شيان يې پر ځان حرام كړل. په پاى كې قرآن كريم د دوى هغه غلو ته چې له كفارو سره د واقعي دوستى سرحد ته رسيدلې ده، داسې خبر وركوي: ﴿تَرَى كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُواْ﴾ [المائدة – ٨] **ژباړه:**ډير له دوې څخه وينې چې دوستى كوي له كافرانو سره. دا ډول غلو كول په اهل كتابو كې ډيره ده او اوس هم شته، نو ځكه قرآن كريم دوى د اسلام منځنى لارې ته را بولي او دوى په دين كې له غلو كولوڅخه منع كوي چې د ټولو په سر كې په وروستني پيغمبرﷺ باندې د دوى ايمان نه راوړل دي.

فعاليت

زده كوونكي دې په څو ډلو ووېشل شي او د ښوونكي په لارښوونه دې په دين كې د غلو او مبالغې د زيانونو په اړه له يو بل سره بحث او خبرې اترې وكړي

د لوست ګټې او لارښوونې

پورتني مبارك آيتونه ډېرې ګټې لري چې ځينې يې په لاندې ډول دي:

ketabton.com - The Digital Library

١. په اسلامي احکامو کې د نسخې ثبوت او جواز، لکه څرنګه چې مسلمانانو د الله تعالی په امر له بېت المقدس نه خپله قبله د کعبې شریفې په لور بدله کړه چې دې ډول نسخې ته د بدل نسخه ویل کیږي.
٢. پر مسلمانانو تور لګول او د هغوی پر ضد پروپاګند د کفارو همېشنۍ دنده او عادت دی، نو مسلمانان باید هوښیار اوسي تر څو د کفارو د بریدونو او دسیسو ښکار نشي.
٣. پر نورو امتونو باندې د اسلامي امت د فضلیت ثبوت، ځکه دا امت د بشپړ وسطیت له مخې یو غوره امت دی.
٤. پر نورو امتونو باندې د قیامت پر ورځ د محمدﷺ د امت د شاهدی اثبات.
٥. د خپل امت پر عدالت او صداقت باندې د رسول علیه السلام، شهادت او ګواهي.
٦. په دین کې د زیادت او غلو کولو حرمت، ځکه دا کار په دین کې د بدعت اوګمراهۍ د رامنځته کېدو لامل ګرځي.
٧. د شرعي علم او اساس پرته د الله تعالی په شان کې د څه ویلو حرمت.
٨ په عقایدو، عباداتو او کړنو کې د اهل کتابو د ګمراهۍ، مبالغې او غلو بیان.

پوښتنې

١) لاندینۍ کلمات وژباړئ.

{جَعَلْنَاكُمْ}{أُمَّةً} {شُهَدَاءَ} {لَا تَغْلُوا} {عَلَى اللَّهِ} {إِلَّا الْحَقَّ}

٢) د ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ مبارک آیت له مخکینۍ آیت سره، چې د قبلې د بدلون په اړه دی، څه ټراو لري؟

٣) وسط په عربي ژبه کې په څه معنا دی؟

٤) اسلامي امت ته د نورو امتونو په منځ کې څه حیثیت ورپه برخه شوی دی؟

٥) څرنګه اسلامي امت پر نورو امتونو شهادت ورکوي؟

٦) له اهل کتابو څخه مراد کوم کسان دي؟

٧) د اهل کتابو د غلو درې نمونې بیانې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په لوست کې د ورکړل شویو معلوماتو پر بنسټ د وسطیت د مختلفو جوانبو په هکله یوه مقاله وليکي چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

ketabton.com - The Digital Library

ګټوره سوداګري

الله تعالى فرمايي:﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ * تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ۞ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۞ وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾.[الصف: ١٠-١٣]

د کلمو معنا

هَلْ أَدُلُّكُمْ:	آیا وښایم تاسې ته؟
تِجَارَةٍ:	تجارت.
تُنجِيكُم:	چې تاسې وژغوري.
عَذَابٍ أَلِيمٍ:	درد ناک عذاب.
مَسَاكِنَ طَيِّبَةً:	د اوسېدو غوره او ښه ځایونه.
الْفَوْزُ الْعَظِيمُ:	لوی او ستر بری.

ژباړه

ای مؤمنانو، آیا زه وښایم تاسې ته هغه تجارت چې تاسې له دردناک عذاب نه وژغوري؟ پر الله او د هغه پر رسول ایمان راوړئ او د الله په لاره کې پر خپلو مالونو او خپلو ځانونو سره جهاد وکړئ، دا ستاسو لپاره غوره دی که تاسې پوهیږئ.

الله پاک به ستاسې ګناهونه وبښي او تاسې به هغو باغونو ته داخل کړي چې د هغو لاندې به ویالې بهیږي او په باغونو کې به ډیر غوره کورونه درکړي. دا دی ستر بریالیتوب. او بل څه چې تاسې یې ډېرخوښوئ د الله مرسته (کومک) او ډیر نږدې بری دی او مؤمنانو ته (ای محمده) د دې زیری ورکړه.

ketabton.com - The Digital Library

تفسير

د آيتونو شرح اوځيږنه

په پورتنيو مبارکو آيتونو کې الله تعالى مؤمنان د غوره کارونو د تر سره کولو په لورهڅوي. په اصلي پانګه کې تصرف او د ګټې لاس ته راوړلو لپاره د هغې په کار اچولو ته تجارت ويل کيږي، دلته په دې مبارک آيت کې د تجارت څخه مراد ايمان او جهاد دی چې د نوموړي تجارت د تفسير او توضيح لپاره بيان شوی دی.

د﴿هَلْ أَدُلُّكُمْ﴾ په جمله کې استفهام د دې تجارت په لور د مؤمنانو د ترغيب او تشويق لپاره دی. همدارنګه د ﴿تِجَارَةٍ﴾ د کلمې راوړل په نکره صيغې سره د دې تجارت اهميت، ارزښت او ستر مقام را په ګوته کوي.

د﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ مبارکه جمله يو الزامي امر دی چې د خبر په بڼه ذکر شوی دی او معنا يې داسې ده چې: ای مؤمنانو، تاسې په ايمان لرلوکې پر الله تعالى او د هغه پر پيغمبر او د هغه په لاره کې د جهاد لپاره ټينګ او ثابت قدم اوسئ چې دا کار ستاسې لپاره ډير غوره دی که چيرې تاسې پوهيږئ.

په دې مبارک آيت کې د مالي جهاد يادونه پر نفسی جهاد مخکې شوې ده او دا ځکه چې د تجارت موضوع دا ايجابوي، يعنی په تجارت کې مالونه له يو لاس نه بل لاس ته ورځي او د جهاد لپاره مال او پانګه ضروري ده او د مالونو په واسطه وسله او د جهاد نورې اړتياوې برابريږي، لکه څرنګه چې د اسلام خوږ پيغمبرﷺ فرمايلي دي: (من جهز غازياً فقد غزا) يعنی: چا چې کوم مجاهد د جهاد لپاره (په وسله او نورو لوازمو) سمبال کړ، په حقيقت کې سمبالوونکي په خپله جهاد کړی دی.

خو په: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ﴾ [التوبة: ١١١]مبارک آيت کې چې د عرض او طلب مقام دی او د دغه پلورلو او پيرودلو بيه د الله جنت دی، نو له دې امله د دې ستر قيمت پر وړاندې د انسان تر ټولو قيمتي او ارزښتناکه پانګه چې د هغه نفس دی له مال څخه وړاندې ذکر شوی دی.

په دې مبارک آيت کې الله تعالى د مجاهدينو او شهيدانو د ګناهونو د بښنې او جنت ته د دوې د ننوتلو تر څنګ له دوی سره د ښايسته او هوسا کورونو او مانيو ژمنه هم کړې ده. ځينو علماوو او مفسرينو د ﴿مَسَاكِنَ طَيِّبَةً﴾ يعنې د مجاهدينو لپاره د ښايسته او هوسا

ketabton.com - The Digital Library

کورونو د یادولو مناسبت داسې څرګند کړی دی. چې مجاهدین په دنیا کې خپل کلی او کور د الله په لاره کې د جهاد لپاره پریږدي او له خپلو کورونو څخه د جهاد لپاره لرې ځي او هر ډول ستونزې زغمي، نو الله تعالی ورته د هغه په بدل کې د جنت د ښایسته ماڼیو او هوسا استوګنې زیری ورکوي.

د مبارکو آیتونو لنډ مفهوم

په مخکینو آیتونو کې څرګنده شوه چې مشرکانو غوښتل تر څو د اسلام ځلانده ډیوه مړه کړي نو ځکه الله تعالی مؤمنانو ته د دښمنانو پر وړاندې د جهاد امر وکړ او دوی یې د الله تعالی په لار کې ایثار، سرښندنې او پر نفس او مال جهاد کولو ته وهڅول.

الله تعالی د مؤمنانو د هغې پوښتنې په ځواب کې چې له پیغمبرﷺ څخه یې وکړه چې الله تعالی په کومو کړنو او اعمالو ډیر زیات خوشالیږي ترڅو یې دوی ترسره کړي. دوی ته داسې خطاب وکړ: ای هغو کسانو چې پر الله او د هغه په رسول ایمان او باور لرئ! آیا تاسې ته د داسې تجارت او سوداګرۍ لارښوونه ونه کړم چې تاسې په دنیا او آخرت کې له دردناک عذاب څخه وژغوري؟ بیا وروسته مبارک آیت ځواب ورکوي چې په دې تجارت کې اساسی پانګه دا ده چې: ﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ﴾ په الله او پیغمبر یې ایمان راوړئ او د الله په لاره کې په خپل مال او نفس سره جهاد وکړئ چې دا تجارت ستاسو لپاره تر هرڅه غوره دی. که چیرې په ګټه او فایده یې پوهیږئ. بیا الله تعالی د دې تجارت ګټه او فایده په خپله بیان کړې ده چې ﴿يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ.....﴾ د ګناهونو له بښنې او د ابدي جنت باغونو ته له ننوتنې څخه عبارت ده چې د اوبو ویالې په هغه کې جاري دي او د هغه په ښایسته ماڼیو کې به د تل لپاره استوګن شي چې دا ډیر ستر بریالیتوب دی.

بیا الله تعالی مؤمنو مجاهدو ته یوه بله ګټه هم ور په برخه کړې ده چې دوی یې خوښوي او ډېر پرې خوشالیږي، هغه له سوبې، مرستې او پر دښمنانو د برلاسۍ او بري څخه عبارت ده؛﴿وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ مراد له دې نږدې سوبې او فتحې څخه د مکې او د هغې د شاوخوا سیمو فتح کېدل او د اسلام په سپېڅلي دین کې د خلکو داخلیدل دي چې د الله تعالی له ژمنې سره سم یې په ډېره لنډه موده کې د عمل جامه واغوستله.

ketabton.com - The Digital Library

مفسرین وایي دا مبارک آیت د قرآن کریم له معجزو څخه دی چې له غیب څخه یې د فتحې خبر ورکړ او د زیري سره سم د پیغمبرﷺ په ژوندانه او ډېره لنډه موده کې مکه او نور فتوحات د رسول اللهﷺ او مسلمانانو په برخه شول. له عبدالله بن عباسؓ څخه روایت دی چې فرمایي مراد له دې فتحې او الهي مرستې څخه د فارس او روم فتحه ده.

په قرآن کریم کې د جهاد مفهوم

د جهاد کلمه د اسلام له نظره یوه شامله او هر اړخیزه کلمه ده چې د هلو ځلو، کوښښونو او ستونزو ټول ډولونه په ځان کې رانغاړي؛ د الله په لاره کې جهادکول د جهاد ټولو ډولونه، لکه له نفس سره جهاد، د دښمنانو او د شر او فساد پر وړاندې جهاد پکې شامل دی. په دې ټولیز او هر اړخیز مفهوم سره په ټولنه کې د عامه افکارو د اصلاح لپاره ټولې ژبنۍ او قلمي هلې ځلې یو ډول جهاد بلل کیږي. همدارنګه د یوه ظالم او جابر نظام د تغیر لپاره مبارزه او هڅه او هاند، چې پر ځای یې د عدل او انصاف پر بنسټ ولاړ یو نوی نظام رامنځته شي، د اسلام له نظره یو ډول جهاد ګڼل کیږي. همدارنګه له حق، عدالت او انساني لوړو ارزښتونو څخه د دفاع لپاره د مال او پانګې لګول، ستونزې او کړاوونه زغمل هم یو ډول جهاد دی.

په اسلام کې جهاد د(فی سبیل الله) قید سره مشروعیت پیدا کوي او د جهاد د مفهوم لازم او نه بېلدونکی شرط دی، چې د دین حاکمولو لپاره ترسره کیږي، د ټول علماوو په اتفاق سره تر ټولو غوره او ستر جهاد په ځان او نفس سره جهاد دی چې د ستونزو او سختیو د ګاللو مستلزم دی او د الله په لار کې د شهادت د لوړ مقام لامل ګرځي.

له بله پلوه معلومه خبره ده چې اسلام جنګ نه خوښوي او نه څوک ورته هڅوي، خوجهاد د الهي سترو موخو او د بشري ژوندانه د ارزښتونو د ترلاسه کولو لپاره فرض کړای شوی دی او په ځینو وختونو کې یې اړین امر بللی دی. ځکه اسلام د الله غوره دین دی، څو انسانان د کفر او شرک له تیارو او هر ډول اسارت او غلامۍ نه وژغوري او د یو الله د بندګۍ او عبادت لارې ته یې لارښوونه وکړي. د ځمکې پر مخ داسې قوتونه شتون لري چې د دغې الهي کړنلارې او پیغام پر وړاندې خنډ جوړیږي او د مخالفت او جګړې لاره غوره کوي. نو کله که اسلام او پیروان یې په داسې حالت کې واقع شي چې پرته له جنګ او مقابلې نه ورته بله لاره پاتې نشي، نوپه داسې حال کې اسلام مؤمنانو ته امر کوي. څو په پوره ځواک او میړانې سره د دښمنانو پر وړاندې ودریږي او د خپلو ځانونو او مالونو په لګولو سره د الله په لاره کې جهاد وکړي؛ ځکه د

ketabton.com - The Digital Library

جهاد فريضه سره له ټولو انواعو يې پر الله تعالى د ايمان او توكل وروسته د تاريخ په اوږدو كې له اسلام نه د دفاع تر ټولوغوره وسيله ده.

په داسې حال كې مسلمانان د الله په لاره كې جهاد كوي؛ چې دا جهاد يې بايد نه د نفسي غوښتنو لپاره، نه د قوم، توكم، رنگ، ژبې، بشري شعارونو،ځمكنۍ پراختيا، نړۍ نيونې او د قدرت او دبدبې غوښتلو لپاره او نه هم د غرايزو د بشپړولو او مال او شتمنۍ د لاس ته راوړلو لپاره وي.

جهاد په اسلام كې يوازې د (الله په لار كې) او د الله د دين د سرلوړئ لپاره روا شوی دی. لكه څرنگه چې قرآن كريم فرمايې: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لاَ تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلّه﴾ [الانفال/٣٩]

ژباړه: اوجنگ وكړئ تاسې له هغوی (كفارو) سره، ترڅو فتنه او فساد له منځه ولاړ شي او يوازې د الله دين حاكم شي.

همدارنگه پيغمبرﷺ فرمايلي دي: «من قاتل لتكون كلمة الله هي العليا فهو في سبيل الله»[1]

يعنی: څوك چې د الله په لاره كې جنگيږي ترڅو د الله كلمه يا دين حاكم او برلاسی شي نو دا كس د الله په لاركې په جهاد بوخت دی.

په اسلام كې جهاد زيات شروط،آداب او التزامات لري چې پرته د هغو له پابندۍ او مراعاتولو نشو كولای د جهاد نوم پرې كيږدو. د جهاد آداب، احكام او شروط د اسلامي فقهې په كتابونو كې په تفصيل سره څرگند او څيړل شوي دي چې د هر اړخيزو معلوماتو د لاس ته راوړلو لپاره كولای شو هغو ته مراجعه وكړو.

فعاليت

زده كوونكې دې د ښوونكي په لارښوونه په اسلام كې د جهاد د مفهوم په اړه او د جهاد او نورو مذهبي او بشري پرمختگونو لپاره د جگړو ترمنځ توپير او د نظر څرگندونه وكړي.

د لوست گټې او لارښوونې

❖ په مبارك آيت او همدارنگه نبوي احاديثو كې په مال او نفس سره د الله په لاره كې جهاد كول تر ټولو غوره عمل او ډېر زيات گټور تجارت گڼل شوی دی.

❖ غوره او ستر جهاد په ځان او نفس سره دی.

❖ پر الله ﷻ او پيغمبرﷺ باندې د ايمان لرلو او د الله په لاره كې د جهاد ثمره او پايله، د گناهونو ښښنه، جنت ته داخلېدل او د الهي تلپاتې نعمتونو څخه گټه اخيستنه ده.

[1] – صحيح البخاری، كتاب الجهاد، باب من قاتل لتكون كلمة الله هی العليا.

ketabton.com - The Digital Library

❖ په مبارک آیت کې پیغمبرﷺ او مؤمنانو ته د الله تعالی د ملاتړ او پر دښمنانو د هغوی د سوبې او بري زیری دی چې دا الهي زیری په ډېره لنډه موده کې د مکې او نورو فتحو په بڼه کې خرګند شو او د عمل جامه یې واغوسته.

❖ د جهاد کلمه په اسلام کې هر اړخیز مفهوم لري چې د مثبتو تغیراتو او انساني ښېګڼو لپاره ټولې هلې ځلې او منډې ترړې په هغې کې نغښتي دي.

❖ جهاد د اسلام له نظره له ټولو شخړو اوجنګونو سره، چې د بشري ټولنو په منځ کې په مختلفو نومونو او شعارونو، لکه د قوم، توکم، رنګ، ژبې،ځمکنۍ پراختیا، نړۍ نیونې او د قدرت او دبدبې غوښتلو لپاره په لار اچول کیږي، ټولیز او بنسټیز توپیر لري.

❖ جهاد په اسلام کې یوازې د (الله په لار)، د الله د دین د لوړتیا، له مریبتوب نه د انسانانو د خلاصون او د ځمکې پر مخ له مظلومانو او بیوزلانو څخه د دفاع لپاره روا شوی دی.

❖ په جهاد کې د بیګناه خلکو وژل جواز نه لري. که هغوی ښځې وي یا ماشومان، بوډاګان وي یا کمزوري خلک او که ځاروي وي یا نور ساکښان. همدارنګه د عبادتځایونو د علمي او مدني ودانیو ړنګول او د میوه لرونکو ونو، کښتونو او نورو انساني محصولاتو له منځه وړل حرام دي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې شرح کړئ:

{هَلْ أَدُلُّكُمْ} { عَلَى تِجَارَةٍ} {تُنْجِيكُمْ}{عَذَابٍ أَلِيمٍ}{ مَسَاكِنَ طَيِّبَةً}.

۲ـ مبارک آیت د مؤمنانو لپاره څه شی تر ټولو غوره او ګټور تجارت بللی دی؟ په خپل ځواب کې په قرآني آیت استشهاد وکړئ.

۳ـ په مبارک آیت کې په مال سره جهاد کول د بالنفس څخه مخکې ذکر شوی دی، دلیل یې څرګندکړئ.

۴ـ ددې الهي وینا ﴿وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ مراد او اعجازي وجه په لنډه توګه شرح کړئ.

۵ـ د جهاد د کلمې مفهوم څرګند کړئ او د اسلامي جهاد توپیر له نورو جنګونو سره روښانه کړئ.

کورنۍ دنده

د جګړې په ډګر کې د مجاهد لپاره د جهاد د آدابو او اسلامي لارښوونو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي.

ketabton.com - The Digital Library

د ديني زده کړې ارزښت

الله فرمايي﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً فَلَوْلاَ نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُواْ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُواْ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ التوبة/١٢٢.

د کلمو معنا

لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً: ترڅو ټول د جهاد لپاره ووځي.

طَآئِفَةٌ: ټاکلې او معينه ډله.

لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي الدِّينِ: ترڅو په دين کې پوهه تر لاسه کړي.

لِيُنذِرُواْ قَوْمَهُمْ: څو خپل قوم(ټبر) د الله له عذابه وويروي.

لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ: ښايي هغوی ځانونه وژغوري.

ژباړه

له مؤمنانو سره نه ښايي چې له يوې مخې(جهاد ته) ووځي. ولې له هرې ډلې څخه ټاکلي خلک ونه وتل څو (پاتې خلک) په دين کې پوهه ترلاسه کړي او کله چې(وتلي خلک) د خپل قوم په لوري راوګرځيږي هغوی هم ترې خبر کړي، ترڅو هغوی هم ځانونه (له بديو) وژغوري.

د مبارک آيت د نزول سبب

مفسرينو د دې مبارک آيت د نازلېدو په هکله ويلي دي: کله چې قرآن کريم د تبوک د غزا له راستنيدو وروسته د منافقانو ناوړه نيتونه او عيبونه څرګند کړل او د دوی مخالفت او رسوايي يې په دې ستونزمنه غزا کې ښکاره کړه. مسلمانانو ژمنه وکړه چې له دې وروسته به له هيڅ سريې (يا جهادي ډلې) او غزوې څخه مخالفت نه کوي، نو له تبوک نه د نبی کريمﷺ له راستنيدو وروسته هغه وغوښتل چې ځينې سريې يا جهادي ډلې نورو سيمو ته ولېږي. هماغه و چې مسلمانانو غوښتل ټول په يو ځل حرکت وکړي، نو د دوی د دې کار له امله دا مبارک آيت نازل شو او دوی ته يې حکم وکړ چې مؤمنانو ته مناسبه نه ده ټول په يو ځلې جهاد ته ووځي او پيغمبرﷺ په مدينه منوره کې يوازې

ketabton.com - The Digital Library

پریږدي، بلکې یوازې هغه مهال چې پیغمبرﷺ د نفیرعام اعلان وکړي، بیا پر دوی لازمه ده چې ټول د جهاد لپاره چمتو شي.

تفسیر

د آیت شرح او څېړنه

په مبارک آیت کې د ﴿فَلَوْلَا﴾ کلمه د تشویق او ترغیب لپاره ده؛ یعنی د مؤمنانو لپاره غوره ده چې کله د پیغمبرﷺ له خوا عام جنګ نه وي اعلان شوې او یا ټول خلک نه وي راغوښتل شوي، نومسلمانان دې ټول په یو ځل جهاد ته نه ځي؛ بلکې په دوو ډلو دې وویشل شي. له هر قوم او قبیلې څخه دې یوه ټاکلی ډله د جهاد لپاره ووځي او بله ډله دې له پیغمبرﷺ سره پاتې شي او د پیغمبرﷺ څخه دې د دین حکمونه او د شریعت لارښوونې زده کړي څو خپلې زده کړې د راستنیدو څخه وروسته مجاهدینو ته ور وښیي، او دا د جمهورو مفسرینو رأیه ده، نو پردې اساس له ﴿لِّيَتَفَقَّهُواْ.... وَلِيُنذِرُواْ﴾ څخه مراده ډله هغه ډله ده، چې د پیغمبرﷺ سره پاتې وه او نصیحت منونکې ډله ﴿لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ د مجاهدینو ډله ده. خو د مفسرینو بله ډله د دین تعلیم کوونکې ډلې څخه د مجاهدینو ډله مراد وي چې په خپل جهادي خوځښت سره د علم د خاوندانو بری، سوبه او مرسته د کافرانو او دښمنانو پر وړاندې په عملي بڼه ګوري. په ځانګړې توګه کله چې په جهادي سفر کې په خپله پیغمبرﷺ د جهاد لپاره وتلی وي او په دې توګه د اسلام حقیقت او د الله د خوښۍ کړي دین غوره والی او د سرکښانو او مشرکانو د پایلو په هکله چې د مسلمانانو په واسطه د الله عذاب دوی ته رسیږي، وروسته له راستنیدو یې چې څه زده کړي وي هغه خپل قوم ته ورښیي او د کافرانو له برخلیک څخه یې ویروي.

د دې نظریې علما په دې آند دي چې د اسلام پر دین سمه پوهه د تحرک پر بنسټ ولاړه ده، نو پردې اساس هغه کسان د دې دین حقیقت او مقصدونه په ښه توګه پیژندلی شي چې د هغه د لاس ته راوړلو لپاره حرکت کوي او د هغه د لارښوونو او احکامو د پلي کېدو په خاطر د ځمکې پر مخ هلې ځلې کوي، نه دا چې د کتابونو او پاڼو(اوراقو) سره په یوه ګوښه کې له خلکو جلا ناسته غوره کړي؛ ځکه اسلامي فقه د اسلام له تحرک او خپرېدلو نه رامنځته شوې ده. د دین په لاره کې حرکت او د بشري ټولنو په ژوند کې د هغه عملي تطبیق فقه رامنځ ته کړې ده او هغې ته یې پراختیا ورکړې ده.

ketabton.com - The Digital Library

د آیت لنډ مفهوم

الله تعالی په دې مبارک آیت کې وفرمایل که د جهاد لپاره عمومي اعلان نه وي شوی، مناسبه نه ده چې ټول مسلمانان د جهاد لپاره ووځي؛ بلکې په دوو ډلو دې وویشل شي. یوه ډله دې د جنګ ډګر ته ولاړه شي او بله ډله دې د دین د علم زده کړې او د دنیا ګټورو علومو ته مخه کړي ترڅو یو او بل ته خپلې عملي تجربې ور زده کړي چې په دې توګه مسلمانان وکولای شي په دلیل او حجت سره او هم په توره او لیندۍ سره له دین څخه د دفاع ترمنځ یووالی راولي.

په اسلام کې د دیني زده کړې اړښت

قرآن کریم په دې مبارک آیت کې د الله په لار کې د جهاد د فریضې او د علم حاصلولو ترمنځ یوه موازنه رامنځته کړې ده، ځکه که چیرې مسلمانان په جهاد مشغول شي، شریعت به په ټپه ودریږي. او که مسلمانان د علم حاصلولو په لټه کې شي، دښمنان به په اسلامي ملت برلاسي شي. په دې توګه الله تعالی په خپل بشپړ حکمت او مشیت سره د اسلام ساتنه د مجاهدینو او د شریعت ساتنه د علماوو او زده کوونکو په غاړه ایښې ده. قرآن کریم د علماوو د شان د ارزښت په هکله د حصر او ټینګار په صیغې سره له الله نه ویره د علماوو ځانګړتیا ګڼلې ده، او داسې فرمایي: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاء﴾ [فاطر/۲۸]. **ژباړه:** بېشکه د الله په بندګانو کې یوازې علماء او پوهان له هغه نه وېریږي.

الله تعالی علماء د ځمکې په مخ خپل خلفا او پر خپلو بندګانو دلیل او برهان ګرځولي دي او دوی یې د انبیاوو ورثه ټاکلي او د دوی شهادت او ګواهي یې د خپل شهادت او د پرښتو له شهادت سره یو ځای کړې ده، داسې فرمایي: ﴿شَهِدَ اللّهُ أَنَّهُ لاَ إِلَـــهَ إِلاَّ هُوَ وَالْمَلاَئِكَةُ وَأُوْلُواْ الْعِلْمِ ﴾ [آل عمران/۱۸]. **ژباړه:** شاهدي ویلې ده الله چې پرته له هغه بل هېڅ معبود نشته. او ملایکو او د علم څښتنانو هم په همدې شاهدي ورکړې.

قرآن کریم د کافرانو د خراب حالت او بدو پایلو له بیانولو وروسته، د مؤمنانو او له الله نه ویریدونکو علماوو مقام او رتبه، چې د الله په نزد ډیره لوړه او الله ته ډیر نږدې ده، داسې ښودلې ده: ﴿أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاء اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُوا الْأَلْبَابِ﴾ [الزمر/۹]. **ژباړه:** آیا هغه څوک چې غاړه یې ایښې، د شپې په اوږدو کې په سجده او ولاړه له آخرت نه په ډار او د خپل رب د مهربانیو هیله من وي؟ (او هغه سره برابر دي چې هېڅ پروا نه ساتي) ای

ketabton.com - The Digital Library

محمده، ووايه آيا هغه کسان چې پو هيږي له هغو کسانو سره چې نه پو هيږي برابر دي؟ بې شکه چې يوازې د عقل څښتنان پند اخلي.

په مبارک ايت کې د ﴿لِّيَتَفَقَّهُوا۟﴾ جمله ژوره پوهه، استنباط(د احکامو را ايستل د قرآن او سنت نه) او د علم او پوهې په تر لاسه کولو کې ځيرنه افاده کوي.

مفسرينو په ﴿وَمَن يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [البقره/۲۶۹]. **ژباړه:** چاته چې پوهه ورکړای شوه نو يقينا لوی خير ورته ورکړای شو. مبارک آيت کې حکمت په فقهې او پوهې سره تفسير کړی دی. د علم او پوهې حاصلول د (فقهې او حکمت) په مفهوم په اسلامی شريعت کې ډيره لوړه مرتبه لري. نبی‌کريمﷺ په يوه صحيح حديث کې فرمايلي دي: "مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ"[1] يعنی: چاته چې الله د خير اراده وکړي، نو ده ته په دين کې پوهه ورپه برخه کوي.

پيغمبر عبد الله بن عباس ته د دين سمې زده کړې اوتاويل په هکله داسې دعا وکړه: «اللَّهُمَّ، فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ، وَعَلِّمْهُ التَّأْوِيلَ»[2] يعنی: ای الله هغه(عبدالله بن عباس) ته په دين کې پوهه ورکړې او تفسير او تأويل ور زده کړې.

د پيغمبرﷺ د همدې دعا په برکت حضرت عبدالله بن عباسرضي الله عنه د صحابه وو له ډيرو لويو مفسرينو او فقهاوو څخه شو. او د (ترجمان القرآن) او فقيه او يا (د اسلامی امت حبر) په نامه ونومول شو او تر قيامته پورې د مسلمانانو د دعا او ستاينې وړ گرځيدلی دی.

په دې توگه د(فقه، فقيه، تفقه) کلمې د زده کړې، سمې او ژورې پوهې او ځيرکتيا او حقيقت او صواب ته د رسيدنې معنا افاده کوي. د گټورو علومو زده کړه او بل ته د هغو ښودنه په ځانگړې توگه د ديني علومو زده کړه او په هغو کې تبحر د هغو انساني اړتياوو له جملې دي چې پيغمبرﷺ په گڼو احاديثو کې پرې زيات ټينگار کړی دی او په دين کې يې پوهه او ځيرکتيا د نفلي عباداتو څخه غوره او لوړه را په گوته کړې ده.

د لوست گټې او لارښوونې

❖ په دې مبارک آيت کې د علم حاصلولو ارزښت او غوره والی د کفايي جهاد له ارزښت او غوره والی سره برابر ټاکل شوی په دې شرط چې د علم زده کړه او پوهه په خالص نيت سره وي.

❖ له دې مبارک آيت څخه دا خرگندیږي، لکه څومره چې اسلامي امت جهاد ته اړتيا لري په هماغه اندازه علم، پوهې، علماوو او پوهانو ته هم اړتيا لري.

---

[1] المعجم الكبير للطبراني.

ketabton.com - The Digital Library

❖ د اسلام د دفاع لپاره علم او جهاد دوه مهمې وسيلې بلل شوې دي؛ ځکه علماء په دليل او حجت سره د الله د دين له حقانيت څخه دفاع کوي او مجاهدين په توره د الهي دين له حدودو څخه ساتنه کوي.

❖ د علم او پوهې رښتينی معيار دا دی چې څښتن يې د نورو په پرتله له الله نه زيات وويريږي او د الهي احکامو پابند وي؛ ځکه علماء او د پوهې خاوندان د نورو په پرتله د الله تعالی د قدرتونو په نښو او نښانو ډير ژر پوهيږي او لويي يې په کاياتو کې گوري.

❖ په دين پوهيدنه د علم او پوهې د تر ټولو لوړې درجې افاده کوي؛ ځکه«تفقه» د علم، ژورې پوهې، استنباط او اجتهاد رامنځ ته کوونکی دی. له دې امله د «فقهې او فقيه» مرتبه په اسلامي شريعت کې ډيره لوړه ده.

پوښتنې

۱ـ دلاندينيو کلمو او عبارتونو معنا څرگنده کړئ:

{لِيَنفِرُوا كَافَّةً }{طَائِفَةٌ} {لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ} {لِيُنْذِرُوا قَوْمَهُم} {عَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ}.

۲ـ ددې مبارک آيت﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً﴾ د نازليدو سبب په لنډ ډول بيان کړئ.

۳ـ د﴿لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ﴾ څخه کومه ډله کسان مراد دي؟ د علماوو او مفسرينو نظريې په دې هکله څرگندې کړئ.

۴ـ د﴿لِيَتَفَقَّهُوا﴾ جمله د علم او پوهې په اړوند څه مفهوم افاده کوي؟ په اسلامي شريعت کې د فقه، فقيه او حکمت د دلالتونو په هکله د آيتونو او حديثونو په رڼا کې توضيحات ورکړئ.

۵ـ د نبی کريمﷺ دعا د عبدالله بن عباسؓ لپاره څه وه؟ او د هغه د دعا پايله په دې قدرمن صحابی کې څنگه رامنځ ته شوه ؟شرح يې کړئ.

کورنی دنده

په دين کې د پوهې د ارزښت په هکله يوه مقاله وليکئ چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي.

ketabton.com - The Digital Library

د ديني شعائرو تعظيم او درناوی

قال تعالى: ﴿ذَلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ۞حُنَفَاء لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاء فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ۞ ذَلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ [الحج: ٣٠ – ٣٢]

د کلمو معنا

يُعَظِّمْ: درناوی وکړي.

حُرُمَاتِ اللَّهِ: (حرمات) د (حرمة) جمع ده او د الله حکمونو ته ویل کیږي چې سپکاوی یې روا نه دی.

الرِّجْسَ: پلیتي.

الْأَوْثَانِ: بتان.

قَوْلَ الزُّورِ: دروغ وینا.

حُنَفَاء : له باطل څخه حق ته میلان کوونکي.

خَرَّ: راوغورځیږي.

فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ: مرغان هغه وتښتوي.

تَهْوِي: وغورځوي.

مَكَانٍ سَحِيقٍ: لرې ځای.

شَعَائِرَ اللَّهِ: (شَعَائِرَ) د (شعيرة) جمع ده، نښو نښانو ته ویل کیږي او (الله) ته یې اضافت تشریفي دی.

ژباړه

دا (حکمونه ومنئ) او څوک چې د الله د حرماتو درناوی وکړي نو دا د هغه د رب په نزد پخپله د هماغه لپاره ډېره غوره ده او ستاسې لپاره څاروي حلال وګرځول شول پرته له هغو څخه چې پر تاسو لوستل کیږي، نو د بتانو له پلیتي نه ځان وساتئ او دروغو له وینا نه ډډه وکړئ. د الله لپاره حق ته مخ اړونکي شئ، نه د هغه سره شریک ګرځوونکي، او څوک چې له الله سره شریک ونیسي نو داسې دی لکه له آسمانه چې راوغورځي او

ketabton.com - The Digital Library

مارغان يې وتښتوي او يا يې باد په يوه لرې ځای کې ورګوزار کړي، دا (حکمونه ومنئ) او څوک چې د الله د شعائرو درناوی وکړي نو دا د زړونو له پرهېزګاری څخه ده.

تفسير

د آيتونو شرح او څېړنه

دا د (الحج) سورت آيتونه دي چې په مدينه منوره کې نازل شوي او د موضوع له اړخه د دې سورت له تېرو شوو آيتونو سره کلک تړاو لري. په تېرو آيتونو کې د توحيد د مرکز (کعبې شريفې) د ودانولو يادونه شوې ده چې خلک به ورته د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه د حج د فريضې ادا کولو او د الله پاک د يادولو لپاره راځي، دلته به قرباني کوي، له کعبې مبارکې څخه به طواف کوي او د الله پاک له حکمونو سره سم به د حج نور مناسک ادا کوي.

په(ذَٰلِكَ) سره تېرو شويو احکامو ته اشاره ده او مسلمانانو ته ښيي چې د همدې حکمونو سرته رسول ستاسو دنده او بايد چې دا اوامر تاسو ومنئ.

له ﴿حُرُمَاتِ اللَّهِ﴾ څخه مقصد ټول هغه شيان دي چې الله پاک يې درناوی او احترام پر مسلمانانو واجب کړی، که هغه عبادتونه او د حج مناسک دي، که کعبه شريفه او د حرم سيمه ده، که د ډالۍ په توګه بيت الله ته وړل کېدونکي خاروي دي او که د الله پاک اوامر او نواهي دي.

د مؤمن لپاره د يادو شويو شيانو درناوی او احترام ساتل هغه غوره کار دی چې الله پاک پرې بنده ته اجر ورکوي.

د ﴿اللَّهِ﴾ لفظ ته د ﴿حُرُمَاتِ﴾ اضافت دې ته اشاره ده چې شيان او سيمه په خپل ذات کې کومه سپېڅلتيا او حرمت نه لري بلکې د حرمت اصلي لامل د الله حکم دی او بس. له همدې امله عمر (رضي الله عنه) به حجرالأسود ته ويل: زه پوهيږم چې ته له يوې تيرې پرته بل څه نه يې. نه چا ته زيان رسولای شې او نه ګټه، که ما رسول الله ﷺ ستا په ښکلولو نه وای ليدلای نو ما به ته ښکل کړې نه وای.

د حرماتو له يادونې وروسته الله پاک د مشرکانو هغه باطله عقيده رد کړه چې د يو لړ خارويو غوښې او شېدې يې د درناوي په توګه له کوم دليل پرته پر ځان حرامې کړې

ketabton.com - The Digital Library

وي. الله تعالى فرمايي: ﴿وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ﴾ د مسلمانانو لپاره د ټولو څارويو غوښې او شېدې خوړل روا دي مګر هغه چې په (الأنعام) او نورو سورتونو کې په تفصيل سره ذکر شوي دي. خرنګه چې د ځينو څارويو په اړه د مشرکانو تحريم او درناوي له شرکي عقيدې څخه سرچينه اخيستې وه نو الله پاک د شرک رد وکړ او ويې فرمايل: ﴿ فَٱجۡتَنِبُواْ ٱلرِّجۡسَ مِنَ ٱلۡأَوۡثَٰنِ وَٱجۡتَنِبُواْ قَوۡلَ ٱلزُّورِ ﴾ په دې مبارکه جمله کې دوه اړخونه ډېر د پام وړ دي:

لومړی: دا چې الله پاک د شرک څخه يوازې د منع کېدو امر نه بلکې د (اجتناب) يعنې شرک څخه د لرې اوسېدو امر کوي.

دويم: دا چې شرک او بت پالنه يې د غليظ نجاست﴿ ٱلرِّجۡسَ ﴾ په ټکي سره ياد کړل؛ ترڅو د شرک بدوالی مخاطب ته ښه روښانه شي.

﴿اوثان﴾ د (وثن) جمع ده او وثن بت ته ويل کيږي چې جسم لري.

خرنګه چې مشرکانو د څارويو په حرامولو کې په الله پاک باندې دروغ ويلي وو نو آيت له دروغجنې وينا څخه د ځان ساتلو امر وکړ او د زيات ټينګار په بنسټ د ﴿ وَٱجۡتَنِبُواْ ﴾ ټکی بيا تکرار شو. رسول الله ﷺ په صحيح حديث کې د دروغو شاهدي له کبيره ګناهــونو څخه شمېرلې. خرنګـــه چې شرک هم دروغجنه وينا او دعوه ده نو د ﴿ قَوۡلَ ٱلزُّورِ ﴾ سره په يوه جمله کې ذکر شو.

د لغت له مخې (زُور) اوښتولو ته وايي او د دروغو په شاهدۍ کې هم انسان له حق او ريښتينې وينا څخه اوړي. ﴿حُنَفَاء لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ﴾ (حنفاء) د (حنيف) جمع ده، حنيف هغه چا ته ويل کيږي چې له باطل څخه حق ته مايل وي. مومن حنيف د الله سره په ذات او صفتونو کې د هيڅا شريکوونکی نه وي. د شرک د بدو پايلو بيانولو په موخه الله پاک د مشرک لپاره مثال بيان کړ او ويې فرمايل: ﴿وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاء فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ﴾ يعنې: د مشرک حال د هغه چا په څېر دی چې له اسمانه راخوشې شي او ځمکې ته له رسېدو وړاندې يې مرغان په هوا کې ونيسي او ويې تښتوي. يا دا چې په ځمکه راوغورځيږي او باد يې له ځان سره يوې بلې خوا ته يوسي او په کوم لرې ځای کې يې وغورځوي. خرنګه چې له آسمانه راخوشې شوی تن په هيڅ

ketabton.com - The Digital Library

ډول له تباهۍ ژغورل کېدای نشي نو د مشرک پایله هم له هلاکت پرته بل څه نه ده. په دې مثال کې د تمثیلي تشبیه په توګه د مشرک حالات د تباه کېدونکي شخص له حالاتو سره ورته ښودل شوي. د ځینو مفسرینو په وینا په دې تشبیه کې اسلام د آسمان، شهوات د مرغانو او شیطان د باد په بڼه انځور شوی. یعنې له اسلامه تښتېدونکی مشرک شخص د شهواتو او شیطان لاسونو ته غورځیږي چې هغوی وربانديې لوبې کوي او په پای کې یې د هلاکت کندې ته سپاري.

په ﴿ ذَٰلِك ﴾ سره د تېرو حکمونو د عملي کولو غوښتنه ده چې تشریح یې لږ وړاندې تېره شوه.

په ﴿ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ جمله کې د شعائرالله درناوی د هغو زړونو کار دی چې له الله څخه وېره لري. شعائر د شعیرة جمع ده، شعیرة نښې او علامې ته ویل کیږي. په آیت کې د شعائرالله څخه مقصد د دین نښې او په ځانګړي ډول هدایا (دقربانۍ څاروي) او د حج مناسک دي. له همدې امله به صحابه وو کعبې ته وړل کېدونکي څاروي خربول او د هغوی درناوی به یې کاوه. د شعائرو د تعظیم څخه مقصد درناوی او په ښه ډول د حکمونو ترسره کول دي. د تقوا اضافت زړه ته شوی ځکه د تقوا اصلي ځای د انسان زړه دی، له همدې کبله رسول الله ﷺ فرمایي: «التقوى ههنا و أشار بيده إلى صدره ثلاث مرات»[1].

د تقوا ځای دا دی او په لاس سره یې زړه ته درې ځله اشاره وکړه.

[1] – مسند احمد و السنن الکبری للبیهقی.

ketabton.com - The Digital Library

د ديني شعائرو تعظيم او درناوی

د آيتونو لنډ مفهوم

په لوستل شويو آيتونو کې الله پاک د خپلو اوامرو او نواهيو د منلو او درناوي غوښتنه کړې او د خارويو د حراموالي په اړه يې د مشرکانو باطله عقيده رد کړې چې له شرک څخه يې سرچينه اخيسته. پر دې سربېره يې له شرک او د دروغو له وينا څخه خلک منع کړل او د يوه مثال په بيانولو سره يې خلک د شرک له ناوړو پايلو څخه ووېرول. په وروستي آيت کې د شعائرالله درناوی د زړه تقوا او د مخلص مسلمان کار ګڼل شوی.

د حرمات الله او شعائرالله درناوی

د دې لوست آيتونه د حرمات الله په تعظيم پيل او د شعائرالله په تعظيم پای ته رسېدلي دي. د آيتونو په تحليل کې مو ولوستل چې د (حرمات الله) او (شعائرالله) ټکي د الله تعالی حکمونو، د حج مناسکو او ټولو هغو ديني نښو او مقدساتو ته شاملېږي چې الله پاک يې د درناوي حکم کړی. شعائرالله يا ديني مقدسات کله د سيمو په بڼه وي لکه کعبه شريفه، نبوي مسجد، د اقصی مسجد، د مشعرالحرام سيمه او د ځمکې په مخ ټول مسجدونه. د وخت او زمانې په بڼه هم ديني مقدسات وجود لري لکه د رمضان مياشت، د عَرَفې او اخترونو ورځې، د عاشورا ورځ، د ذوالحجې د مياشتې لومړنۍ لس ورځې او داسې نور.

پر دې سربېره د الله حکمونه ټول په ديني مقدساتو کې شامل دي لکه لمونځ، روژه، زکات، حج، جهاد، حدود، قرآني آيتونه، د توحيد کلمه او داسې نور.

د خوږ پيغمبر حضرت محمدﷺ، اهل بيتو (کورنۍ)، صحابه وو، تابعينو او د امت د حق پالونکو عالمانو مقام ته درناوی او احترام د مسلمان دنده ده.

د ﴿ وَأُحِلَّتۡ لَكُمُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ ﴾ جملې تفسير دا په ډاګه کوي چې د شعائرالله څخه د کوم شي د شمېرلو لپاره د شرعي دليل موجوديت ضروري دی. د شرعي دليل د نه موجوديت په صورت کې نه کوم شی د شعائرالله څخه شمېرل کېږي او نه يې مسلمانان په درناوي

ketabton.com - The Digital Library

مکلف دي. همدا راز هغه شيان چې د نورو دينونو پيروان يې مقدس ګڼي خو د اسلام له نظره له مقدساتو څخه نه وي، د مسلمانانو لپاره يې مقدس شمېرل روا نه دي.

الله پاک په (المائدة) سورت کې په څرګند ډول د شعائرالله له سپکاوي څخه منع کړې او فرمايي: ﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تُحِلُّوا شَعائِرَ اللَّهِ﴾ [المائدة:٢] **ژباړه:** ای مومنانو! د شعائرالله بې حرمتي مه کوئ.

د (النساء) سورت د شعائرالله د سپکاوي يوه بېلګه بيانوي او فرمايي: ﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ﴾ [النساء:١٤٠] **ژباړه:** (الله) په (دې) کتاب کې په تاسو (دا امر) نازل کړی چې که (په هر ځای کې) واورئ چې د الله په آيتونو کفر کيږي او ټوکې ورپورې کيږي نو له هغوی سره مه کينئ تر هغه چې هغوی په بله خبره کې بوخت شي.

قرآني آيتونه د شعائرالله په سر کې ځای لري. قرآن کريم ته د نيمګړتيا نسبت کول او يا په هغه پورې ټوکې او مسخرې کول د کفر سبب کيږي. که چېرې د مومنانو په وړاندې د قرآن کريم او نورو ديني شعائرو پورې ټوکې يا سپکاوی وشي نو په مومنانوفرض دي چې ټوکې کوونکي له دې کار څخه منع کړي، که يې د ضعف له امله د منعې کولو وس نه درلود بايد چې له هغه مجلس څخه ووځي.

په قرآني آيتونو پورې ټوکې کول د يهودانو او منافقانو کار و چې په اړه يې پورتنی آيت نازل شو او مسلمانان ورسره د ټوکو په حال کې له ناستې څخه منع شول.

قرآني آيتونه او د توحيد کلمه په ځمکه غورځول او يا د پښو لاندې کول، صحابه وو ته کنځل کول، د لمانځه او روژې پورې ټوکې کول او سپکې سپورې ويل د ديني شعائرو سپکاوی دی چې په ټينګه ورځخه ځان ساتل پکار دي.

لکه څنګه چې د ديني شعائرو سپکاوی د يهودو او منافقانو عمل دی په همدې توګه د ديني شعائرو احترام او درناوی د الله تعالی د هغو مخلصو بندګانو کار دی چې په زړه کې له الله څخه وېره لري او د هغه سره محبت کوي.

د شرک بدوالی

د الله تعالی سره شريک نيول تر ټولو ستره او نه بخښل کېدونکې ګناه ده. د قرآن کريم په خورا زياتو آيتونو کې په بېلابېلو ډولونو له شرک څخه منع شوې او انسانان د الله

ketabton.com - The Digital Library

تعالی د توحید منلو ته رابلل شوي. د شرکي عقیدې څخه پاکوالی د ایمان د صحت لپاره شرط دی.

په صحیحینو کې له ابو بکرة څخه روایت شوی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: «ألا أُنبِّئكم بأكبر الكبائر قلنا : بلى يا رسولَ الله، قال: الإشراكُ بالله، وعقوقُ الوالدين، –وكان متَّكئا فجلس– ألا وشهادةُ الزور، وقولُ الزور فما زال يكرّرُها حتى قلنا: ليته سكتَ». [1]

ژباړه: آیا تاسو ته تر ټولو ستره ګناه ونه ښیم؟ مور ووایل: ولې نه ای د الله رسوله. هغه وفرمایل: د الله تعالی سره شریک نیول او د مور او پلار خبره نه منل. رسول الله ﷺ تکیه کړې وه نو راپاڅېده او ویې ویل: خبر اوسئ! او د دروغو وینا، خبر اوسئ! او د دروغو شاهدي. رسول الله ﷺ دا جمله دومره تکراروله چې مور ووایل: کاش چې رسول الله چوپ شي (او دا جمله نوره تکرار نه کړي.)

فعالیت

زده کوونکي دې د شرک د حرامولي په اړه د قرآني آیتونو او نبوي احادیثو په رڼا کې بحث وکړي.

د لوست ګټې اولاربښوونې

پورتنی لوست ډېرې ګټې او لاربښوونې لري چې ځنې یې په لاندې ډول دي:

- د حرمات الله درناوی کول غوره کار او د اجر لامل کیږي.
- د څارویو د غوښو خوړل روا دي پرته له هغو چې په قرآن کریم او نبوي احادیثو کې بیان شوي.
- بتان نجس او پلیت دي، عبادت کول یې شرک او لویه ګناه ده.
- له دروغو وینا څخه ډډه کول فرض دي ځکه چې الله تعالی ورڅخه په قرآن کریم کې منع کړې او په مبارک حدیث کې لویه ګناه ګڼل شوې ده.
- مشرک د داسې هلاکت سره مخامخ دی چې هیڅوک یې ورڅخه ژغورلای نشي.
- د دیني شعائرو درناوی او احترام واجب او څوک چې د دیني شعائرو درناوی کوي دا یې د زړه د تقوا نښه ده.

[1] – متفق علیه.

ketabton.com - The Digital Library

پوښتنې

۱- لاندې ټکي معنا کړئ:

﴿ٱلرِّجۡسَ، ٱلۡأَوۡثَٰنِ، قَوۡلَ ٱلزُّورِ، خَرَّ، فَتَخۡطَفُهُ ٱلطَّيۡرُ﴾

۲ـ په آیت کې په ﴿ ذَٰلِكَ ﴾ سره کوم شي ته اشاره شوې؟ روښانه یې کړئ.

۳- له ﴿ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ ﴾ څخه مقصد کوم شیان دي؟

٤- د ﴿وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ﴾ په جملې سره د کومې عقیدې رد شوی دی؟

٥- د ﴿ شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ ﴾ معنا بیان کړئ.

٦- د شرک او دروغ وینا د حرامولو په اړه یو نبوي حدیث بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د (دیني مقدساتو د سپکاوي څخه د مخنیوي لارې چارې) تر عنوان لاندې یوه مقاله ولیکي چې له شلو کرښو کمه نه وي.

ketabton.com - The Digital Library

ټولنيز عدالت د قرآن په رڼا کې

قال تعالى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ كُونُواْ قَوَّامِينَ لِلّهِ شُهَدَاء بِالْقِسْطِ وَلاَ يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلاَّ تَعْدِلُواْ اعْدِلُواْ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (المائدة: ٨)

د کلمو معنا

قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ: (قوامين) د (قوام) جمع ده، په هغه توګه همیشه د کار ترسره کوونکي.

شُهَدَآءَ: ګواهي ورکوونکي.

بِٱلْقِسْطِ: په عدل سره.

وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ: تاسو دې نه اړباسي.

شَنَـَٔانُ: دښمني او کینه.

ژباړه

ای مومنانو، د الله ﷻ لپاره کلک ولاړ او د عدل شاهدان اوسئ. د کومې ډلې دښمني دې تاسې دې ته اړ نه باسي چې له عدالت څخه واوړئ. عدالت وکړئ. عدالت تقوا ته نږدې دی او له الله پاک نه وډار شئ. بېشکه الله پاک ستاسو په کړنو هغه خبر دی.

تفسیر

د آیت شرحه او څېړنه

په پورتني مبارک آیت کې الله پاک مومنانو ته امر کوي چې د هغه د اوامرو په عملي کولو او حق ټینګ ودریږي. ﴿ قَوَّٰمِينَ ﴾ د (قوام) جمع او د مبالغې صیغه ده. (قوام) هغه چا ته ویل کیږي چې یو کار په تکرار او همېشه والي سره کوي، داسې چې نوموړی کار یې عادت او کسب وګرځي او په ډېر هغه او بشپړ ډول یې سرته رسوي. په مبارک آیت کې د (لِلَّهِ) ټکی راغلی او دا څرګندوي چې د اوامرو منل او د حق په ځای کول به یوازې د الله د رضا لاس ته راوړلو په خاطر وي نه د کوم دنیوي غرض او ځان ښودنې لپاره.

ketabton.com - The Digital Library

له مومنانو څخه د مبارک آیت دویمه غوښتنه ﴿ شُهَدَآءَ بِٱلۡقِسۡطِ ﴾ په عدالت د ګواهۍ ورکول دي. مومنان باید د قاضي، حاکم او هر چا په وړاندې ریښتیني ګواهي ووایي او واقعیتونه پټ نه کړي. د ګواهۍ ویلو په مهال د خپلوانو، ملګرو او مادي ګټو په خاطر حق پټ نه کړي او هم د چا د دښمنۍ، وېرې او بې وزلۍ له امله په حقایقو کې بدلون رانه وړي.

د دښمنانو په اړه انصاف کول او د هغوی حقونه پوره ورکول د انساني طبیعت له مخې آسانه کار نه دی نو الله پاک یې په دې جمله ﴿ وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ شَنَـَٔانُ قَوۡمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعۡدِلُواْ ﴾ کې ځانګړې یادونه وکړه چې مومنان به د کافرانو سره هم له عدالت څخه کار اخلي او څوک دې دا ګمان نه کوي چې د کافر په معامله کې عدالت پرېښودل روا دي. مبارک آیت یوازې په ځانګړې یادونه بسیا ونه کړه بلکې د ﴿ ٱعۡدِلُواْ هُوَ أَقۡرَبُ لِلتَّقۡوَىٰ ﴾ په امریه جملې سره یې یو ځل بیا په عدالت کولو ټینګار وکړ او دا یې جوته کړه چې عدالت د ګناهونو او د الله پاک د عذاب څخه د ځان ساتلو لار ده. عدل په لغت کې برابروالي ته وایي او د ظلم ضد دی، د شرعي اصطلاح له مخې هر حقدار ته د هغه حق ورکول عدل بلل کیږي. د دوست او دښمن دواړو سره یو رنګ عدالت او انصاف کول په حقیقت کې یو ستر مقام او غوره صفت دی، دا مقام او صفت هغه وخت انسان ته په برخه کیږي چې په ځان کې تقوا او د الله پاک څخه وېره پیدا کړي. الله ﷻ په دې آیت کې په تقوا امر کوي: ﴿وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ په خپلو زړونو کې د الله وېرې ته ځای ورکړئ (څو عدالت کول درته آسانه شي،) دا هم په یاد لرئ چې هغه ستاسو په پټو او ښکاره عملونو او ستاسو په نیتونو ښه خبر دی. (او تاسو ته به ستاسو د عملونو سزا او اجر درکوي.)

په دې آیت کې د ﴿ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ﴾ په عنوان سره خطاب شوی او مؤمنانو ته هغه ژمنه او تعهد یادوي چې د توحید د کلمې په ویلو سره یې د الله پاک سره کړی. پر دې سربېره په آیت کې د (قوامین) او (القسط) ټکي راغلي او په بېلابېلو صیغو د عدالت کولوغوښتنه شوې، په دې هم بسیا نده شوې بلکې عدالت د تقوا سره تړل شوی او په پای کې دا زیاته شوې چې الله ستاسو په عدالت کولو او عدالت پرېښودلو باندې ښه خبر

ketabton.com - The Digital Library

دی. د دومره تاکیداتو وروسته د یوه مومن په وړاندې د عدالت د ارزښت او فرضیت په اړه هیڅ پوښتنه نه پاتې کیږي.

د آیتونو لنډ مفهوم

په مبارک آیت کې مومنانو ته د دنیا او آخرت د نیکمرغیو لاس ته راوړلو په اړه لارښوونې شوي، له مومنانو څخه غوښتنه شوې چې د الله پاک د رضا کولو لپاره دې تل پر حق ولاړ اوسي، په ګواهۍ ویلو کې دې له دروغو او ظلم څخه ځان وساتي، آن د دښمن او کافر قوم په وړاندې دې هم له انصاف څخه کار واخلي او د هغوی په حق کې دې له حد څخه تېری نه کوي ځکه بې عدالتي او ظلم د ټولنې سوکالي او امن له منځه وړي. تقوا چې د مومن خوی دی له عدالت سره ټینګې اړیکې لري او مومن عدالت کولو ته رابولي. د آیت په پای کې الله ﷻ مومنانو ته د تقوا غوره کولو سپارښتنه کوي او دا هم ورته یادوي چې که د عدالت ځای مو ظلم ته پرېښود نو هغه متعال ذات ستاسو په عملونو ښه خبر دی.

اسلام د دنیا او آخرت دین دی

الله پاک انسان د توحید منلو لپاره پیدا کړی او د الله ﷻ پر عبادت سربېره یې هغه ته د نړۍ د ودانولو دنده هم سپارلې او فرمایي: ﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ (البقرة: ۳۰)

ژباړه: زه په ځمکه کې د یوه خلیفه پیدا کوونکی یم.

د ځمکې د ودانولو، پرمختګ او سوکاله ټولنې د رامنځته کولو لپاره یې هغوی ته د عدالت او انصاف کولو امر کړی. که انسان د عادلانه نظام راوستلو په ترڅ کې د دنیا نیکمرغیو ته رسیږي، له بل پلوه په همدې کار سره د الله تعالی رضا لاس ته راوړي او په اخرت کې یې د بریالیتوب لامل کیږي.

د ﴿ قَوَّامِينَ لِلَّهِ ﴾ جمله د انسان دنیوي هلې ځلې او کوښښ د اخروي کامیابۍ سره تړي. انسانان یوازې هغه مهال یو بشپړ عادلانه نظام رامنځته کولای شي چې د الله څخه وېره او د آخرت تمه ولري.

ketabton.com - The Digital Library

په عدل گواهي ورکول

گواهي ورکول د حق د ښکاره کولو او عدالت د خوندي کولو وسيله ده. د اړتيا پر مهال په حقه شاهدي ويل د الله پاک د دې وينا په اساس واجب دي چې فرمايي: ﴿وَلا يَأْبَ الشُّهَداءُ إِذا ما دُعُوا﴾ (البقرة: ۲۸۲) **ژباړه:** کله چې له گواهانو څخه د گواهۍ ورکولو غوښتنه وشي، نو هغوی دې ډډه نه کوي. په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَلا تَكْتُمُوا الشَّهادَةَ. وَمَنْ يَكْتُمْها فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ﴾ (البقرة: ۲۸۳) **ژباړه:** او شاهدي هيڅکله مه پټوئ، څوک چې شاهدي پټوي د هغه زړه په گناه خيرن دی.

له مؤمن څخه د قرآن غوښتنه دا ده چې گواهي به يوازې د الله لپاره وايي او د پوره ريښتينولۍ او امانت څخه به کار اخلي. په گواهۍ کې به له حق پرته د بل هيڅ شي پروا نه کوي. قرآن کريم د النساء په سورت کې دا موضوع په لږ تفصيل سره روښانه کړې او فرمايي: ﴿يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَداءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيراً فَاللَّهُ أَوْلى بِهِما فَلا تَتَّبِعُوا الْهَوى أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلْوُوا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كانَ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيراً﴾ (النساء:۱۳۵) **ژباړه:** ای مومنانو، د عدالت علمبرداران او د الله لپاره شاهدان اوسئ که څه هم ستاسې د عدالت کولو او شاهدۍ زيان په خپله تاسې يا ستاسو مور او پلار يا ستاسې خپلو خپلوانو ته رسيږي. د معاملې لورۍ شتمن وي او که بېوزله، الله له تاسې نه زيات د هغه خير غوښتونکی دی، په دې اساس د خپلو نفسي غوښتنو د پيروۍ له امله عدالت مه پرېږدئ، او که تاسې ګډې وډې ووياست يا له ريښتيا ويلو نه ډډه وکړئ نو وپوهيږئ چې څه کوئ الله پرې خبر دی.

لنډه دا چې ريښتيا ويل او په حق گواهي ورکول د الله امر دی، که ددې گواهۍ زيان د انسان ډېرو نږدې خپلوانو يعنې مور پلار او آن د انسان خپلو شخصي ګټو ته هم رسيږي نو له ريښتيا ويلو به نه تيريږي، د چا شتمني او بې وزلي هيڅکله د حقايقو د بدلولو لپاره دليل کېدلای نشي او نه څوک د الله له عذابه ژغورلای شي.

په مبارک آيت کې د شهيد جمع (شُهَداءَ) راغلی. (شهيد) دصفت مشبه صيغه ده او د عربي ژبې د پوهانو په وينا دغه صيغه د هغه چا لپاره کارول کيږي چې په تکراري او همېشنۍ توګه يو کار سرته رسوي.

ketabton.com - The Digital Library

د آیت غوښتنه دا ده چې مومنان به تل د الله لپاره ګواهي ورکوي او دا د هغوی یو نه جلا کېدونکی خوی دی.

همدا راز الله پاک د (الانعام) په سورت کې فرمايي: ﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُواْ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى﴾ (الأنعام: ۱۵۲) **ژباړه:** او کله چې خبره کوئ په عدالت سره يي وکړئ که معامله د خپل خپلوان هم وي.

په مخکنیو آیتونو کې د (شهداء) ټکی راغلی و خو په دې آیت کې د (قلتم) ټکی راغلی، پایله دا راوځي چې که په محکمه او د قاضي په وړاندې ګواهي وي او که په عام ډول د چا په اړه خبره کول وي، په ټولو ځایونو کې له عدالت څخه کار اخیستل واجب دي، د خپلوی او پردیتوب، دوستی او دښمنی، سیمې، ژبې او قوم لپاره په ګواهۍ او قضاوت کې توپیر کول ناروا او د ریښتینو مومنانو له خویونو څخه نه دي.

ketabton.com - The Digital Library

ټولنيز عدالت د قرآن په رڼا کې

ټولنيز عدالت

عدل د شريعت اساس او د سوکالۍ ټولنې د رامنځته کولو وسيله ده. د خلکو حقونه يوازې د عدل په مټ خوندي کېدای شي. د قرآن کريم له مخې عدل د ژوند په يوه اړخ پورې محدود نه دی، بلکې د ژوند په ټولو اړخونو کې عدل واجب دی که هغه قانون وي، که سياست وي، که اقتصاد وي او که د ژوند بل اړخ، آن دا چې قرآن کريم د پيغمبرانو د لېږلو موخه د عدالت پلي کول ښيي او فرمايي: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ (الحديد:٢٥) **ژباړه:** مونږ خپل پيغمبران له څرګندو نښانو سره وليږل او له هغوی سره مو کتاب او تله نازل کړل تر څو چې خلک پر عدل ولاړ وي.

څرنګه چې په بشري ټولنه کې له عدالت پرته نه نظم راځي او نه ګډوډي له منځه ځي، نو الله پاک د نورو ټولنيزو لارښوونو په سر کې د عدالت يادونه کوي او فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ﴾ (النحل:٩٠) **ژباړه:** الله پاک د عدل، ښېګڼې او خپلوی د پالنې حکم کوي او له بدۍ، بې حيايۍ او زور ظلم څخه منع کوي.

کله چې عدالت له ټولنې څخه کډه وکړي، نو سملاسي يې ځای ظلم نيسي. ظلم د ټولو بدمرغيو او د دنيوي او اخروي عذابونو ستر لامل دی. قرآن کريم په دې اړه فرمايي: ﴿فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا﴾ (الحج:٤٥) **ژباړه:** څومره د ظالمانو سيمې دي چې مونږ هغه تباه کړي دي او نن هغه په خپلو چتونو باندې نسکورې پرتې دي.

د عدالت د زيات اهميت او اړتيا له کبله قرآن کريم په بېلابېلو صيغو او عبارتونو د عدل يادونه کړې؛ کله د پيغمبرانو د لېږلو موخه عدالت کول ښيي؛ کله مومنانو ته د عدل کولو امرکوي او کله بيا رسول اللهﷺ ته په عدل امر کوي. د (الشوری) په سورت کې راغلي: ﴿وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ﴾ (الشوری:١٥) **ژباړه:** ما ته امر شوی چې ستاسو په منځ کې عدل

ketabton.com - The Digital Library

وکړم. په همدې ډول په بل ځای کې فرمايي: ﴿قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ﴾ (الأعراف: ۱۵) **ژباړه:** زما رب ما ته د انصاف کولو امر کړی دی. په دې حکمونو سربېره قرآن کريم د ځانګړو موضوعاتو په اړه هم د عدالت په پام کې نيولو حکم کړی لکه:

۱ – په تله او پيمانه کې عدالت: قرآن کريم د بيعې په مهال په تللو او پيمانه کولو کې د عدل او برابرۍ امر کوي او فرمايي: ﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بالقسط﴾ (الأنعام:۱۵۲). يعنې: تله او پيمانه په عدل سره پوره تلئ.

۲ – په وينا کې عدالت: له مومنانو څخه د قرآن کريم غوښتنه دا ده چې د عامو خبرو کولو پر مهال به هم له عدالت څخه کار اخلي او د خلکو په اړه به هغه څه وايي چې ريښتيا او واقعيت وي. د (الأنعام) سورت مونږ ته داسې لارښوونه کوي: ﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى﴾ (الأنعام: ۱۵۲) **ژباړه:** او کله چې خبره کوئ په عدالت سره يې وکړئ که معامله د خپل خپلوان هم وي.

۳ – په ګواهۍ کې عدالت

د قاضي او محکمې په وړاندې په ګواهۍ ويلو کې عدالت کول د قرآن غوښتنه ده چې څو ځلې تکرار شوې او لږ مخکې يې يادونه وشوه.

۴ – په پرېکړه کې عدالت

قرآن کريم مومنانو ته حکم کوي چې د پرېکړې او قضاوت کولو پر مهال له توپير پرته عدالت وکړي، فرمايي:﴿وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُواْ بِالْعَدْلِ﴾ (آل عمران:۵۸) **ژباړه:** او کله چې د خلکو په منځ کې پرېکړه کوئ نو په عدالت سره يې وکړئ.

په دې بنسټ د پرېکړې پر مهال د خپلوۍ، قوم، ژبې او سيمې لپاره عدالت قرباني کول د الله پاک له حکمونو څخه سرغړونه ده.

دا آيت په څرګند ډول له مسلمانانو څخه غواړي چې قانون بايد په شتمن او بې وزله، آمر او مامور او د ټولنې په واکمنو او بې وسو خلکو يو ډول پلی شي. د صحيح البخاري د روايت له مخې د رسول الله ﷺ په زمانه کې يوې ښځې غلا وکړه، د نومورې ښځې د قبيلې خلکو د پيغمبر ﷺ خوږ ملګری اسامه (رضي الله عنه) هغه ته واسطه کړ څو له سزا ورکولو تېر شي. رسول الله ﷺ د سپارښتنې او واسطې په دې کار سخت غوسه شو او خلکو ته يې وويل: له تاسو څخه پخوانيو امتونه له دې امله تباه شوي وو چې که شتمن

ketabton.com - The Digital Library

سړي به غلا وکړه نو له سزا پرته به يې پرېښودو خو که بې وزله به غلا وکړه لاس به يې تري غوڅولو. په خدای قسم که د محمد لور فاطمې غلا کړی وای هم به مې لاس تري غوڅ کړی و. عايشه رضی الله عنها فرمايي چې پيغمبرﷺ نوموړې ښځې ته سزا ورکړه او هغې هم توبه وويسته چې وروسته يوه پرهېزګاره ښځه تري جوړه شوه.

۵ – د دښمنانو په اړه عدالت

قرآن کريم د دښمنانو او کافرانو په حق کې هم د عدالت د پرېښودلو اجازه نه ورکوي او داسې حکم کوي: ﴿وَلاَ يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى أَلاَّ تَعْدِلُواْ﴾.

رسول اللهﷺ د هغو نامسلمانو معاهدو خلکو په اړه چې د اسلامي حکومت تر بيرغ لاندې اوسيږي، فرمايي: «أَلاَ مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوِ انْتَقَصَهُ أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ فَأَنَا حَجِيجُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»[1] **ژباړه:** چا چې پر معاهد ظلم وکړ، يا يې هغه ته زيان ورساوه، يا يې له توان څخه په پورته کار وګومارە او يا يې هم له هغه څخه د هغه له خوښې پرته څه شی واخيست نو د قيامت په ورځ به يې زه پخپله مدعي يم.

کله چې قرآن کريم د کافرانو په اړه د عدالت امر کوي نو د مومنانو او دوستانو سره ظلم کول خو په هيڅ ډول روا نه دي.

په عدالت د امر کولو سربېره قرآن کريم ظلم او ظالمان سخت غندلي، هغوی يې د الله پاک له رحمت څخه لرې ګڼلي او د دردناک عذاب ژمنه يې ورسره کړې چې فرمايي: ﴿أَلاَ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ (هود: ۱۸) **ژباړه:** خبر اوسئ! په ظالمانو د الله لعنت دی. همدا راز فرمايي: ﴿إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (ابراهيم: ۲۲) **ژباړه:** بېشکه د ظالمانو لپاره دردناک عذاب دی.

رسول اللهﷺ هغه شخص هم د الله په عذاب اخته ګڼلی چې د ظالم مرسته کوي، فرمايي: «مَنْ أَعَانَ عَلَى خُصُومَةٍ بِظُلْمٍ، أَوْ يُعِينُ عَلَى ظُلْمٍ، لَمْ يَزَلْ فِي سَخَطِ اللهِ حَتَّى يَنْزِعَ»[2] چا چې په کومه شخړه کې د ظلم مرسته وکړه، تر هغې به د الله پاک په غضب اخته وي څو چې دا مرسته پرېږدي.

۱– سنن ابي داود

۲– رواه بن ماجه في سننه

ketabton.com - The Digital Library

پر عدالت د قرآني آيتونو او مبارکو حديثونو دومره زيات ټينګار دا جوتوي چې مومن يوازې په فردي توګه په عدالت کولو مکلف نه دې بلکې له مومنانو څخه د شريعت غوښتنه دا ده چې دوی بايد په نړۍ کې د عدالت د بيرغ پورته کوونکي او د ځمکې په مخ د يوه نړيوال عادل نظام راوستونکي وي.

پورتني آيتونه په ټولنه کې د هر اړخيز او بشپړ عدالت غوښتنه کوي چې لاندې موارد يې د ښلګې په توګه وړاندې کيږي:

۱ – په اسلامي ټولنه کې بايد قوانين له توپير پرته پر شتمن او بې وزله، آمر او مامور، ځواکمن او بې وسه يو ډول تطبيق شي او ټول د قانون په وړاندې په عملي توګه يو برابر وي.

۲ – چارواکي اود ټولنې واکمنان بايد دشتمنۍ په وېش کې عدالت اوانصاف مراعات کړي، او ټولو افرادو ته به د هغوی د وړتياوو سره سم د کار يو ډول فرصتونه رامنځته کوي.

۳ – د زده کړو آسانتياوې به ټولو وګړو ته له توپير پرته چمتو کيږي څو ټولنه له طبقاتي نظام څخه وژغورل شي او وګړي له کوم تبعيض پرته د ورونو په څېر ژوند وکړي.

له الله ﷻ څخه وېره

﴿اعْدِلُواْ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾

د تقوا لغوي معنا ساتنه او دفع کول دي. د شرعې په اصطلاح کې د نېکيو په کولو او د بديو په پرېښودلو سره د الله پاک له عذاب څخه ځان ژغورلو ته تقوا ويل کيږي.

له ابوهريره رضی الله عنه څخه د تقوا د معنا په اړه پوښتنه وشوه. هغه وويل: آيا په ازغنه لاره تللی يئ؟ پوښتونکي وويل: هو. ابوهريره رضی الله عنه وويل: په ازغنه لار څه ډول تيرېږي؟ پوښتونکي وويل: کله چې ازغی وينم لاره بدلوم او ځان ترې ساتم. ابوهريره رضی الله عنه وويل: همدا تقوا ده.

يعنې د ګناه په لېدو سره له هغې څخه لاره بدلول او ورڅخه ځان ساتل تقوا ګڼل کيږي. په قرآن کريم کې د تقوا په اړه خورا زيات آيتونه راغلي او مومنانو ته په تقوا خپلولو امر شوی.، الله پاک فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ﴾ (آل عمران: ۱۰۲) **ژباړه:** ای مومنانو! له الله نه داسې ووېرېږئ څنګه چې له هغه نه د وېرېدو حق دی. په مومن کې د عدالت خوی د تقوا په نتيجه کې رامنځته کيږي. مومنان يوازې هغه مهال بشپړ او هر اړخيز عدالت رامنځته کولای شي چې په ځانونو کې تقوا پيدا کړي.

ketabton.com - The Digital Library

تقوا د ټولنې په سوکالۍ او پرمختګ کې زيات اغېز لري، کله چې په واقعي توګه د الله وېره د انسانانو په ژوند کې ځای ونيسي، دا وېره د دې لامل کيږي چې خلک په هر ځای کې له خيانت، غلا، ظلم، فحشا او ټولو ناوړو کارونو څخه ځانونه وژغوري او ټولنې ته امن راشي. همدا راز له الله څخه وېره انسانان د خالق او مخلوق حقونو ادا کولو ته اړباسي.

رسول الله ﷺ په دې اړه داسې امر کوي: «**اتق الله حيث ما كنت، وأتبع السيئة الحسنة تمحها، وخالق الناس بخلق حسن**» [1] **ژباړه:** هر چېرې چې ياست له الله نه ووېرېږه! په بدۍ پسې نيکي کوه څو له منځه يې يوسي او د خلکو سره ښه چلن کوه.

د تقوا ګټې

تقوا زياتې دنيوي او اخروي ګټې لري چې ځينې يې په لنډ ډول داسې څرګندوو:

۱ – د الله پاک مرسته او ملتيا: الله پاک فرمايي: ﴿وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ (التوبه: ٣٦) **ژباړه:** وپوهېږئ چې الله د متقيانو ملګرى دى. بل ځای فرمايي: ﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ (النور: ٥٢) **ژباړه:** هغه کسان بريالي دي چې د الله پاک او د هغه د پيغمبر امر ومني او له الله څخه ووېريږي.

۲ – د ګناهونو بخښنه: الله پاک فرمايي: ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا﴾ (الطلاق: ٥) **ژباړه:** څوک چې له الله نه ووېريږي الله پاک به د هغه ګناهونه وبخښي او اجر به يې زيات کړي.

۳ – جنت ته ننوتل: متقيان به په جنت کې وي: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ [الحجر:٤٥] **ژباړه:** متقيان به په جنتونو او چينو کې وي.

۴ – د زړه ډاډ او د ستونزو هواربدل: په دې اړه الله پاک فرمايلي: ﴿أَلا إِنَّ أَوْلِيَاء اللّهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ۞الَّذِينَ آمَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ﴾ [يونس: ٦٢-٦٣] **ژباړه:** خبر اوسئ! څوک چې د الله دوستان دي پر هغوى کومه وېره او کړاو نشته، هغوى چې ايمان يې راوړى او تقوا يې خپله کړې.

په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا﴾ (الطلاق: ٢) **ژباړه:** څوک چې له الله نه ووېريږي، الله به د هغه لپاره له ستونزو نه د وتلو لار پيدا کړي.

---

[1] – مسند البزار.

ketabton.com - The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

- په هر وخت او هر ځای کې د الله اطاعت د مومن دنده ده.
- په ګواهۍ ورکولو کې باید ریښتیا او واقعیت په پام کې ونیول شي. نه خپلوي، دوستي او یا کومه بله اړیکه.
- له چا سره دښمني باید د عدالت د پښو لاندې کولو لامل نه شي.
- په پټو او ښکاره ځایونو کې له الله پاک څخه وېره کول.
- تقوا غوره کول د عدالت لامل کیږي.
- په تقوا غوره کولو سره انسان ډېرې دنیوي او اخروي ګټې ترلاسه کوي.
- عدالت یوازې په محکمه کې په پرېکړو پورې منحصر نه دی بلکې په عامو خبرو او هر ځای کې عدالت کول فرض دی.

فعالیت

زده کوونکي دې له یادو څخه د تقوا په اړه مبارک آیتونه او حدیثونه له ژباړې سره خپلو ملګرو ته ولولي.

پوښتنې

۱- لاندې کلمې معنا کړئ:

(قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ، شُهَدَآءَ بِٱلْقِسْطِ، وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ)

۱- د لوستل شویو آیتونو لنډ مفهوم روښانه کړئ.

۳- (قوامین) کومه صیغه ده او هم یې معنا روښانه کړئ.

٤- د عدل لغوي او اصطلاحي معنا وواياست.

٥- د عدالت کولو په اړه دوه قرآني آیتونه ولولئ.

٦- د تقوا لغوي او اصطلاحي معنا بیان کړئ.

۷- د تقوا دنیوي او اخروي ګټې کومې دي؟

کورنۍ دنده

(پر ټولنې باندې د عدالت اغېزې) تر سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو کمه نه وي.

ketabton.com - The Digital Library

د انسان د وينو تويولو حرمت

﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّهُ إِلاَّ بِالحَقِّ وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ [سورة الإسراء: ٣٣]

د كلمو معنا

وَلاَ تَقْتُلُواْ: او تاسې مه وژنئ.

النَّفْسَ الَّتِي: هغه نفس چې.

إِلاَّ بِالحَقِّ: مگر په حق سره (چې قصاص،رجم او ارتداد دی).

وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا: او څوک چې مظلوم (په ظلم) ووژل شي.

لِوَلِيِّهِ: د وژل شوي د وارث لپاره.

سُلْطَانًا: زور او برلاسي.

فَلاَ يُسْرِف: اسراف دې نه کوي، يعنی له وژونکي پرته دې بل څوک نه وژني.

مَنْصُورًا: مرسته کړی شوی.

ژباړه: او مه وژنئ تاسې هغه نفس چې الله يې وژل حرام کړي دي مگر په حق سره يې وژلی شئ او څوک چې مظلوم ووژل شو نو موږ يې وارث ته د غچ (بدل) اخيستلو قوت او توان ورکړی دی، نو په وژنه کې دې تېری او اسراف نه کوی، بيشکه له وارث سره کومک شوی دی.

تفسير

١ـ د آيت شرح او څيړنه

دا مبارک آيت چې د (اسراء) سورت ٣٣ آيت دی د يو لړ الهي منهياتو په ترڅ کې راغلی دی چې د هغو له جملې څخه له الله تعالی سره شريک نيول، د مور او پلار آزارول، د اسراف او تبذير څخه ځان ژغورل، د بيوزلۍ او تنګ لاسۍ له ويرې د اولادونو وژنه، له زنا او بی حيايئ څخه لری والی، د يتيم د مال خوړل او په پای کې د تکبر، غرور او ځان ښودلو څخه ځان ساتل.

ketabton.com - The Digital Library

اما د پاملرنې وړ ټکی دا دی چې د نفس له وژلو څخه دوه ځله او په بیلابیلو بڼو منع راغلې ده.

د لوست له آیت څخه دوه آیته وړاندې داسې راغلي دي: ﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَوْلادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلاقٍ﴾ یعنې: خپل اولاد د فقر او بیوزلۍ له ویرې مه وژنئ، یعنې د بی ګناه نفس وژنه مه کوئ، بیا وروسته له زنا او بې حیایئ څخه منع راغلې ده او بیا په هغه پسې سمدلاسه د نفس د وژنې مسئله او د هغه حرمت وروسته له خاصې یادونې دویم ځل په عام ډول یادونه شوې ده چې دویم ځلي ټینګار په خپله دا څرګندوی چې د انسان وژنه ډیره لویه ګناه ده، ځکه اسلام د انسان وجود ته داسې ګوري چې ګواګي دا یوه بنا(تعمیر) ده چې د الله تعالی له خوا جوړه شوې ده نو هیڅا ته اجازه نشته چې دا تعمیر ونړوي او ړنګ یی کړي مګر دا چې د هغه اجازه یی لاس ته راوړې وي.

﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّهُ إِلاَّ بِالحَقِّ﴾ په دې مبارک آیت کې له نهی څخه سربیره د بی ګناه نفس د وژنې په حرمت هم تصریح شوې ده، نو هر کله چې نهی هم حرامولی دی او ښکاره حرمت هم راغلی نو ګواګي دوه ځلې یی په حرمت ټینګار او تاکید شوی دی په دې وجه په هغه حدیث کې چې بیهقی او نسایي او نورو محدثینو له پیغمبرﷺ څخه نقل کړي: چې د مسلمان د وژنې ګناه د ټولې نړۍ له نړولو څخه لویه ګڼل شویده.

د الله رسولﷺ وفرمایل: "لَزَوَالُ الدُّنيا أَهْوَنُ على الله مِن قتلِ رجل مسلم"[1]. **ژباړه:** د ټولې نړۍ له منځه تلل د الله په وړاندې د مسلمان له وژنې څخه ډیره بی ارزښته ده؛ یعنی که یو تن ټوله نړۍ ونړوي او خرابه یې کړي دا د یو مسلمان له وژنې څخه ډیره کمه ده.

نو د همدې ټینګار پر اساس و چې حضرت ابن عباسؓ به پر دې فتوی ورکوله چې د مسلمان د قصدي او عمدي وژونکي توبه هیڅکله هم نه قبلیږي او هغه به د تل لپاره په اور کې سوځیږي.

(إلا بالحق) په (لا تقتلوا) پورې اړه لري او دا له عامو حالتونو څخه استثناء ده، یعنی په هیڅ حالت د حالتونو کې هغه مسلمان نفس چې الله تعالی یی وژنه حرامه کړې ده مه وژنئ مګر دا چې د داسې څه مرتکب شوی وي چې د ده وژنه مباح کوي، د "إلا بالحق" توضیح او تفسیر په هغه حدیث کې چې بخاري او مسلم نقل کړی راغلی دی چې رسول

---

[1] – سنن نسائی.

ketabton.com - The Digital Library

الله ﷺ فرمايلي دي: "لا يَحِلُّ دَمُ امرئ مسلم يشهدُ أَن لا إِله إِلا الله وأني رسول الله، إِلا باحدى ثلاث: الثَّيِّبُ الزَّاني، والنَّفْسُ بالنَّفْسِ، والتَّارِكُ لدينِهِ، المفارقُ للجمَاعَةِ"[1]. يعني: د هغه مسلمان د وينې تويیدنه چې د الله په وحدانیت او د رسول علیه السلام په رسالت ګواهي ورکوي روا نده مګر په ارتکاب د یو له دریو شیانو: د نفس وژنه(چې په قصدي توګه وي)، زنا کول د محصنتوب په حالت کې، یعنی چې زاني نکاح کړې وي اوبل د دین پریښودونکی(مرتد)کوم چې د مسلمانانو له ډلې څخه جلا شوی وي.

دلته دا خبره د یادولو وړ ده چې د کافر وژنه هم په هغه صورت کې، چې محارب نه وي، یعنی د مسلمانانو پر ضد د جنګ په صف کې ولاړ نه وي، د همدې مبارک آیت په حکم سره روا نه ده، ځکه په آیت کې د اسلام قید نه دی یاد شوی بلکې نفس مطلق ذکرشوی دی، نو هغه کافران چې له مسلمانانو سره ژمن(معاهد) دي یا هغه کافران چې د مسلمانانو په سیمو کې ژوند کوي (ذمیین) یا هغه کسان چې د ویزې او پاسپورټ د اجازې له لارې اسلامي هیوادونو ته سفر کوي، د دې ډول خلکو وژنه روا نه ده. اسلام د وینو بهولو او وژلو دین نه دی، بلکې د امن او رحمت دین دی او یوازې د هغو کافرانو د وژلو اجازه ورکوي چې د اسلام د دین د دعوت د خپریدو مخه نیسي او جنګ ته پرسولې ترجیح ورکوي.

﴿وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا﴾ د دې مبارک آیت دا برخه مورِ ته دا را په ګوته کوي چې د اسلام سپېڅلی دین د خلکو له وینو څخه په ټوله معنا داسې ساتنه کوي لکه څنګه چې د خلکو د مالونو عزت او حیثیت څخه ساتنه کوي. اسلام له یوې خوا د خلکو په زړونو کې د اخروي جزا ویره پیدا کوي او فرمایي: ﴿مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا﴾ (المائده/۳۲). **ژباړه:** څوک چې یو نفس پرته له بدل یا فساد نه په ځمکه کې وژني نو لکه چې ټول خلک یې وژلي وي.

ترڅو خلک د وینو تویيدو د اخروي جزا په لویوالی وپوهیږي او د داسې جرم له ارتکاب څخه لاس واخلي، له بلې خوا یې قاتل ته سخته دنیوی سزا وټاکله چې هغه قصاص دی، ځکه که چیرې شیطان هغه تېر باسي او له آخرت څخه یې غافله کړي نو له دنیوي سزا څخه به وویریږي او د خلکو وینې به و نه بهوي، او د مبارک آیت دا برخه همدې دنیوي

[1] – صحیح البخاری، کتاب الدیات باب قول الله تعالی أن النفس بالنفس.

ketabton.com - The Digital Library

سزا ته اشاره کوي، فرمايي څوک چې په مظلومه توګه ووژل شي يعنی پرته له داسې عمل کولو چې د ده د وژلو لامل وي نو مور د ده د ولي او د ده د وينو وارث ته برلاسي او قدرت ورکړی دی. له ولي څخه هغه څوک مراد دی چې د وژل شوي د وينو بدله غواړي لکه پلار يی زوی يا ورور يی او يا د نږدې خپلوانو څخه يی کوم بل تن. او په هغه صورت کې چې وژل شوی کس هيڅ ولي ونه لري، نومسلمان حاکم د هغه ولي ګڼل کيږي او د سلطان څخه هغه قوت مراد دی چې اسلامي شريعت د وژل شوي ولي ته وربښلی دی په داسې توګه چې هغه ته يی په يو له دريو شيانو عام او تام اختيار ورکړی دی: يا له وژونکي څخه بدل (قصاص) يا د وينې بيه(ديت) يا عفو او بښنه. خرنګه چې شريعت د وژل شوي لوري ته زياته پاملرنه لري نو ځکه څوک د ده د مطلقی آزادی او خپلواکی مخه نشي نيولی، البته داسې نصيحت ورته کولای شي چې د قصاص په ځای عفوه غوره کړي يا ديت واخلي خو زور پرې نشي کولای.

﴿فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ د مبارک آيت دا وروستنی برخه د وژل شوي وارث او ولي ته داسې ارشاد کوي چې هرکله اسلامي شريعت ده ته دا قوت ورکړی او د ده په څنګ کې د ده د حق ورکولو لپاره دريدلی دی نو په وارث هم لازمه ده چې د ټاکلو پولو څخه تيری ونه کړي مثلاً دوه تنه د يو تن په بدل کې مړه نه کړي يا له قاتل پرته بل کوم خپلوان يی د قصاص لپاره غوره نه کړي يا وژونکی له قصاصه وروسته مثله نه کړي يعنی د بدن غړي يی پرې نه کړي. له اسلام نه مخکې د جاهليت له عادتونو څخه دا هم و چې په وژونکي سربيره به يې د هغه د کورنی نورغړي هم وژل او يا دا چې وژونکی به د لوړې او شريفې کورنی څخه نه و نو دوی به دا وژونکی پريښود، د هغه له قوم او تبر څخه به يی بل تن چې د وژل شوي سره به په رتبه کې مساوي و هغه به يی واژه، خو په اسلام کې دا ټول په وژنه کې اسراف او تيری ګڼل شوی او منع دی.

د ﴿ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ جمله په حقيقت کې په وژنه کې له اسراف څخه په منع تعليل او استدلال دی. او د (إنه) ضمير د وژل شوي ولي ته راجع دی، يعنی په وژنه کې دې دا ولي اسراف او تيری نه کوي ځکه الله تعالی د هغه سره د خپل شريعت له لارې مرسته کړيده او د مسلمانانو حاکم يی ورته د مرستندوی په توګه ټاکلی دی.

ketabton.com - The Digital Library

د انسان د وينو تويولو حرمت

په مبارک آيت کې غور او سوچ

د لوست مبارک آيت لکه څنګه چې يو شمير مفسرين فرمايي، لومړنی آيت دی چې د قتل په هکله نازل شوی دی. هرکله چې انسان په هغه کې ژور فکر او نظر واچوي، نو ډيرې لويې چارې به پکې ومومي. په لومړي قدم کې د هغه عمل له ترسره کولو نه په ډيرشدت او ټينګار سره منع راغلې ده چې د لويو ګناهونو له جملې څخه ګڼل کيږي او د الله د قهر او غوسې لامل ګرځي چې هغه د بې ګناه نفس وژنه ده او په صراحت سره يې په اړه په بل آيت داسې فرمايلي دي: ﴿وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ [النساء/٩٣].

ژباړه: او هغه څوک چې ووژني مؤمن په قصد سره نو د هغه جزا جهنم دی، هميش به وي په دې کې او غضب کړی دی الله پر هغه او لعنت يی کړی پر هغه او تيار کړی يې دی د هغه لپاره عذاب لوی.

او په بل ځای کې د نفس له وژنې څخه ممانعت د شرک نه د نهې سره يوځای ذکرشوی دی الله تعالی فرمايي: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾ [الفرقان/٦٨].

ژباړه: او(د الله نيک بندګان) هغه کسان دي چې د الله ترڅنګ نور خدايان نه بلي او نه وژني هغه نفس چې پرته له حق نه يی وژل الله تعالی حرام کړي دي.

همدارنګه په دې هکله د رسول اللهﷺ په احاديثو کې هم منع راغلې ده، په هغه حديث کې چې بخاري او مسلم دواړو بيان کړی دی د الله رسولﷺ د قيامت په ورځ د خلکو په منځ کې لومړنی الهي فيصله او پريکړه د وژنې او وينې تويونې ټاکلې ده او داسې فرمايي: "أَوَّل مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْم القِيَامَةِ فِي الدِّمَاء" [1]. يعنی: د قيامت په ورځ لومړنی شی چې د هغه په هکله فيصله کيږي هغه د وينې تويونې فيصله ده.

[1] – صحيح البخاری، کتاب الديات.

ketabton.com - The Digital Library

په بل حديث کې راغلي: "لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَأَهْلَ الأَرْضِ اشْتَرَكُوا فِي دَمِ مُؤْمِنٍ لَأَكَبَّهُمُ اللهُ فِي النَّارِ"[1]. يعنی: که چيرې د آسمانونو او ځمکې خلک د يوه مسلمان په وژنه کې راټول او شريک شي نو پاک الله به ټول په دوزخ کې واچوي. په دې شديده منع کې اصلي لامل دا دی چې وژنه د ټولنې د وګړو ترمنځ د کينو، دښمنيو او جګړو خپريدو لامل ګرځي.

دلوست مبارک آيت په دويم قدم کې د وژل شوي د اولياوو لپاره داسې لارښوونې کوي چې د هغوی نفس آراموي، قهر او غوسه يې کموي او د غچ اخيستلو جذبه يې له منځه وړي، ځکه دوی په ډاډمن زړه په قصاص برلاسي کوي، حکومت او قوت ټول د دوی په واک کې ورکوي.

دا حقيقت دی چې انساني فطرت د خپلوانو د وژلو په صورت کې په ډيره تيزۍ سره د غچ اخيستلو غوښتونکي دي او که داخلي آرامتيا او هوساينه ونه مومي، نو هر ډول ناسمو کړنو ته لاس اچوي، خو کله چې پوه شي چې الله او د الله شريعت او د مسلمانانو حاکم ټول د ده په طرف دي او په آسانۍ سره خپل مقصد ترلاسه کولی شي، نو په خپل سر او خپله خوښه څه کار ته لاس نه اچوي.

د آيت لنډ مفهوم

په لنډه توګه ويلای شو چې د دې لوست مبارک آيت په ډير ټينګار سره د نفس له وژلو او وينو تويولو څخه منع کوي، برابره ده چې مسلمان وي يا غير مسلم خو چې محارب نه وي، البته د مسلمان د وژلو ګناه د نورو په پرتله ډيره زياته ده، همدا لامل دی چې ډير فقهاء (پرته له احنافو) په دې آند دي چې مسلمان د اهل ذمه په وړاندې نه قصاص کيږي خو د هغو وژنه روا نده او وژونکی ډيره لويه ګناه ترسره کوي نوځکه د تعزير او سزا وړ دی، د تاکيد او ټينګار قوت له دوو شيانو څخه څرګندږي يو تعميم وروسته له تخصيص، يعنی وروسته له ځانګړې منعې څخه چې د اولاد له وژلو څخه په مخکيني آيت کې راغلې ده او په دې دويم آيت کې په عمومي توګه د مطلق نفس له وژلو څخه منع راغلې ده او هم يې په حرمت تصريح شوې ده، البته د عمومي نهې څخه ځينې ځايونه استثناء شوي دي چې د نبي کريمﷺ مبارکو احاديثو هغه معين کړي دي، د دې تر څنګ د ناحقه وژنې په صورت کې اسلامي شريعت د مقتول ورثه پر قاتل برلاسې کوي

[1] – سنن ترمذی، باب الحکم فی الدماء

ketabton.com - The Digital Library

چې که وغواړي له هغه څخه قصاص يا د خپل وژل شوي د وينو ديت واخلي يا وروسته له بښړې برلاسي يې معاف کړي چې دا کار د شريعت ترغيب او تشويق هم له ځانه سره لري، د آيت په وروستۍ برخه کې دې ته اشاره شويده چې هرکله له قاتل څخه د مقتول د غچ اخيستلو په هکله محمدي شريعت د مقتول د ولي مرستندوی دی، نو بايد هغه د اسلام له چوکاټ څخه ونه وځي او په داسې کارونو لاس پورې نه کړي چې ناروا او د قرآن په تعبير سره اسراف او تيری بلل کېږي.

فعاليت

زده کوونکي دې په دريو ډلو وويشل شي او د لاندينيو دريو موضوعګانو په هکله دې بحث او څېړنه وکړي:

۱ـ د اسلامي قوانينو او احکامو ټولنيزوالی ۲ـ د اسلامي احکامو او قوانينو فطري والی ۳ـ د امن او جګړو په له منځه وړلو کې د اسلام نقش.

د لوست ګټې او لاربښونې

په دې لوست کې ډېر درسونه او عبرتونه نغښتي دي چې يوې ګوښې ته يې اشاره کيږي:

- ❖ د بيوزلۍ يا د شرم او ننګ له ويرې د اولاد وژلو حراموالی لکه چې د جاهليت په وخت کې به يې خپلې لورګانې وژلې.
- ❖ پرته له حقه د نفس د وژلو حرمت.
- ❖ په دغو صورتونو کې د نفس د وژلو جواز: کله چې څوک قصداً ووژني، دا چې محصن زنا وکړي او يا دا چې له دين څخه وګرځي او د مسلمانانو ډله پرېږدي په دې شرط چې په خپله خوښه يې ايمان منلی وي.
- ❖ د دې خبرې اثبات چې اسلامي احکام په بشړه توګه د انساني فطرت سره برابر دي.
- ❖ حکومتي چارواکو ته دنده سپارل که هغوی قاضيان وي يا حاکمان ترڅو د مقتول له ورثې سره مرسته وکړي.
- ❖ د مقتول د قوم او ټبر د بيځايه تيريو مخه نيول.

ketabton.com - The Digital Library

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې وژباړئ:

{وَلَا تَقْتُلُوا} {إِلَّا بِالْحَقِّ} {مَظْلُومًا} {لِوَلِيِّهِ} {سُلْطَانًا} {مَنْصُورًا}

۲ـ د منهياتو په هکله چې د لوست د مبارک آيت څخه معلوميږي خپل معلومات وليکئ؟

۳ـ هغه دوه اړخونه چې د نفس د وژنې پر ممانعت دلالت او ټينګار کوي، څرګند کړئ؟

۴ـ د نفس وژنه په کومو حالاتو کې جواز لري؟

۵ـ له قصاص، ديت او عفوې څخه څه مراد دي او کوم يوغوره دی؟

٦ـ دا جمله: ﴿فَلَا يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ تفسير کړئ؟

۷ـ په مبارک آيت کې له «سلطان» څخه څه مراد دی؟

۸ـ د جاهليت د خلکو عکس العمل د وژنې په هکله څه و؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لاندې دوو موضوع ګانو څخه يوه موضوع غوره کړي او د هغې په هکله دې يو مخ لنډ تفسير وليکي.

۱ـ د قرآن کريم په آيتونوکې د نفس د وژنې ګناه.

۲ـ د نبي کريمﷺ په احاديثو کې د نفس د وژنې ګناه.

ketabton.com - The Digital Library

د خلکو پر شتمنيو د تيري حرمت

قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ [النساء ٢٩]

د کلمو معنا

آمَنُواْ: ايمان مو راوړی، يعنی الله او د هغه رسول رښتينی ګڼئ.

بِالْبَاطِلِ: په ناحقه او ناروا توګه.

تِجَارَةً: پيرودل او پلورل، اخيستل او خرڅول، سوداګري.

عَن تَرَاضٍ: د دواړو خواوو په خوښه.

وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ: او خپل ځانونه مه وژنئ، د يو او بل د نفسونو او ارواحو د له منځه وړلو لامل نه شئ.

ژباړه

ای مؤمنانو، مالونه مو په خپلو منځونو کې په ناروا مه خورئ، مګر هغه چې د طرفينو د خوښې په رڼا کې د راکړې ورکړې له لارې وي. او مه وژنئ ځانونه مو، بيشکه الله پاک پر تاسې ډير مهربان دی.

تفسير

د آيت شرح او څيړنه

دا مبارک آيت د قرآني آيتونو څخه يو ډير عظيم آيت دی چې د بشر لپاره د ژوند کولو اصول او قواعد بيانوي او هغوی ته د دې لارښوونه کوي چې په ټولنه کې بايد د ځنګل قانون حاکم نه وي او نه هم خلک د خپلو مالونو په ساتنې کې د ظلم اوتيري ښکارشي او يا په چل او دوکې سره د هغوی مالونه او پانګې لوټ شي. همدارنګه بايد د خلکو په نفسونو حمله ونشي او يا يې بيځايه وينې ونه بهيږي. ټول شيان بايد محفوظ او ساتلي واوسي، خو يوازې د اړتياوو او ستونزو د له منځه وړلو لپاره يو شی د تجارت په

ketabton.com - The Digital Library

نامه(پلورل او پیرودل) چې په هغه کې د خلکو مصلحت دی روا او مباح دی هغه هم په دې شرط چې د دواړو خواوو په رضایت او خوښۍ سره وي.

د یادولو وړ ټکی دا دی دا مبارک آیت د هغو آیتونو په لړ کې ځای لري چې د ژوندانه چارې تنظیموي، لکه د کورنۍ تشکیل، د محرماتو بیانول، د میراث ویشل او داسې نورمسایل. له دې آیت څخه وړاندې د احکامو آسانی، د شرعي قوانینو تخفیف او د انساني فطرت سره د دې احکامو مطابقت او برابرۍ ته اشاره شوې ده چې زمونږ د همدې لوست آیت له فطرت سره د اسلام د دین دمطابقت او برابري لپاره یوه غوره بېلګه ده. ځکه انسان فطرتاً هیڅا ته اجازه نه ورکوي چې پرته د هغه له رضا او اجازې د هغه په اړوندو مالونو کې تصرف وکړي. بناء قرآن کریم داسې فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ مفسرین وایې: د محرماتو یا هغو ښځو یادونه چې نکاح یې پر انسان حرامه ده په مخکنۍ آیت کې او ورپسې آیت کې په ناحقه توګه د خلکو د مالونو د خوړلو د حرمت یادول، پر دې دلالت کوي چې په کومه اندازه د انسان مور، خور او داسې نور پر هغه حرام دي د نورو کسانو مالونه هم په هماغه اندازه پرانسان حرام او ناروا دي. له دې امله که انسان فکر وکړي دا مسئله ډیره حساسه او دقیقه ده. له ﴿ لاَ تَأْكُلُواْ﴾ څخه مراد یوازې خوراک نه دی، بلکې موخه یې ټول ناروا تصرفات دي. هرکله چې په غالبه توګه د یوه شي اخیستل د هغه د خوړلو لپاره وي نو دلته هم د اکل په کلمې سره ورځنې تعبیر شوی دی. له ﴿بِالْبَاطِلِ﴾ څخه مراد هر هغه طریقه او لاره ده چې د اسلامي شرعې خلاف وي، لکه سود، جواري، خیانت، ظلم او داسې نور. د مبارک آیت د دې جملې معنا داسې ده چې یو د بل په مالونو کې د شرعې پر خلاف هیڅ ډول بېځایه تصرفات مه کوئ، ځکه تاسو ایمان غوره کړی دی او هغه د خلکو د حقوقو د مراعاتولو غوښتونکی دی.

﴿إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ﴾ دا استثناء منقطع استثناء ده، په دې معنا چې تجارت د باطلو مواردو لاندې نه راځي، نو باید داسې تعبیر ونشي چې مه خورئ خپل مالونه په خپلو منځو کې په باطله توګه مګر دا چې د تجارت او یو د بل په رضایت سره وي، بلکې دا جمله په ځانګړې توګه د یو د بل د مالونو په خوړلو سره په حقه او صحیح توګه ښوونه کوي. یعنی که د تجارت په طریقه او د دواړو خواوو د بشپړ رضایت په شرط یو د

ketabton.com - The Digital Library

بل مالونه وخورئ. دا جواز لري. البته د نورو د مالونو خوړل يا يې تر لاسه کول څه نوري جايزې طريقې هم لري لکه صدقه او خيرات ورکول، ميراث وړل، د کار په مقابل کې مزدوري اخيستل او داسې نور، خو کله چې تجارت تر ټولو زياته دوديزه او پراخه لاره ده، نو ځکه په آيت کې هغه ته اشاره شوې ده.

﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ د(**انفسكم**) کلمه په دوو معناوو اخيستلای شو: يو دا چې په خپله د هماغه کس (شخص) نفس مراد دی يعنی خپل ځانونه مه وژنئ او خپل نفسونه مه هلاکوئ.

دويم دا چې له نفس څخه د مسلمان ورورنفس مراد دی چې په منعې او رټنې کې د مبالغې له امله ورڅخه په نفس تعبير شوی دی، گواکې د يوه مسلمان وژنه داسې ده لکه چې يو انسان خپل نفس وژلی وي.

مفسرينو د دې مبارک آيت د تفسيرپه ترڅ کې دا هم څرگند کړي دي د دې وروستۍ جملې څخه کولای شو دا ومومو، کومو محرماتو ته چې په دې مبارک آيت او مخکنيو آيتونو کې اشاره شوې ده او د دغو گناهونو ترسره کول، د نفس د قتل سره د گناه له حيثه برابره ده. يعنی که چيرې تاسې په خپلو کې د يو او بل مالونه په ناحقه وخورئ او د فطرت خلاف نور گناهونه ترسره کړئ نو گواکې ځانونه مو هلاک کړي او له منحه مو وړي دي.

د پيغمبرﷺ له صحابه وو څخه يو صحابي د دې مبارک آيت څخه ځانگړی مطلب اخيستی چې د دې آيت د تفسيريوه برخه گډل کيږي او د اسلام د مقدس دين آساني څرگندوي. دا پيښه ډيرو مفسرينو او محديثينو نقل کړې ده.

ابن کثير رحمه الله وايي: امام احمد له عمرو بن العاصﷺ څخه روايت کوي چې هغه وايي: رسولﷺ زما په مشرۍ يوه ډله صحابه يو ځای ته وليږل، نوتقدير يوه شپه چې ډيره سړه وه، زه احتلام شوم او د مرگ له ويرې مې غسل ونه کړ، تيمم مې وکړ او صحابه وو ته مې د سهار د لمانځه امامت هم ورکړ او کله چې رسولﷺ ته حاضر شوم، قصه مې ورته وکړه. دوې وفرمايل: ای عمرو! په داسې حال کې چې جنب وې يارانو ته دې لمونځ هم ورکړ؟ عمرو وايي ومی ويل، ای د الله رسوله شپه ډيره سړه وه او زه له مرگه وويريدم، نو د الله دا وينا مې را په ياده کړه چې فرمايي: ﴿وَلاَ تَقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ د الله رسولﷺ وخندل او څه يې ونه ويل.

ketabton.com - The Digital Library

نو د الله د رسول سکوت د دې نښانه وه چې د عمرو پوهه او مرام له مبارک آیت څخه صحیح و.کولای شو چې دا پیښه د دې آیت د تفسیري مواردو برخه وګڼو. او د ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ جمله دلالت په دې کوي چې کومه سلسله احکام په دې آیت کې راغلي دي ټول د الهي حکمتونو پر بنسټ او زمونږ په ګټه دي، باید دا په خپلو ځانونو کوم بوج و نه ګڼو، څرنګه چې الله تعالی پر خپلو بندګانو بی حده مهربانه دی، نو خپل بندګان د دنیا او آخرت له ښیګڼو څخه پرته په بل څه نه مأموروي.

د نبي کریمﷺ د حدیث په رنا کې د مالونو حرمت

په هغه حدیث کې چې صحیح مسلم او یوه ډله لویو محدثینو نقل کړی راغلي دي رسولﷺ په **حجة** الوداع یعنی د ده په وروستني حج کې تر ټولو غوره او شامله خطبه وړاندې کړه او د څو زرو نفرو په لویه ټولنه کې یې په لوړ آواز پوښتنه وکړه ای خلکو تاسې په کومه میاشت کې یاستئ؟ آیا دا میاشت د ذوالحجې میاشت نه ده؟ صحابه کرامو ځواب ورکړ: هو، ده ای د الله رسوله، آیا دا دحرمت ښار(مکه مکرمه) نه دی؟ صحابه کرامو ځواب ورکړ، ولې نه، دی. دریم ځل یې پوښتنه وکړه، تاسو په کومه ورځ کې یاستئ؟ آیا دا د اختر ورځ نه ده؟ صحابه وو ځواب ورکړ، ولې نه ده، ای د الله رسوله، بیا وروسته په داسې حال کې چې له دې پوښتنو مخکې یې د درې شیانو د حرمت او عظمت اندازې ته اشاره کړې وه، ویې ویل: «إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا»[1] یعنی: پوه شئ او خبر اوسئ چې ستاسو وینې او ستاسو مالونه پر تاسې حرام دي، لکه د ستاسو د نن ورځې، د دې میاشتې او د دې ځای حرمت، یعنی لکه څنګه چې له یوې خوا د دې میاشې احترام، د دې ورځې احترام او د دې مقدس ځای احترام پر تاسو لازم او اړین دی، په همدغه اندازه د یو او بل د مال او نفس احترام پر تاسو واجب او لازم دی. له بله اړخه لکه څنګه چې له قوانینو څخه تیری او ماتول یی په ځانګړې توګه په دې درې ګونو څیزونو کې حرام او ناروا دي، په هماغه اندازه ستاسو په مالونو او نفسونو کې تیری هم حرام او ناروا دی. رسول الله ﷺ د دې مثال په وړاندې کیدو غوښتل څو د ګناه لویوالی یعنی د مسلمانانو په مالونو او نفسونو تیری د دوی په ذهنونو کې ښه ځای ونیسي او خپل امت دې مهم کار ته متوجه کړي،

[1] – صحیح البخاری، کتاب الفتن

ketabton.com - The Digital Library

څو هيڅکله د يو او بل پانګو او يا نفسونو او يا د يو د بل آبرو او عزت ته(لکه څنګه چې په څنو روايتونو کې د(اعراضکم) يعنی د عزت او آبرو کلمه هم راغلې ده) د تېرې او لاس اوږدولو جرات ونه کړي.

د آيت لنډ مفهوم

ذکر شوی آيت د ليکنې د ترتيب په اعتبار د قرآن مجيد له سورتونو څخه د څلورم سورت يعنی د نساء د سورت آيت دی. دا سورت مدني سورت دی چې په هغه کې ډير احکام او ټولنيزې مسئلې بيانيږي. لکه څرنګه چې د دې مبارک آيت اسلوب او طريقه د کورنۍ ژوند د نظم او ترتيب، حل او حرمت په هکله ده او تر ټولو ارزښتناکه يی هغه موضوع ده چې په دې آيت کې ورته اشاره شوې ده، يعنی د مالونو او نفسونو حرمت.

دا مبارک آيت د ايمان څښتنانو ته خطاب کوي چې ای مؤمنانو، آسماني حکم ستاسو لپاره دا دی چې خپل مالونه په خپلو کې په ناروا طريقو لکه سود، جواري، رشوت، غلا، ظلم، دوکو او داسې نورو طريقو مه خورئ، البته که غواړئ چې د مالونو د حاصلولو سمه لاره او طريقه وموميئ نوتاسو ته د داسې تجارت لارښوونه کوم چې له چل او دوکې څخه پاک وي او هغه داسې تجارت دی چې د دواړو خواوو په عام او تام رضايت ترسره شوی وي.

د دې تر څنګ تاسو ته الهي امر دا دی چې نفس په ناحقه مه وژنئ، که ستاسو خپل نفسونه وي او يا د نورو مسلمانانو نفسونه. څکه د مسلمان وينه، د مسلمان مال، د مسلمان عزت او آبرو ټول په اسلامي ټولنه کې بايد ساتلی او محفوظ وي او که کوم سړی له دې اوامرو څخه سرغړونه وکړي نو سزا به يی هغه وي چې ورپسې آيت يې څرګندونه کړې ده: ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ (النساء/۳۰).

ژباړه: او هر څوک چې د تيري او تجاوز له مخې دا ناوړه کار وکړي نو ډير ژر به يی اور ته ننباسو او دا کار الله پاک ته ډير آسان دی.

فعاليت

زده کوونکي دې د هغو ستونزو او کړاوونو په هکله، چې زمونږ ټولنه ورسره د دې لوست د آيتونو او نبوي احاديثو د لارښوونو د نه عملي کولو له امله مخامخ شوې ده، له يو بل سره د محترم استاد په مرسته بحث او خبرې وکړي.

ketabton.com - The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ډېر درسونه او عبرتونه نغښتي دي چې يوې ګوښې ته يې اشاره کيږي:

- ❖ د مسلمانانو د مالونو څخه په ناسمه توګه د ګټې اخيستلو حرمت چې په هرې طريقې سره وي.
- ❖ د تجارت اباحت، روا والی او هغه ته د خلکو هڅول او تشويقول.
- ❖ پر هغو کسانو باندې رد کول چې د ناپوهۍ او توکل په پلمه کسب او کار منع ګڼي.
- ❖ په بيع او تجارت کې د رضايت او خيار د مسئلې ثابتول.
- ❖ د مسلمان لپاره د نفس د وژنې حرمت، که هغه خپل نفس وژنه يا په ناحقه د بل نفس وژنه وي؛ ځکه مسلمانان ټول د يوه بدن په څير دي.
- ❖ د قاتلانو او مال لوټوونکو لپاره د شديد او دردناک عذاب وعيد.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې وژباړئ:

{بالباطل} {تجارة} {عن تراض} {و لا تقتلوا أنفسكم}

۲ـ د مالونو د خوړلو د څو بيلګو چې د باطلو په مفهوم کې داخلې دي د نومونو يادونه وکړئ.

۳ـ د ﴿إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ﴾ جمله تفسير او تشريح کړئ.

۴ـ د دې مبارک آيت مخکينۍ او وروستنۍ آيت څه مسئلې بيانوي؟

۵ـ د ښځو د حرمت، د احکامو د آسانۍ او فطرت په اړوند د آيت د ربط په هکله څه پوهيږئ؟

٦ـ له ﴿أَنْفُسَكُم﴾ څخه څه مراد دی او توجيه يې څرنګه ده؟

۷ـ د نفس او مال د حرمت لويوالی په حديث شريف کې څرنګه بيان شوی دی؟

۸ـ په معامله کې د اسلام علماء د بشپړ رضايت نښه څه شی ګڼي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د دې لوست لنډيز په يو مخ کې د آيتونو او احاديثو په رڼا کې وليکي او په مختصره توګه دې وژباړي.

ketabton.com - The Digital Library

گډ ژوندون او خواخوږي

قال الله تعالى: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ...﴾ [الفتح: ٢٩]

د کلمو معنا

{وَالَّذِينَ مَعَهُ}	او کوم کسان چې له هغه سره ملګري دي.
{أَشِدَّاءُ}	ډېر سخت.
{رُحَمَاءُ}	رحم کوونکي او خواخوږي.
{تَرَاهُمْ}	ته هغوی وېنې.
{رُكَّعًا سُجَّدًا }	درکوع او سجدې په حالت کې.
{يَبْتَغُونَ}	غواړي، په لټه او هڅه کې دي.
{فَضْلًا}	مهرباني، اجر او ثواب.
{وَرِضْوَانًا}	او رضا، خوښي.
{سِيمَاهُم}	نښې او علامې د هغوی.

ژباړه

محمد ﷺ د الله ﷻ رسول دی ، او کوم کسان چې له هغه سره ملګري دي هغوی پرکافرانو سخت او په خپلو مینځو کې خواخوږي دي. ته چې کله هغوی ګورې په رکوع او سجده، او د الله د فضل او د هغه د رضا په طلب کې یې بوخت مومې. د سجدو نښې نښانې د هغو پر وچولیو موجودې دي چې په هغې سره هغوی بیل پیژندل کیږي.

تفسیر

د آیت شرح او څېړنه

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ دا مبارک آیت د (الفتح) د سورت وروستنی مبارک آیت دی چې په ټولیزه توګه او بیا په ځانګړې ډول وروستۍ نیمایي

ketabton.com - The Digital Library

برخه يې د مؤمنانو د حالاتو او صفاتو بيانوونکې ده. له دې آيت څخه په وړاندې آيتونو کې د رسول اللهﷺ نه د مسلمانانو د بې ساري اطاعت او فرمانبرداری، کوم چې د بيعت الرضوان پر مهال څرګند شو او له دې مطيع امت نه د رضايت اعلان او يادونه شوې ده. وروسته بيا د مسلمانانو د ځلاندې راتلونکې وړاندوينه داسې شوې چې ډېر ژر به دوی سره له ويارې مکې مکرمې ته ننوځي او څرنګه چې د دوی دين د هدايت دين دی نو پر ټولو اديانو به غالب شي. په پای کې دغه مبارک آيت د مؤمنانو اوصاف بيانوي چې دوی څه ډول کسان دي او په تورات، انجيل او قرآن کې څرنګه تعريف شوي دي، الله تعالی فرمايي: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ لومړی جمله د الله تعالی د پيغمبرﷺ لپاره چې د دې امت قائد او لارښود دی جميل وصف بلل کيږي. له دې څخه به بل لوی وصف څه شی وي چې د عالميانو باچا په بشپړ ټينګار سره دا فرمايي: محمد د الله رسول دی، يعنی داسې ونه ګڼئ چې محمد يوازې يو نابغه او يا کوم پوه او عالم دی، بلکې د هغه مقام(له دې صفاتوسربېره) له دوی څخه ډېر لوړ او اوچت دی. هغه د الله تعالی رالېږل شوی او په ځمکه کې د هغه ځانګړی استازی دی. او د جميل وصف دويمه جمله د پيغمبرﷺامت دی چې دوی د کفر، الحاد او طغيان په مقابل کې ډېر سخت او شديد دي، خو د مؤمنانو پر وړاندې که هغوی له هر قوم، قبيلې، توکم، ژبې او رنګ څخه وي ډېر خواخوږي، نرم او مهربانه وي، ابن عباس رضي الله عنه فرمايلي دي: له ﴿وَالَّذِينَ مَعَهُ﴾ څخه مراد هغه کسان دي چې په حديبيې کې حاضر وو، خو د جمهورو مفسرينو نظر دا دی چې مراد تري ټول اصحاب کرام دي، دلته د مسلمانانو د لومړني نسل نه د نمونې په ډول يادونه شوې ده ځکه ټول امت له هغوی څخه پيروي کړې ده او د هغوی پر پله روان دي نو دا صفات لومړی په دوی کې او بيا په ټول امت کې څرګندېږي.

﴿تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ د مبارک آيت دا برخه د پيغمبرﷺ د ريښتينو يارانو د مواصفاتو بل اړخ ته اشاره کوي، يعنی سره له دې چې دوی د کفر، الحاد او طغيان په وړاندې ډېر سخت او شديد دي او د مؤمنانو پر وړاندې نرم او مهربانه دي، دوی هر وخت د الله تعالی په عبادت کې بوخت او مشغول وي د رکوع او سجدې له حالت نه مراد د لمونځ ادا کول دي، د عربي ژبې قواعدو ته په کتلو سره د(تراهم) صيغه د مضارع صيغه ده چې په دوام او استمرار دلالت کوي او پر لمانځه د مداومت او پابندۍ پايله تري اخيستل

ketabton.com - The Digital Library

کيږي په دې معنا چې خپل لمونځونه په پابندۍ سره ادا کوي او له فرايضو سربېره نوافل هم ادا کوي. دلته يوه پوښتنه پيدا کيږي چې له دې نرمۍ، خواخوږۍ، شدت، رکوع او سجدې نه موخه او هدف څه شی دی او دوی ولې دغه کارونه ترسره کوي؟ نو د دې پوښتنې ځواب په همدې آيت کې راغلی دی او هغه دا دی چې ﴿يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ هغوی په خپلو ټولو کړنو او تحرکاتو سره د الله د فضل، ثواب، رضا او خوښۍ غوښتونکي دي.

﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ سيما د يو شي نښې او علامې ته ويل کيږي. له وجوه څخه مراد وچولي او يا مطلق مخونه دي. کله چې يوانسان ډېرزيات لمونځونه ادا کوي نو الله تعالی يې خبرې ته يوه ځانګړې رڼا ورپه برخه کوي او کله هم د لمونځ کوونکي په وچولي کې د زياتو سجدو له امله يوه ځانګړې نښه څرګندېږي، نو مفسرين کرام وايي چې کېدای شي له دې دوو رايو څخه يوه مراد وي، خو که څوک وغواړی چې په خپل وچولي کې قصدا داسې نښه راپيداکړي چې د هغه د سجدو پر کثرت دلالت وکړي نو له دې کار څخه په شريعت کې منع راغلې ده، ځکه دا کار د ريا او ځان ښودنې څرګندونه کوي چې په دې سره د انسان د اعمالو اجر او ثواب له منځه ځي، په هر حال که د مبارک آيت اشاره د اصحاب کرامو په وچولي کې هماغې ظاهري نښې ته وي نو بياهم مخکينۍ جملې دا څرګنده کړه چې د هغوی موخه او مقصد په خپلو ټولو کړنو سره د الله تعالی د ثواب، رضا او خوښۍ تر لاسه کول و.

ښېګڼه او خواخوږي د آيتونو په رڼا کې

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ...﴾ (المائده: ۵۴).

ژباړه: ای مؤمنانو که له تاسې نه څوک له خپل دين نه واوړي (نو وادې وړي) الله به نور ډېر داسې خلک پيداکړي چې الله ته ګران وي او الله هغوی ته ګران وي چې له مؤمنانو سره به نرمي کوي او پرکافرانو سختي، د الله په لاره کې به هلې ځلې وکړي اود هيڅ ملامتوونکي له پرې اچولو څخه به نه ويريږي. په دې مبارک آيت کې الله تعالی په څرګند ډول راښيي چې څوک د مسلمانانو پر وړاندې له نرمۍ او مهربانۍ او د کافرانو پر وړاندې له سختۍ او غوسې څخه کار اخلي نو دوي د الله سره رښتينې محبت لري او د دغه محبت نښه دا ده چې الله هم

ketabton.com - The Digital Library

دوی خوښوي، ځکه بنده که هر څومره د الله تعالی د محبت دعوا وکړي خو که دغه دعوی د الله له لوري تایید نشي او هغه ورسره د محبت څرګندونه ونکړی نو دعوا یې بې بنسټه ده.

که څه هم د مفسرینو په وینا د دې آیت د نازلیدو لومړی لامل او مصداق حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه او هغه کسان دي چې د ده ترمشرۍ لاندې د مرتدینو سره وجنګیدل او دا مبارک آیت د قرآن د غیبي خبرونو او معجزو څخه ګڼل کیږي ځکه د کوم شي خبریې چې ورکړی ؤ همغه پیښ شو او د رسول اللهﷺ له رحلت وروسته یوه ډله خلک له دین څخه وګرځیدل او مرتد شول. د مسلمانانو لومړي خلیفه د خپلو یارانو په مرسته له دوی سره جهاد وکړ خو په قرآني الفاظو کې د لفظ عمومیت ته اعتبار او ارزښت ورکول کیږي، نو دا مبارک آیت پر دې دلالت کوي چې الله تعالی د خپلو بندګانو په وجود کې درې صفتونه خوښوي، یو دا چې د مومنانو پر وړاندې نرم خویه او مهربانه وي او د کافرانو په مقابل کې ډیر کلک او شدید. دویم دا چې د الله په لاره کې جهاد وکړي. دریم دا چې د حق په پیروۍ کې د هیڅ ملامتوونکي له ملامتیا څخه ونه ویریږي.

﴿وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ...﴾ (الحشر: ۹).

دا مبارک آیت د نبي کریمﷺ د انصارو یعنې د مدینې منورې د خلکو په ستاینه کې راغلی دی او د هغوی د دوستۍ او مهربانۍ وصف، بلکې د هغوی سرښندنې او ځان تیریدنې د تعظیم او تمجید وړ ګرځوي او فرمایي: او هرڅه چې هغو ته ورکړل شي د هغو څه اړتیا قدرې هم دوی په خپلو زړونو کې نه احساسوي او پرخپل ځان باندې نوروته ترجیح ورکوي اګر که په خپله محتاج هم وي.

قرآنکریم داسې صفتونو ته په درنه سترګه ګوري او ټول دې ته ترغیب او تشویقوي څو په خپله او هم د اسلامی ټولنې په نورو غړیو کې دا صفتونه ژوندي او پیدا کړي او خلک سوله ایز ژوند، نرمۍ او ښو اخلاقو ته راوبولي، پرته له شکه د الله د رسولﷺ له خوا یوه روزله شوې ډله داسې وه چې قرآنکریم یې کیسه داسې کوي: دوی له حده زیات په خپلو منځونو کې مهربانه وو په هره نوې لیدنه کې به یې یو او بل په غیږ کې نیول سره له دې چې په ځینو چارو کې دوی د نظر او رأیې اختلاف هم درلود خو یو او بل ته په احترام قایل وو حاکمانو په رعیت رحم او شفقت درلود او رعیت حکومت ته تابع او فرمان برداره ؤ، نومسلمانان باید په هر وخت او زمانه کې همداسې وي.

ketabton.com - The Digital Library

د آیت لنډ مفهوم

په ذکر شوي مبارک آیت کې د رسول الله ﷺ ستاینه او همدارنګه د ده د رښتینو پیروانو تعریف او ستاینه شوې ده. په لومړي پړاو کې د پیغمبرانو د سردار حضرت محمد ﷺ رسالت ثابتوي او په دویم پړاو کې څو شیانو ته اشاره کوي: لومړی دا چې د محمد ﷺ پیروان او صحابه د کافرانو پر وړاندې د دوی د کفر پر اساس ډیر غلیظ، شدید او سخت خویه وو، نه د ذاتي او شخصي دښمنۍ پر اساس، خو د مؤمنو او دیندارو وروڼو پر وړاندې مهربانه او نرم خویه وو. دویم دا چې دوی په داسې شي التزام او پابندي لري چې دوی دې نیکو صفتونو ته هڅوي او هغه د لمانځه اداء کول دي، د پاک قرآن د وینا پربنسټ ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ﴾ [العنکبوت: ۴۵] لمونځ انسان له ټولو بې حاییو او ناوړتیاوو څخه منع کوي او پرته له شکه بدخویي او سختي د مسلمانانو په وړاندې یو ناوړه او بد عمل دی چې د حقیقي لمانځه په واسطه مسلمان ورځنې ژغورل کیږي.

دریم دا چې دوی د اخلاص خاوندان دي، یعنې په خپلو کړو وړو سره د الله له رضا پرته بل هیڅ موخه او هدف نه لري. څلورم دا چې د پاکۍ او ایمان نښې د دوی له سر او مخ څخه روښانه څرګندیږي چې خلک یې په سمه توګه پیژندلی شي او د دوی له لوري امن او ډاډ احساسوي.

دا مبارک آیت د لومړنیو مسلمانانو د صفتونو په بیانولو او د مسلمانانو پر وړاندې د دوی په نرمۍ او مهربانۍ باندې د آسماني تایید سره په اسلامی ټولنه کې د خواخوږۍ، ګډ ژوند او نرمۍ بنسټونه ږدي او پر دې اساس چې اسلامي امت د حقیقت د لارې د مخکښانو په پیروۍ مکلف دی ګواکې ټول دې نرمۍ ته رابلي او دا د هغوی دیني وجیبه ګڼي نو مسلمانان باید په خپلو کې سوله ایز ژوند ولري، جغرافیوي پولې د مذهبونو او نظریو اختلاف اویا د ژبو، قوم او رنګ اختلاف باید د مینې او ایماني محبت او ښه نیت او په خپل منځ کې د نیکې معاملې خنډ ونه ګرځي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ټولګي کې د مسلمانانو تر منځ د نرمۍ او ګډ ژوند ګټې او د بې ځایه سختۍ او تشدد زیانونه په خپلو کې تر بحث او خیړنې لاندې ونیسي.

ketabton.com - The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په پورتني آيت کې ډېرې ګټې او لارښوونې شتون لري چې ځينې يې په لاندې ډول دي.

- ❖ د حضرت محمدﷺ د نبوت او رسالت اثبات او تاييد.
- ❖ د رسول اللهﷺ او د هغه د يارانو د دې صفت بيانول چې هغه د مسلمانانو پر وړاندې نرمي کول او د کفارو پر وړاندې شدت کول دي.
- ❖ د ګډ ژوند، ښېګڼې او خواخوږي د روحيې په لور د مسلمانانو ترغيب او تشويق کول.
- ❖ په خشوع، خضوع، رکوع او سجود سره د لمانځه د فضيلت بيانول.
- ❖ په کړنو، اعمالو او د الله د رضا په حاصلولو کې د اخلاص فضيلت.
- ❖ د اصحاب کرامو د مقام او مرتبې لوړوالی او په تورات او انجيل کې د هغوی د اوصافو يادونه.

پوښتنې

۱- لاندې کلمات وژباړئ.

{ أَشِدَّاءُ }، { رُحَمَاءُ }، { رُكَّعًا سُجَّدًا }، { يَبْتَغُونَ }، { فَضْلًا }، { رِضْوَانًا }، { سِيمَاهُم }.

۲- د ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ مبارک آيت د کوم سورت برخه ده؟

۳- په دې آيت کې د صحابه ؤ کرامو څو صفاتو ته اشاره شوې ده؟

۴- قرآن مجيد د رسول الله ﷺ د يارانو د صفاتو په بيانولو سره له مؤمنانو څخه څه غوښتنه کوي؟

۵- د ﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ جمله تفسير کړئ.

۶- د مسلمانانو دښمنی د کفارو له ذات سره ده که دهغوی له کفري صفاتو سره؟

۷- د دې لوست له ګټو اولارښوونو څخه څلور ګټې بيان کړئ.

کورنی دنده

زده کوونکي دې په خپله خوښه د لاندينيو دوو موضوعګانو په هکله يوه لنډه مقاله وليکي:

۱- په اوسني عصر کې تفاهم او ګډ ژوند ته د اسلامي امت اړتيا.

۲- د قرآن مجيد د آيتونو په رڼا کې د تفاهم او ګډ ژوندون فضيلت او ارزښت.

ketabton.com - The Digital Library

په قران کريم کې نمونه ځوانان

قال الله تعالى: ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آَمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى۞ وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ [الكهف: ١٣- ١٤]

د کلمو معنا

{نَبَأَهُم}	د دوی عجيبه خبر
{بِالْحَقِّ}	په رښتينولۍ او باور سره
{فِتْيَةٌ}	ځوانان وو
{زِدْنَاهُمْ هُدًى}	دوی ته مو هدايت زيات کړ
{وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ}	محکم مو کړ زړونه د دوی
{لَنْ نَدْعُوَ}	هيڅکله نه راغواړو او عبادت نکوو
{شَطَطًا}	بيکاره او دروغ خبره

ژباړه

مورږ د هغو اصلی قصه تاته (ای محمده) اوروو هغوی خوتنه زلميان وو چې پرخپل پروردګار يې ايمان راوړی ؤ او مورږ هغو ته په هدايت کې زياتوالی ورپه برخه کړ. مورږ د هغو زړونه په هغه وخت کې محکم کړل چې کله هغوی پاڅيدل او اعلان يې وکړ چې زمورږ رب فقط همغه ذات دی چې د آسمانونو او ځمکې رب دی مورږ به له هغه پرته نور کوم معبودان ونه بلو که مورږ دغسې وکړو نو بيخي بابيزه خبره به مو کړې وي.

تفسير

د آيتونو شرح او څيړنه

ياد شوي مبارک آيتونه د (الکهف) له سورت څخه دي چې څلور ډيرې لويې پيښې رانغاړي: لومړی د کهف د اصحابو کيسه . دويم د هغو خلکو کيسه چې الله ورته دوه سمسور بڼونه

ketabton.com - The Digital Library

وربښلي وو. دريم د حضرت موسی عليه السلام کيسه د الله دنيک بنده سره او څلورم د ذوالقرنين کيسه. خو د دې سورت ډير آيتونه د کهف د ملګرو په کيسې پورې تړاو لري، چې د ايمان د پياوړتيا يوه بيلګه ده او د دنيا پر مال او ښايست آخرت ته ترجيح ورکوي. د دې کيسې په اتلانو کې د هغو ځوانانو لپاره غوره لارښوونه او اقتداء ده چې د خپلې عقيدې او ايمان لپاره د ظلم او زياتي پر وړاندې دريږي او له يو الله پرته د بل هيڅا څخه ويره نه لري.

﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ وروسته له دې چې په څو وړاندينيو آيتونو کې د کهف د ملګرو کيسې ته لنډه اشاره کيږي او له دې پيښې څخه د الله د يوې عجيبې نښې په عنوان يادونه کيږي، دادي په دې مبارک آيت کې په مفصله توګه د کهف د ملګرو کيسه پيليږي او فرمايې: ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ﴾ موږ د دوی زړه وړونکی خبر په رښتينې او حقيقي توګه تا ته ای محمده، بيانوو.

(نبأ) په عربي ژبه کې هغه خبر ته ويل کيږي چې د ستر ارزښت لرونکی وي.

﴿إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ (فتية) د (فتى) جمع ده، فتى هغه ځوان ته ويل کيږي چې تر او تازه وي يا د ځوانۍ په اوصافو بشپړ وي، نو د مبارک آيت تفسير داسې کيږي: هغوی تنکي ځوانان وو د ځوانۍ په صفتونو ستايل شوي چې په خپل پالونکي الله يې ايمان راوړ او موږ د دوی په ايمان کې زياتوالی راوست، د ايمان له زياتوالي څخه مراد په ايمان ثابت قدم پاتې کيدل او د الله له لوري د نيک عمل په توفيق مشرف کيدل دي.

﴿وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ (ربط)په عربي کې د يوه شي تړلو ته وايي او په مجازي توګه په مبارک آيت کې د صبر او زغم ورکولو ته ويل کيږي، په دې معنا چې د دوی زړو ته مو د داسې استقامت څخه ډک کړل چې هيڅکله د ظالم پادشاه ويرې اود ښځې، زامنو او ټاټوبې په پريښودلو د دوی قدمونه ونه لړزيدل، البته دا د زړونو تړل او استقامت هغه وخت د دوی په برخه شو چې کله په خپلو پښو ودريدل يعنې ټينګ هوډ يې وکړ او چيغې يې کړې چې ﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ يعنې زمونږ پروردګار همغه د اسمانونو او ځمکې پروردګار دی او موږ پرته له هغه بل الله نه پيژنو او له هغه پرته د بل هيڅ معبود لمانځنه نه کوو، ځکه که داسې وکړو نو په حقيقت کې به مو د حق نه لرې خبره ويلې وي ﴿لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ (شطط) اصلا هغه څه ته

ketabton.com - The Digital Library

ویل کیږي چې لرې او ناممکنه وي، په دروغو، دوکې او ظلم پې هم اطلاق کیږي او دا ټولې معنا ګانې د مبارک آیت له لفظ څخه مرادیږي.

د آیتونو د نزول سبب

د کهف د ملګرو د کیسې په اړوند د آیتونو د رالیږلو لامل دا ؤ چې د مکې مشرکانو د یثرب (مدینې) له یهودیانو څخه وغوښتل چې څو دوی ته د داسې څیزونو لارښونه وکړي چې په هغه سره د الله رسول و ارزوي او په دې توګه پې د رسالت صحت او عدم صحت څرګند کړي. یهودو خبر ورکړ چې د دریو شیانو په اړه له ده څخه پوښتنه وکړئ: لومړی دا چې د کهف د ملګرو کیسه څرنګه وه. دویم د ذوالقرنین او دریم د روح په باره کې، که چیرې هغه دوه لومړنیو پوښتنو ته ځواب وویل اود دریمې په هکله پې چُپتیا غوره کړه نو هغه د الله استازی دی. کله چې مشرکانو دا پوښتنې وکړې نو الله تعالی ورته د اصحاب کهف او ذوالقرنین دواړه پیښې د کهف په سورت کې مفصلا بیان کړې. او د روح په هکله آیت نازل شو چې ﴿قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ [الاسراء : ۸۵] **ژباړه:** ووایه روح یو امردی چې زما الله پورې اړه لري او تاسې ته علم نه دی درکړې شوې مګر ډیرلږ.

د اصحاب کهف کیسه

د اصحاب کهف کیسه په لنډه توګه لکه څرنګه چې په کابلي تفسیر کې ټوټه ټوټه راغلې ده داسې بیانوو:

وایي چې دا څو رومې تنکي ځوانان وو چې د کوم ظالم او زورور باچا په وخت کې پې ژوند کاوه چې نوم پې ځینو «د قیانوس»یاد کړی دی. دا باچا په بوت لمانځنه کې ډیر غرق ؤ او په ظلم او زیاتي سره پې بوت لمانځنه خوروله، خلکو د ده د جبر او عذاب له ویرې او یا د څو ورځو دنیوي ګټو په خاطر خپل مذهبونه پریښودل اود بوت په عبادت مشغول شول په دې وخت کې څو ځوانان چې د حکومت د لویو کورنیو او چارواکو پورې پې ټراو درلود په دې فکر شول چې د مخلوق د خوشحالۍ په وجه د خالق رضا له لاسه ورکول مناسب کار نه دی نو څرنګه چې د دوی زړونه د ایمان او تقوی اود الله د وېرې څخه ډک وو او الله تعالی دوی ته د صبر، ثبات، توکل او له مجازي خدایانو څخه د بې زارۍ وسه او توان ورکړې وه نو د باچا پر وړاندې پې هم یوه مستانه چیغه وکړه چې ﴿لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا

ketabton.com - The Digital Library

شَطَطًا﴾ او په دې توګه يې خپله زړ ورتيا، خپلواکې او عقيده څرګنده کړه او ټول خلک يې حيران کړل، باچا له يوې خوا د دوی پر ځوانۍ رحم وکړ او له بلې خوا څه چارې او مصلحتونه د دې مانع شول چې دوی سمدستي ووژني نو په دې وجه يې هغوی ته څو ورځې مهلت ورکړ څو په خپلو کارونو کې فکر او غور وکړي، دوی له مشورې وروسته پريکړه وکړه چې په هر حال خطر خو راته متوجه دی او اورومرو د هغه د ظلم او زياتي څخه عاجز او قدمونه مو ښوييږي نو مصلحت دا دی چې د ښار په شا او خوا د کوم غره په غارکې پټ شو او ښارته د راستنيدو لپاره يوه مناسبه موقع ولټوو د خپل وړاندیز په ټينګار يې دعا وکړه چې يا الله ستا په ځانګړي رحمت زموږ کارونه سم کړه او موږ ته د کاميابۍ او هدايت لاره وښيه او په پای کې زموږ واړه کارونه سم کړه! همغه وه چې له ښاره ووتل او ښار ته نږدې د يوه غره په يو غار کې پټ شول او په خپلو کې يې يوتن وټاکه چې خپل حالت بدلوي او کله ناکله ښار ته ځي څو خپلې اړتياوې او ضرورتونه له بازاره واخلي اود ښار له حال احوال څخه هم ځان خبر کړي کوم کس چې د دوی له ډلې څخه د دې کار لپاره ټاکل شوی ؤ يوه ورځ يې خبر راوړ چې نن د حکومت جاسوسان په ښار کې زموږ پلټنه کوي او زموږ خپل او خپلوان دې ته اړ باسي چې زموږ پټ ځای هغوته وښيي، په همدې يادونه کې وو چې ناڅا په الهی قدرت پردوی د خوب غلبه راغله او پلټونکو چې هر څومره پلټنه وکړه د دوی پته يې ونه لګوله، ناهيلي شول او له پلټنې څخه لاس په سر شول باچا امر وکړ چې د سرپو(فلز) په تخته د دې ځوانانو نومونه د دوی د کيفيت او احوالو سره يو ځای وليکي او په خزانه کې يې وساتي تر څو راتلونکي نسلونه وپوهيږي چې څو تنه په حيرانوونکې توګه ورک شوي دي ښايې په راتلونکې کې له دوی څخه څه اثر ظاهر شي او کومې عجيبې پيښې ورځنې څرګندې شي. دوی په لمريز حساب پوره درې سوه کاله په همغه غار کې ويده وو چې د سپوږمي په حساب نه کاله ورباندې زياتيږي ـ له يوې اوږدې مودې څخه وروسته راجګ شول او په خپلو کې يې يادونه وکړه چې موږ به څومره موده ويده شوي يو؟ څنو وويل چې يوه يا نيمه ورځ (يعنې ډير لږ) نورو وويل چې په دې هکله خبرې کول فايده نه لري الله پوهيږي چې موږ به څومره وخت ويده شوي وو ـ اوس غوره داده کار وکړو يو تن دې دغه روپۍ له ځانه سره واخلي او ښار ته دې لاړ شي اوله يوه دوکان څخه دې حلال او پاک خواړه راوړي، يو تن روپۍ واخستې، ښار ته ولاړ خو دهغه ښار هر څه يې متغير او نوي ومونډل ـ ښاريانو چې کله هغه سکه وليده حيران شول چې د کوم باچا نوم په هغې ليکل شوی او دا به کوم وخت وي.

ketabton.com - The Digital Library

خلکو وپتیله چې دې سړي کوم ځای خزانه موندلې ده، پلټنې په دې هکله دوام وموند تردې چې پیښه د باچا حضورته ورسیده، باچا ځیر شو او هغه پخوانۍ تخته چې د څو ځوانانو هویت او د دوی د ورکې تاریخ وربانديې لیکل شوی ؤ او ډیره زمانه ساتل شوې وه نو خپل حضور ته یې وغوښتل او پلټنه یې پیل کړه او بالآخره وپوهیده چې دا هماغه ورکه ډله ده. په هغه وخت کې په ښار کې د ﴿بعث بعد الموت﴾ په هکله بحثونه او مناظرې روانې وې ځینو ویل له مرګه وروسته خوک بیرته نه راژوندي کیږي، ځینو به ویل بعث یوازې روحانې وي نه جسماني، ځینو دواړه منل ـ د وخت باچا چې یو حق پرست او انصاف کوونکی سړی ؤ غوښتل یې چې کومه بیلګه له کومې لوري نه په دې هکله لاس ته راوړي تر څو د خلکو عقل یې په آسانۍ سره ومني نو الله تعالی دا بیلګه دوی ته راولیږله اودا کار ددې لامل شو چې د آخرت څخه انکار کوونکي هم د دې حیرانوونکې پیښې له لیدلو او اوریدلو وروسته د قیامت د ورځې په راتلو ایمان راوړ.

د آیتونو لنډ مفهوم

دواړه مبارک آیتونه د هغو ځوانانو په هکله دي چې د بشریت په تاریخ کې د اصحاب کهف په نامه مشهور دي، الله تعالی هغوی د بیلګې په توګه د ټولو مسلمانانو او په ځانګړې توګه د ځوانې طبقې لپاره په خپل سپیڅلي کتاب کې ذکر کړي که چېرې تاسې غواړئ چې په خپل دین ټینګ واوسی، که غواړئ چې حق ته پر باطل ترجیح او غوره والی ورکړئ، که غواړئ د آخرت د لاس ته راوړلو لپاره د ظالمانو او متکبرانو له رټنې او تهدید څخه ونه ویریږئ نو په دې ډله پیاوړو ځوانانو پسې اقتداء وکړئ او پوه شئ چې د عالمیانو د خالق او پالونکي غیبي مرسته به ستاسو سره مل او ملګرې وي بلکې تاسوته به ډیرې لویې ویاړنې در په برخه کړي لکه څرنګه چې د اصحاب کهف ملګروته وربښل شوې وې.

له بلې خوا دا آیتونه اودا کیسه په ټولیزه توګه له مرګ وروسته د ژوندانه واقعي بیلګه وړاندې کوي، د روایتونو پر بنسټ په هغه زمانه کې چې دا پیښه رامنځ ته شوې وه وروسته له مرګه د بیا ژوندي کیدو پدیدې د آخرت څخه انکار کوونکي د شک او شبهې سره مخ کړي وو او یوه ډله خلک یا مطلقاً د ژوندي کیدو څخه منکروو یا یې د دې دعوه کوله چې یوازې روح ژوندۍ کیږي نه جسم، خو د اصحاب کهف په ویښیدلو سره وروسته له ۳۰۹ کلونو

ketabton.com - The Digital Library

څخه دا شک او شبهه له منځه ولاړه او خلکو د سر په سترګو ولیدل چې پرته له شکه الله تعالی کولای شي مړ بدن ته دویم ځلي روح وروښې او په حرکت یې راولي.
دریم شی چې مبارک آیتونه ورته اشاره کوي دا دی چې د مومنانو لپاره هیڅکله له الله سره شریک راوړل د زغملو وړنه دی او واقعي مسلمان نشي کولای د مشرکانو سره هم نظره او هم عقیده واوسي، شرک کاملا باطل دی او په قرآني تعبیر سره (شطط) دروغ، ظلم او له حق او حقیقت څخه لرې ته ویل کیږي.

په قرآن کریم کې څو نور نمونه ځوانان

ابراهیم خلیل الله علیه السلام

حضرت ابراهیم علیه السلام د الله پیغمبر ؤ چې د الله په لارکې د سترو ځان ښندنو په خاطر د خلیل الله یعنې د الله د ځانګړي دوست لقب ورکړل شو، هغه د ځوانۍ په منګ کې په بشپړې میړانې سره داسې کارو ته وکړل، چې د نمونه(مثالي)ځوانانو په ډله کې شمیرل کیږي. د اتلولۍ له کارونو څخه یې یو دا ؤ چې په کوڅه او بازار کې به د ظالم نمرود له ویرې پرته ګرځیده او بتان چې د نمرود او نمرودیانو معبودان وو هغه یې باطل او بې بنسټه بلل. او په دې یې هم بسنه ونکړه او کله چې یې مناسبه موقع وموندله، تبریې راواخست او د باطل پرستو یو یو بت یې مات او له منځه یوړ. هرکله چې د بتانو عبادت کوونکي د ظالم باچا په ملتیا راوګرځیدل له داسې عجیبه کار سره مخامخ شول چې هیڅکله یې په ذهن کې هم نه ؤ انځور شوی. کله یې چې د دې کار له کوونکي څخه پلټنه وکړه یوې ډلې وویل: ﴿سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ﴾ [الانبیاء :۶۰] یعنی له یوه ځوان څخه چې ابراهیم نومیږي اوریدلي مو دي چې د دې بوتانو بدي یادوي نو دا لوی جرم او ګناه له ده څخه پرته بل چا نه ده کړې. د ابرهیم خلیل اود نمرود د اور بلیدنه مشهوره ده.
موخه دا ده څو وپوهیږو چې پاک قرآن هغه د نمونه ځوان په توګه یادوي ځکه چې هغه د باطل په ماتولو او ځپولو کې د ځوانانو لارښود او مقتدا دی.

اسماعیل ذبیح علیه السلام

دا د ابراهیم خلیل زوی دی چې وروسته هغه هم پیغمبر شو، خو مخکې له پیغمبرۍ څخه یې د تنکۍ ځوانۍ په منګ کې داسې لویه سرښندنه د الله حضورته وړاندې کړې ده چې د ذبیح

ketabton.com - The Digital Library

الله (د الله لپاره حلال شوي) لقب ورکړی شوی دی دا پیښبه داسې وه چې پلار يې په خوب کې وليدل چې يوازنی ګران زوی د قربانولو ځای ته وړي اود الله لپاره يې حلالوي. ځرنګه چې د پيغمبر خوب حق دی، هغه بايد دا خوب عملي کړی وای، خو انديښنه دا وه چې آيا دا تنکی ځوان سرښندنې ته تياريږي او يا د زور له مخې دې کار ته لاس واچوي، نو ځکه يې لومړی د ده سره د مشورې لپاره مسئله شريکه کړه. ابراهيم عليه السلام له داسې ځواب سره مخ شو چې د دې ځوان تر ټولو د لوړ ايماني قوت ښکارندوی ؤ. قرآنکريم له دې پيښې څخه داسې يادونه کوي ﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَاأَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾ [الصفات: ١٠٢]. **ژباړه :** کله چې هغه(اسماعيل عليه السلام) د هلوځلو(مرستې کولو) مرحلې ته ورسيده نو ابراهيم عليه السلام ورته وويل:زوی جانه، زه په خوب کې ګورم چې تا حلالوم، ته ووايه چې ستا نظر څه دی؟ زوی يې وويل : پلار جانه، څه چې درته حکم کيږي هغه وکړه. ان شاء الله ما به صابر وموميې.

همغه وه چې دا پاک فطرته ځوان تر هغه شيبې پورې چې چاړه يې پرمړۍ راښکل کېده د غره په څير مستحکم ولاړ و او نوره کيسه يې مشهوره ده. دلته موخه دا ده ترڅو وپوهيږو چې اسماعيل ذبيح الله د قرآني نمونه ځوانانو څخه هغه ځوان دی چې په صبر، زغم اود الله په عبادت او فرمان منلو کې د ټولو مقتدا او لارښود دی.

يوسف عليه السلام

يوسف عليه السلام د يعقوب عليه السلام زوی اود اسحق عليه السلام لمسی اود ابراهيم عليه السلام کړوسی دی چې د پيغمبرۍ نعمت په مسلسله توګه د دې کورنۍ په برخه شوی دی. د حضرت يوسف د ځوانۍ د وخت کيسه چې الله تعالی ورته بې اندازې حسن او ښايست ورکړی ؤ په هغه اندازه زړه راښکونکې او له عبرته ډکه ده چې په قرآنکريم کې په احسن القصص يعنې بهترينه کيسه ياده شويده . د دې کيسې د تفصيل ځای دغه لنډ لوست نه دی يوازې بايد دومره وپوهيږو چې هغه د ځوانانو لپاره ډيره غوره بيلګه ده چې غوښتل يې خپل ځان د اخلاقي مفاسدو له لومو څخه وژغوري. هغه د خپلې ځوانۍ په ډيرو ښايسته ورځو کې ؤ او په ډير غوره ناز او نعمت کې يې ژوند کاوه او د هغه زمانې تر ټولو ښې او لوړې طبقې ښځې ورځخه وغوښتل چې د زړه مرام يې پوره کړي، خو هغه د بند تنګه او تياره ګوښه په هغه ټولو نعمتونو او

ketabton.com - The Digital Library

خوندونو غوره کړه او ویې فرمایل: ﴿ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ [یوسف: ۲۳] **ژباړه:** په الله له دې بدی نه پنا غواړم او بر سېره پر دې زما رب زه ډېر ښه ساتلی یم او ظالمان هېڅکله خلاصېدلی نشي.

که اوسني ځوانان په دې نیکه نمونه پسې اقتداء وکړي پرته له شکه الله تعالی به یې د دنیا او آخرت پایله داسې نیکه کړي او هغو ته به داسې عزت ورپه برخه کړي لکه څرنګه چې یې یوسف علیه السلام ته وربښلی ؤ.

فعالیت

زده کوونکې دې په دوه ډلو وویشل شي او په خپلو کې دې د هغو حکمتونو او عبرتونو په هکله بحث او څېړنه وکړي کوم چې د اصحاب کهف له کیسې څخه څرګندېږي.

د لوست ګټې او لارښونې

په پورتنیو آیتونو کې ځینې ګټې او لارښوونې شته چې عبارت دي له:

- د کهف د کیسې په نازلیدو سره د حضرت محمدﷺ د رسالت اثبات.
- د حق خبرې د څرګندولو غوره والی که څه هم په هغه کې د وژلو یا د وهلو او ټکولو او بندي کولو ویره وی.
- د توحید د عقیدې او د سپیڅلې کلمې(لااله الاالله) د بیانولو ارزښت، لکه څرنګه چې د اصحاب کهف ځوانانو وویله.
- له الله پرته د نورو مخلوقاتو د عبادت او لمانځنې بطلان او پر هغه د عقلي او نقلي دلیل نشتوالی.
- د دین او عقیدې د ساتنې په خاطر د الله په لار کې د هجرت د فرضیت او ارزښت ثبوت.
- د ځوانۍ اود هغه د منګ ارزښت، ځکه انسان په دې دوران کې لوی لوی کارونه په آسانۍ سره تر سره کولای شي.

ketabton.com - The Digital Library

❖ د الله په غیبي مرستې سره د رښتینو مؤمنانو د برلاسۍ ثبوت، لکه څرنګه چې یې د اصحاب کهف ځوانانو ته په هدایت کې زیادت وکړ او د دوی زړونه یې ټینګ او ثابت کړل.

پوښتنې

۱- لاندې کلمې وژباړئ:

{نَبَأَهُم} ، {بِالْحَقِّ}،{ فِتْيَةٌ }، {وَرَبَطْنَا} ،{شَطَطًا}.

۱- د کهف په مبارک سورت کې څو کیسوته اشاره شوې ده؟

۲- د اصحاب کهف په کیسې پورې د اړوندو آیتونو د نازلیدو سبب څه ؤ؟

۳- د ربط قلوب لفظی معنا او مراد په ذکر شوي آیت کې بیان کړئ؟

۴- د اصحاب کهف کیسه په لنډه توګه بیان کړئ؟

۵- د اصحاب کهف د ویده کیدو موده څو کاله وه؟

۶- د دې لوست د آیتونو له ګټو او لار ښوونو څخه څلور ګټې بیان کړئ؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په قرآن کریم کې د نمونه ځوانانو د سیرت نه په استفادې سره د (دځان، کورنۍ او ټولنې په اصلاح کې د ځوانانو ونډه)ترسرلیک لاندې یوه مقاله ولیکي، چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English